

T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

MEKTUP VE TELGRAFLAR BAĞLAMINDA KIBRIS MESELESİ

(1948-1967)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Sefa ARIKDOĞAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLECI

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sefa ARIKDOĞAN'a ait "Mektup ve Telgraflar Bağlamında Kıbrıs Meselesi (1948-1967)" adlı çalışma, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle/oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

13 / 12 / 2019

Unvan, Adı, Soyadı

İmza

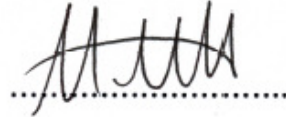
Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLECI

Üye : Doç. Dr. Mehmet Süme

Üye : Doç. Dr. Mustafa Sarı

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Mektup ve Telgraflar Bağlamında Kıbrıs Meselesi (1948-1967)**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sefa ARIKDOĞAN

13.12.2019

ÖN SÖZ

Kıbrıs meselesinin tarihi boyutu ele alındığında Kıbrıs'ın sürekli bir mücadele alanı olduğu ve sık sık el değiştirdiği görülür. Osmanlı hâkimiyetinde uzun yıllar refah içinde yaşayan Ada halkı için, İngiliz idaresi farklı bir süreci ihtiva etmiştir. Bilhassa Enosis taraftarlarının yapmış olduğu terör faaliyetleri, Ada'da yaşayan Türkler üzerinde önemli bir baskı unsuru olmuştur. Rumların bölgedeki Türk unsurlara karşı gasp, yaralama, cinayet gibi faaliyetlerde bulunmaları bölgeyi Türkler açısından yaşanılmaz bir hâle getirmiştir. Dolayısıyla gerek bölge halkı gerekse ortaya çıkan bu tablonun farkında olan Avrupa'daki Gayrimüslim unsurlar yapılanları mektup ve beyannamelerle ifade etmişlerdir.

Başta Kıbrıs Türklerinin göndermiş olduğu yardım ve destek mektuplarının yanı sıra hem Anadolu ve Avrupa'daki Müslüman Türklerin hem de Gayrimüslim unsurların Kıbrıs meselesi özelinde gönderdikleri mektuplar çalışmamızın temel kaynaklarını oluşturmaktadır. Diğer yandan Kıbrıs meselesinin çözümü konusunda atılan adımlar ve karşılaşılan durumlar neticesinde yazılan siyasi nitelikli mektup ve telgraflar da çalışmamızda önemli bir alanı oluşturmaktadır.

Çalışmamızın her aşamasında desteğini esirgemeyen değerli tez danışmanım kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLECI'ye ve bana azim veren Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde görev yapan saygıdeğer hocalarıma katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Eğitim hayatımın en başından şu ana kadar olan süreçte hiçbir desteğini esirgemeyen aileme, tez sürecinde her zaman yanımda olan, inanç ve azim aşılayan kıymetli kardeşlerim Bahadır PAKYÜREK ve Osman DÜZEYLİ'ye ayrıca değerli hayat arkadaşım Esra ASLANDAŞ'a desteklerinden dolayı sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Sefa ARIKDOĞAN

13.12.2019

ÖZET

MEKTUP VE TELGRAFLAR BAĞLAMINDA KIBRIS MESELESİ (1948-1967)

Sefa ARIKDOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLEÇİ

Aralık 2019, 113+xiv Sayfa

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kıbrıs, stratejik konumu itibariyle hem önemli bir ticaret merkezi hem de ülkeler için mücadele alanı olmuştur. Osmanlı idaresi ile birlikte ticari canlılığını devam ettiren Kıbrıs, birçok devletin ilgi odağı haline gelmiştir. Bununla birlikte 18. yüzyılın sonlarında yaşanan Fransız İhtilali'nin yaydığı Milliyetçilik akımının bölgede yaşayan Rumlar üzerinde etkili olmasıyla, bölgedeki ticari ve sosyal ahenk yerini isyan hareketlerine bırakmıştır. Bir taraftan Rumların isyan girişimleri diğer taraftan Rusların Osmanlı Devleti'ne olan baskısı Kıbrıs'ın geçici bir süreliğine de olsa İngiltere'ye devredilmesine yol açmıştır. Bu süreci Lozan Antlaşması ile birlikte Adadaki İngiliz varlığının kabul edilmesi ve zamanla Türk vatandaşlarının İngiliz tabiiyetine geçmeleri için asimile politikaları takip etmiştir. Tam bu sırada bölgede sorun çıkararak Rumların oluşturduğu EOKA örgütüyle Türk halkına gerçekleştirdikleri katliamlar Adanın geleceği konusunda birtakım sinyaller vermekteydi. Yaşanan bu saldırı ve tedhiş faaliyetleri sonucunda Kıbrıs Türklerinin yaşadıkları sorunlar mektup ve telgraflarla dile getirilmiştir. Hatta söz konusu hadiselere kayıtsız kalmayan Avrupa'dan bazı Gayrimüslim unsurlar Türk halkına olan desteklerini gönderdikleri mektuplarla ifade etmişlerdir. Türk tarafının yapıcı tutumu, gönderilen mektuplarda takdir edilmiş ve çözümsüzlüğün ana sebebinin Rum tarafı ve Makarios olduğu dile getirilmiştir. Her ne kadar büyük ve geniş çaplı bir

destek olmasına rağmen siyasi içerikli mektup ve telgraflarla süreç baltalanmaya, Türkiye Cumhuriyeti'ne engeller çıkartılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Enosis, Kıbrıs, Taksim, Türkiye, Yunanistan

ABSTRACT**THE CYPRUS ISSUE IN THE CONTEXT OF LETTERS AND TEXTILES
(1948-1967)****Sefa ARIKDOĞAN****Master Thesis****Department of History****Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Abdullah LÜLECI****December 2019, 113+xiv Pages**

Cyprus, which has been home to many civilizations throughout history, has been both an important trade center and a struggle area for countries due to its strategic location. Cyprus, which maintained its commercial vitality with the Ottoman administration, has become the center of attention of many states. However, as the movement of Nationalism spread by the French Revolution in the late 18th century had an impact on the Greeks living in the region, the commercial and social harmony in the region was replaced by rebellion movements. On the one hand, the Greek rebellion attempts on the one hand and the Russian pressure on the Ottoman State on the other hand led to the transfer of Cyprus to England, even temporarily. This process was followed by the Treaty of Lausanne with the assimilation of the British presence on the island and the assimilation of the Turkish citizens to the British nationality. At the same time, the massacres carried out by the EOKA organization, which was created by the Greek Cypriots who caused problems in the region, gave some signals about the future of the island. As a result of these attacks and terrorist activities, the problems experienced by the Turkish Cypriots were expressed in letters and telegrams. In fact, some non-Muslim elements from Europe who did not remain indifferent to these events expressed their support to the Turkish people in letters. The constructive attitude of the Turkish side was appreciated in the letters sent and it was stated that the main reason of

the non-settlement was the Greek side and Makarios. Although the process to be undermined by widespread politically motivated and large letters and telegrams although the support prevents the Republic of Turkey has tried to be removed.

Key words: Enosis, Cyprus, Division, Turkey, Greece

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR LİSTESİ	xii
RESİMLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. KIBRIS'IN TARİHİ VE KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI	4
1.1. Coğrafi Konumu	4
1.2. Kıbrıs'ın Kısa Tarihi	4
1.3. Kıbrıs'ın Osmanlı Hâkimiyetine Geçişi	6
1.3.1. Kıbrıs'ta Osmanlı Hâkimiyeti	8
1.3.2. Kıbrıs'ta Rumların İsyân Girişimi	10
1.4. Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Geçişi.....	12
1.4.1. 1878-1914 Arası İngiliz İdaresi	12
1.4.2. 1914-1960 Arası İngiliz İdaresi	18
1.4.3. Kıbrıs'ta Rum Ayaklanması	20
1.5. Kıbrıs'ta Enosis Faaliyetleri	21
1.5.1. Enosis Fikrinin Örgütlenmesi ve Hedefleri	21
1.5.2. Enosis Terörü: EOKA.....	22
1.6. Enosis'e Karşı Kıbrıs Türk Teşkilatlanmaları	23

1.6.1. Milli Cephe Partisi	24
1.6.2. Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK)	24
1.6.3. Kıbrıs Milli Türk Partisi	24
1.6.4. Kıbrıs Türk Kurumları Birliği.....	25
1.6.5. Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ve Kıbrıs Milli Türk Birliği.....	26
1.6.6. Türk Mukavemet Teşkilatı.....	26

II. BÖLÜM

2. KIBRIS MESELESİNE DAİR TALEP, DESTEK, ŞİKÂYET MEKTUP VE

TELGRAFLARI	27
2.1. Kıbrıs ve Anadolu'dan Gönderilen Mektup ve Telgraflar	27
2.2. Kıbrıs Meselesinin Kıbrıs Türk Basınına Yansımaları.....	42
2.3. Yurtdışından Gönderilen Mektup ve Telgraflar	48
2.4. Kıbrıs Meselesinin Siyaset ve Diplomasiye Yansımaları.....	56
2.4.1. Kıbrıs Meselesinin Çözümüne Dair Nihat Erim'in Raporu.....	59
2.4.2. Kıbrıs Meselesinin Çözümüne Dair Diplomatik Temaslar.....	63
2.4.3. Birleşmiş Milletler Uyarı Mesajı	69

III. BÖLÜM

3. KIBRIS MESELESİNDE KIRILMALAR: ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ ve

TEDHİŞ FAALİYETLERİ	71
3.1. Kıbrıs'ta Anayasa Değişikliği ve Gerilimin Tırmanması.....	71
3.2. Londra Görüşmeleri.....	77
3.2.1. Johnson Mektubu ve Etkileri	79
3.3. Acheson Planı	85
3.4. 1967 Olayları	86
3.5. Rum Tarafının Kıbrıs Politikası.....	89
3.6. Türkiye'nin Kıbrıs'a Yönelik Politikaları	91

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ	93
-----------------------	----

KAYNAKLAR96**EKLER**

- Ek 1: Başbakan Adnan Menderes'in Beyanatı Üzerine Gelen Bir Mektup.
20.08.195. Bkz. BCA 030-01-00-00-36/218-2-121.....103
- Ek 2: Başbakan Adnan Menderes'in Kıbrıs Konusunda Verdiği Beyanata Dair
Teşekkür Telgrafı. Bkz. BCA 030-01-00-00-36/218-2-78.....104
- Ek 3: Başbakan Adnan Menderes'e İngiliz Vatandaşı A. Smith'ten Gelen Destek
Mektubu. Bkz. BCA. 030-01-00-00/6-31-1-1.105
- Ek 4: Papa Eftim'in Kıbrıs Meselesine Dair Verdiği Beyanatlara. Bkz. BCA. 030-
01-00-00/133-870-8-2.....106
- Ek 5: Kıbrıslı Niyazi Haşim Beyin Köylerini Terk Ettiklerinden Dolayı Fotoğraflı
Yardım Mektubundan Fotoğraf. Bkz. BCA. 030-01-00-00/21-121-11-2.107
- Ek 6: Rumların Tedhiş Faaliyetlerinden Etkilenen Aliye Üsküp Hanımın
Göndermiş Olduğu Mektup. Bkz. BCA. 30-1-0-0/22-127-17-1108
- Ek 7: Rumların Tedhiş Faaliyetlerinden Etkilenen Aliye Üsküp Hanımın
Göndermiş Olduğu Mektubun Devamı. Bkz. BCA. 30-1-0-0/22-127-17-3.....109
- Ek 8: Kıbrıs'ta Yaşanan Hadiselerin Akabinde Kayseri Yatılı Kız İlköğretmen
Okulu Öğrencilerinin Göndermiş Olduğu Mektup. Bkz. BCA. 30-1-0-0/23-
133-7.110
- Ek 9: Kıbrıs'ta Yaşanan Hadiselerin Akabinde Batı Avrupa Müslümanların
Cemiyeti Tarafından Gönderilmiş Protesto Mesajı. Bkz. BCA. 30-1-0-0/64-
394-1.111
- Ek 10: Mustafa Şevki Lusignan Tarafından Gönderilmiş Destek ve Öneri Mektubu.
Bkz. BCA. 30-1-0-0/8-46-6/1-4.....112

ÖZ GEÇMİŞ113

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: Anadolu'dan Gönderilen Mektup ve Telgrafların Vilayetlere Göre Dağılımı	29
Tablo 2.2: Anadolu'dan Gönderilen Mektup ve Telgrafların Mesleklere Göre Dağılımı	30
Tablo 2.3: Kıbrıs'tan Gönderilen Mektupların Vilayetlere Göre Dağılımı	31

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1: Bursa'dan Yaşar Cankurt Tarafından Gönderilen Bir Mektup.....	32
Resim 2.2: Kıbrıs Meselesi Hakkında Başbakan Adnan Menderes'e Yazılmış Bir Şiir	34

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKEL	: Kıbrıs Rum Komünist Partisi
BCA.	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
drl.	: Derleyen
EOKA	: Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği
KATAK	: Kıbrıs Adası Türk Azınlıkları Kurumu
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
NATO	: Kuzey Atlantik İttifakı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı

GİRİŞ

Doğu Akdeniz ticareti açısından doğal bir liman konumunda olması ve Anadolu coğrafyasına yakınlığı Kıbrıs adasını, birçok devlet için bir cazibe merkezi hâline getirmiştir. Dolayısıyla Kıbrıs, eski çağlardan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetlerin katmış olduğu kültürel zenginlik ise Kıbrıs'ı farklı bir konuma taşımıştır.

Osmanlı Devleti Ada üzerinde hâkimiyetini tesis ettikten sonra ticari ve kültürel zenginliğini artırmak maksadıyla imar ve iskân çalışmalarına hız vermiştir. Bu kapsamda farklı el işçiliği ustalarını Ada'ya getirerek sosyal ve iktisadi hayatın gelişmesinde katkı sağlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılın ikinci yarısında birçok problemle meşgul olması sebebiyle Ada'nın hâkimiyeti geçici olarak İngiliz idaresine geçmiştir. Bu dönemde yaşanan siyasi konjonktür hasebiyle Türklerin Ada'daki yaşam şartları kötüleşmiştir. Bilhassa İngilizler, Türklere karşı asimilasyon politikasına girişmişlerdir. Ancak Türklerin milli kimliklerine bağlılıkları bahsi geçen politikanın başarısızlığına neden olmuştur. Yaşanan bu başarısızlığın ardından Türkler üzerinde baskı arttırılmış ve Ada'da yaşayan diğer milletlerden olan Rumlar kısıktılmıştır. Rumların, Kıbrıs'taki Türk varlığını istememeleri nedeniyle Türklere karşı terör faaliyetlerine girişmişlerdir.

İngiltere'nin Kıbrıs konusunda takınmış olduğu pasif tavır hem Türk hem de Rum halkı açısından iyi sonuçlar doğurmamıştır. Bu durum, Rumların Enosis hayallerinin artmasına ve Türk halkı üzerindeki baskının giderek yoğunlaşmasına neden olmuştur. Ayrıca Akdeniz üzerindeki hâkimiyetini kaybetmek istemeyen İngiltere ise Ada'da kalmanın yollarını aramıştır.

Türkiye, uluslararası hukuk açısından Kıbrıs konusundaki haklarını savunmak istemiş ve tarihsel süreç içerisinde kendi lehine olan haklarını talep etmiştir. Hem Ada'nın Türkiye'ye yakınlığı hem de İngiliz idaresinden önce Osmanlı Devleti'nin buraya sahip olması ve Türk nüfusu nedeniyle Kıbrıs'tan vazgeçmek istememiştir. Bu konuda çeşitli raporlar hazırlanıp diplomasi yürütülmüş, ancak emperyalist devletlerin çifte standardı nedeniyle istenilen sonuçlara ulaşılamamıştır. Yunanistan'ın ise sürekli olarak Ada'yı silahlandırıp Türk halkına karşı tacizlerde bulunması, meselenin askeri yöne kaymasına neden olmuştur. Türkiye, askeri seçenekleri masaya yatırmış fakat çeşitli nedenlerle bunu hayata geçirememiştir.

Türkiye, Kıbrıslı Türklerin hamisi olduğunu 16 Ağustos 1960 Garanti Antlaşması'nda kabul ettirmiştir. Türkiye'nin garantör durumunda olmasıyla birlikte, Rumların Türklere karşı saldırganlığı ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu gelişmeler karşısında, Türkiye Cumhuriyeti her ne kadar uluslararası hukuk çerçevesinde Ada'daki güvenliği tesis etmeye çalışsa da yapılan tüm girişim ve müdahalelere rağmen sonuç alınamamıştır. Bu kapsamda kalıcı barışın tesis edilmesi için tek çare olan 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı yapılarak Kıbrıs Türk halkının güvenliği sağlanmıştır.

Tezin birinci bölümünde Kıbrıs adasının Osmanlı Devleti idaresine girişi, 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan gelişmelerin ardından, bölgenin İngilizler tarafından ele geçirilmesiyle beraber Ada'daki Türk unsurlara karşı gerçekleştirilen terör faaliyetleri ve teşkilatlanmalar işlenmiştir. Ayrıca Rumlar tarafından Ada'da gerçekleştirilen terör faaliyetlerini duyurmak ve Türk unsurların birlik ve beraberliğini sağlamak amacıyla çeşitli siyasi ve sosyal teşkilatların oluşturulması bu bölümün kapsamında yer almaktadır.

İkinci bölümde 1947-1967 arası yaşanan sürecin Kıbrıs Türk halkına yansımaları ve yaşanan sıkıntılar arşiv vesikalarından yararlanılarak anlatılmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan Türk olmasa bile uzun bir dönem Osmanlı Devleti idaresinde yaşamış Lusignan ailesinin Türkiye Cumhuriyeti'ne göndermiş olduğu mektup ve telgraflar bölüm içerisinde kullanılmıştır. Hatta Kıbrıs'ta yaşamamış olmalarına rağmen, Ada'daki Türk

halkının maruz kaldığı çifte standartlara duyarsız kalmayan farklı millet ve dinlere mensup unsurların yazdığı mektup ve telgraflarla bölüm desteklenmiştir.

Üçüncü bölümde Kıbrıs'ta yaşanan Enosis faaliyetleri ve EOKA'nın sebep olduğu saldırıların, halk üzerindeki etkisi ve Ada'nın geleceği hakkında yapılan planların incelemesi yapılmıştır. 1960 yılından sonra artan tedhiş faaliyetleri neticesinde Türk halkının yaşadığı sıkıntılar ile bunların Türk-Yunan hükümetleri arasında çıkardığı sorunlar ele alınmıştır. Öte yandan, Kıbrıs sorununun çözümü için taraf ülkelerin politikaları da incelenmiştir. Çalışmamızda dördüncü kısmı oluşturan sonuç bölümü ile sonlandırılmıştır.

Kıbrıs'ta yaşananlar ve özellikle Türk halkının maruz kaldığı çifte standart arşiv vesikalarına ulaşarak temellendirilmiştir. Bunun yanı sıra ikinci el kaynaklara da sıkça başvurulmuş ve dönemin basılı yayın organlarından faydalanılarak tez konusu desteklenmiştir. Çalışma süresince karşılaşılan en büyük problemlerden biri elde edilen bazı belgelerin deforme olmasıdır. Ayrıca temin edilen belgelerin bir kısmında ise tarih ve belgenin muhatabı hususunda eksiklikler görülmüştür.

I. BÖLÜM

1. KIBRIS'IN TARİHİ VE KIBRIS SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. Coğrafi Konumu

Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'deki üçüncü büyük ada olan Kıbrıs, konumu itibarıyla büyük öneme sahiptir. Kıbrıs, 34°33' ve 35°42' kuzey enlemleri ile 32°16' ve 34°36' doğu boylamları arasındadır. Yüz ölçümü 9251 km² olan Kıbrıs Adasının kuzeyinde bulunan Türkiye'ye mesafesi 70 km iken kuzeybatısındaki Yunanistan'a ise 835 km'dir (Önalp 2010: 31)

Kıbrıs, stratejik önemi nedeniyle asırlardır süren bir mücadelenin ve farklı kültürlerin birleştiği bir ada hüviyetindedir. Bunun temel nedeni Akdeniz'de bulunan ticaret yolları üzerinde bulunmasıdır. Kıbrıs Adasının yeryüzü şekli ve iklimi Anadolu coğrafyasına benzemektedir. Nitekim Anadolu'nun güney kısmındaki Toros Dağlarının sıralanışı ile Kıbrıs'taki dağ uzantıları birbirine uyumludur. Bu nedenle Dağların sıralanış biçimi nedeniyle Ada'nın kuzey tarafı, güneyinden daha fazla yağış almaktadır. Kış yaşanmayan Ada'da ortalama sıcaklık 20° civarındadır. İklim özellikleri itibarıyla Akdeniz iklimi mevcuttur. Akdeniz iklimi etkisiyle zengin bir flora çeşitliliği bulunmaktadır (Keser 2013: 41).

1.2. Kıbrıs'ın Kısa Tarihi

Kıbrıs'ın ismi hususunda farklı etimolojik kaynaklarda birçok bilgi mevcuttur. Türkçe'de Kıbrıs, Arapça olarak "Kubrus", Avrupa dillerinde "Cyprus", "Cypre",

“Chypre”, “Gipros” ve “Cypren” olarak isimlendirilmiştir. Mezopotamya dillerinde ise “Alaşya”, “Yatnana” ve “Kittim” şeklinde ifade edilmiştir. “Kypros” ifadesini ise ilk defa Homeros kullanmıştır (Alasya 1977: 17).

İlkçağlardan itibaren Kıbrıs'ta yerel yönetimlerin olduğu anlaşılmaktadır. Bölgesel yönetimlerin yerini zamanla, merkezi yönetimle idare edilen devletler almıştır. Mısır'ın, Kıbrıs'ı hâkimiyetine almasıyla birlikte Kıbrıs'ta merkezi otorite başlamıştır. Ardından sırasıyla M.Ö 1320 – M.Ö 56 yılları arasında Mısır, Hitit, Fenike, Asur, Pers ve Makedon krallıkları Kıbrıs'ı yönetmiştir. M.Ö 56 yılına gelindiğinde Roma İmparatorluğunun çatısı altına girmiştir. 446 yıl Roma İmparatorluğu hükümranlığında yaşayan Kıbrıs, imparatorluğun parçalanması ile Bizans'ın hâkimiyetine geçmiştir (Vatansever 2010: 1488).

Kıbrıs'ta, Bizans döneminde Ortodoks Kilisesinin kurulması ilk etapta sadece dinsel bir değişim olarak algılanırken zamanla bölgenin demografik ve ticari yapısında da önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Bizans topraklarından getirilen insanlarla buranın nüfusu artırılmış, zirai ve ekonomik kalkınma sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Bizans hâkimiyetini perçinlemek için Rumca zorunlu hale getirilmiştir (Alasya 1988: 18).

Bizans hâkimiyetindeki Kıbrıs'ta bu gelişmeler yaşanırken İslamiyet'i yayma amacıyla olan Emeviler için Kıbrıs büyük önem arz etmekteydi. Bu kapsamda Ada, İslam orduları tarafından yirmi dört defa kuşatılmasına rağmen fethedilememiştir. Ada'nın fethi ancak Emevi Sultanı Muaviye tarafından 649 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu fetih sonrasında bölgede hızlı bir İslamlaştırma politikası uygulanırken ciddi ekonomik kazançlar da elde edilmiştir. Fakat Emevilerin İslamlaştırma politikasıyla Müslümanlığa geçmek istemeyen Kıbrıs'ın Hristiyan unsurları Bizans hâkimiyetindeki Anadolu coğrafyasına göç etmişlerdir. Kıbrıs'ın bu yeni durumunu kabullenmeyen Bizans İmparatorluğu zaman zaman saldırılar yapmışsa da başarılı olamamıştır. Bu gelişmeler yaşanırken Abbasilerin Emevilere üstünlük sağlamasıyla Kıbrıs'ın yeni hâkimi Abbasiler olmuştur. Emevi-Abbasi mücadelesi sonucunda zayıflayan İslam

orduları karşısında Bizans, Kıbrıs'ı 964 yılında yeniden ele geçirmiştir (Yavuz 2004: 104).

Uzun bir dönem Bizans hâkimiyetinde kalan bölge, III. Haçlı Seferi sırasında Britanya Krallığı'na geçmiştir. Britanya Kralı Richard'ın 1191 yılında Kıbrıs'ın idaresine el koymasıyla hızlı bir Latinleştirme çalışmaları başlamıştır. Britanya'nın Latinleştirme politikası zamanla Ortodoksluğun yerini Katolikliğin almasına yol açmıştır. Hatta bu kapsamda Katolikliğin bölgedeki kalıcılığını pekiştirmek maksadıyla farklı bölgelerden Latin kavimler getirilmiştir. Kıbrıs'ın demografik yapısında meydana gelen değişimler, yönetim kadrolarının belirlenmesini de etkilemiştir. Nitekim bir dönem Kudüs'ü yönetmiş Latin bir aile olan Lusignanlara Kıbrıs'ın idaresi verilmiştir. Kıbrıs'ta Guy de Lusignan'ın ilk icraatı Latin Başpiskoposluğunun açılarak Ortodoks Başpiskoposluğunun buraya bağlanması olmuştur. Kıbrıs'ta uzun bir dönem süren Latin hâkimiyeti şehir devletlerinin güçlenmesi ile zayıflamıştır. Bu süreçte Kıbrıs'taki hâkimiyet mücadelesi bölgenin Osmanlı Devleti tarafından ele geçirilmesine kadar Ceneviz, Memluk ve Venedik arasındaki mücadelelere sahne olmuştur (Hill 2016: 37).

1.3. Kıbrıs'ın Osmanlı Hâkimiyetine Geçişi

Osmanlı Devleti'nin karada olan mevcut gücünün anlam kazanabilmesi için denizlerde de var olması gerekmektedir. Anadolu'nun hemen yanı başında olan Kıbrıs doğal bir liman olmasından dolayı Osmanlı Devleti'nin ilgisini çekmiştir. Ancak güvenlik ve ticari açılardan avantajları bulunan bölgenin, Venedik hâkimiyetinden çıkarılması pek kolay olmayacaktır. Bu bağlamda her ne kadar Osmanlı-Venedik mücadelesinin yaşandığı bir ortamda ilişkilerin diplomasi yoluyla devam ettirilmesi istense de Akdeniz'de korsanlık faaliyetleri ve Müslümanların hac güvenliğini sağlamak için Kıbrıs'ın alınması elzem bir hale gelmiştir. Nitekim Lala Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu Kıbrıs'ın fethi için hazırlıklara başlamıştır (Keser 2013: 61).

Üç yüz altmış parça gemiden oluşan üç filoya: Murat Reis, Piyale Paşa ve Müezzinzade Ali Paşa görevlendirilmiştir. 10 Haziran 1570'te 53.000 civarındaki askerle Limasol'a çıkarma yapan Osmanlı kuvvetleri Kıbrıs halkının önemli bir kısmının da desteğini alarak kısa sürede Larnaka'yı ele geçirmiştir. Larnaka alındıktan sonra bölgeye yakın olan Lefkara'ya yaklaştıklarında yerel halk Venedikliler tarafından çeşitli işkencelere maruz kalmışlardır. Kıbrıslılara gözdağı vermek amacıyla yapılan bu işkenceler, Osmanlı Devleti'nin bölgeyi ele geçirme konusundaki kararlılığını artırmıştır. Bu amaçla 9 Eylül 1570'te Lefkoşa'yı fetheden Osmanlı Devleti, Kıbrıs fethinin sonuçlanması için Magosa önlerine kadar gelmiştir. Magosa kalesi komutanı olan Bragadino'ya teslim olması yönünde yapılan bütün çağrılar ilk etapta sonuçsuz kalmasının üzerinden uzun bir müddet geçtikten sonra ancak 1 Ağustos 1571 tarihinde Magosa Kalesi ele geçirilmiştir (Gazioğlu 1995: 25).

Lefkoşa'nın alınmasından sonra Kıbrıs'a yardıma gelmek üzere harekete geçmiş olan haçlı donanması Meis Adası açıklarında beklemeye geçmiştir. Osmanlı donanması, haçlı donanmasını gözlem altında tutarak hareketlerini takip etmiştir. Açık denizde olması beklenen savaşa, Osmanlı 300 civarında gemiyle katılmayı planlarken, buna karşılık Haçlı donanması 280 gemiden oluşmaktaydı. Osmanlı tarafında hazırlıklar sürerken bir yandan da komutanlar arasında fikir ayrılıkları baş göstermiştir. Uluç Ali Paşa donanmanın eksiklerini bahane ederek, hemen bir savaşın içine girmek istemiyordu ve kış mevsiminin İnebahtı bölgesinde geçirilmesinin daha uygun olacağı görüşündeydi. Fakat Kaptanıderya Müezzinzade Ali Paşa, II. Selim tarafından Kıbrıs'ın kati suretle fethedilmesi yönündeki buyruğunu öne sürerek söz konusu görüşü dikkate almamıştır. Bu sırada Uluç Ali Paşa mühimmat yönünden eksikler olduğunu, personel sayısı ve niteliğinin yeterli olmadığını dile getirmeye devam ediyordu. Açık denizde donanmanın başarısız olma durumu görmezden gelinip II. Selim tarafından savaşa girilmesi talimatı verildi. Ancak karacı olan Yeniçeri Ağası Ali Paşa'nın Kaptanıderya olarak atanması önemli bir zafiyetti (Öksüzoğlu 2003: 68).

İnebahtı açıklarında 7 Ekim 1571 tarihinde vuku bulan savaşta Osmanlı donanması hazırlanan filonun 3/2'sini kaybederek büyük bir bozguna uğradı ve Kaptanıderya Ali Paşa bu muharebe sırasında hayatını kaybetti. Osmanlı tarihçileri

Peçevi ve Dimitri Kantemir bu olayın Osmanlı Devleti'ni derinden sarstığını ve büyük bir felaket olarak görüldüğünü dile getirmektedirler. Veziriazam olan Sokullu Mehmet Paşa İnebahtı yenilgisini kendisiyle görüşmeye gelen Venedik Elçisine şu ifadelerle anlatmıştır; “Ziyaretinizin esas sebebini anlıyorum. İnebahtı'daki yenilgimizin milletimiz üzerindeki etkisini öğrenmek istiyorsunuz. Şunu biliniz ki, biz Kıbrıs'ı fethederek sizin kolunuzu kesmiş olduk. Siz ise donanmamızı mağlup etmekle sadece sakalımızı tıraş ettiniz. Kesilen kol yerine gelmez, lakin tıraş edilen sakal daha gür çıkar.” Sokullu Mehmet Paşa bu sözleriyle, Osmanlı Devleti'nin yenilgiyi kabullendiğini fakat daha güçlü bir şekilde toparlanacaklarını dile getirmiştir (Vatansever 2012: 1495).

Sokullu Mehmet Paşa, donanmayı toparlamak maksadı ile 250 civarında kadırğa ve barçadan¹ oluşan bir filo yaptırdı. Kaptanıderya olarak getirilen Uluç Ali Paşa sorumluluğuna verilen donanma Akdeniz'e açıldı. Osmanlı'nın tekrar Akdeniz'de kendini göstermesi, Venediklileri Osmanlı Devleti ile temasa zorladı. Böylelikle Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'taki egemenliklerini kabul edeceklerini ve 300.000 düka altın vergi vermeyi kabul ettiklerini beyan etmişlerdir. Bunların yanı sıra başka tavizler de veren Venedikliler, İnebahtı Deniz Muharebesi'ni kazanmış olmalarına rağmen Osmanlı Devleti'nin diplomatik başarısına karşı koyamamışlardır (Alasya 1988: 66).

1.3.1. Kıbrıs'ta Osmanlı Hâkimiyeti

Osmanlı Devleti, sınırlarını genişletirken yeni fethettiği bölgeleri, hoşgörü ve adalet politikası güderek sorunsuz bir şekilde yönetmek istemiştir. Yeni bir fetih olduğunda yakın bölgelerdeki diğer devletlere mensup halk da bu politikadan etkilenecek fetihlere kolaylık sağlamıştır. Kıbrıs'ın fethi de bu minvalde gerçekleşmiştir. Ada halkı Osmanlı idaresini istemiş ve çoğu sevinçle karşılamıştır. Bu güveni devam ettirmek maksadıyla II. Selim tarafından Kıbrıs Beylerbeyi'ne 1572 yılında bir ferman gönderilerek, Ada halkının huzuru ve refahı için gerekli bütün imkânların kullanılması istenmiştir (Önalp 2010: 50).

¹ Kalyon türünden, asker taşımada da yararlanan küçük savaş gemisi.

Osmanlı Devleti, Ada'da varlığını tesis etmek üzere birtakım çalışmalar yapmıştır. Bu kapsamda, Kıbrıs'ta mevcut olan feodal beylik düzenini ortadan kaldırarak merkezi yönetimi güçlendirmeyi amaçlamıştır. Halka mülkiyet hakkı tanınarak toprakları sahiplenmesi istenmiştir. Dinsel politikalar konusunda da Ada'da Katoliklerden ziyade Ortodoks Başpiskoposluğu Hristiyan halkın temsilcisi olarak görülmüştür. Halka din, vicdan ve ticari hürriyetler içeren haklar tanınarak aidiyetleri güçlendirilmek istenmiştir. Ekonomik anlamda güçlenmeleri için bazı vergiler kaldırılmıştır. Ayrıca adaleti tesis etmek maksadıyla Şer'i ve Nizami mahkemeler kurularak hem Hristiyan hem de Müslümanlardan eşit sayıda üyeler atanmıştır (Çakırbaş 2004: 35).

Fethedilen her bölgede gerçekleştirilen iskân ve imar politikası Kıbrıs'ta da uygulamaya konulmuştur. II. Selim'in buyruğu ile Kıbrıs ekonomisinin canlanması maksadıyla, Kıbrıs'a el işçiliği gerektiren meslek gruplarından ustalar aileleri ile birlikte getirilmiştir. Ekonomik kalkınmaya ciddi anlamda katkı sağlayan iskân politikası sırasında bilhassa Anadolu'nun güney ve orta kısımlarından aileler iskân ettirilmiştir. Köy isimleri, eğer yaşayan halk varsa değiştirilmemiş, terkedilmiş köylere ise Türkçe isimler verilerek yeni aileler yerleştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin uyguladığı politika kesinlikle asimile etme maksadı taşımamaktaydı. Aksine maksat, hali hazırda yaşayan halka daha önce tanınmamış hakları vererek sadakat kazanmak ve Anadolu'dan gelen halkla birlikte aidiyeti güçlendirmektir.

Siyasi anlamda atılan bir diğer adım ise Kıbrıs'ın statüsünü Osmanlı idare sistemi içerisinde Beylerbeylik olarak tanınması oldu. Halihazırda bir Avlonya Sancakbeyi olan Muzaffer Paşa, Kıbrıs Beylerbeyi olarak tayin edildi. Kıbrıs'a Beylerbeylik statüsü verildikten sonra sancak olarak; Baf, Magosa, Girne, Tarsus, Sis (Adana), İçel, Zülkadriye (Kahramanmaraş) ve Alaiye (Alanya) gibi yerler belirlenmiş, yönetim yapısı güçlendirilmiş ve Lefkoşa idare merkezi olmuştur (Tosun 2001: 99).

Osmanlı Devleti'nin tanımış olduğu haklara rağmen, Ortodoks Kilisesi devlet aleyhinde çalışmalar yapmaya başlanmıştır. 1600'lü yılların başına gelindiğinde Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu, Kıbrıs'a tekrar Hristiyan bir devletin hükmetmesi

gerektiğini belirtmiştir. Başpiskopos, Avrupa'ya gizli yollardan gönderdiği mektuplarında düşüncesinin desteklenmesini talep etmiştir. Özellikle Toskana Grandük'ü I. Ferdinand'la temsilciler vasıtasıyla görüşerek Ada hakkında bilgiler vermiş ve Kıbrıs'ın geri alınması hususunda cesaretlendirmeye çalışmıştır. Fakat I. Ferdinand daha sonra kendi iç meseleleriyle uğraşmak durumunda kaldığından Kıbrıs'a olan ilgisini fiiliyata dökememiştir. Toskana'dan umduğu sonucu bulamayan Başpiskopos bu sefer de Savoy Düküne mektup göndererek Ada'nın alınması yönünde davette bulunmuştur. Lakin 1644-1668 yılları arasında Savoy Düklüğü ile yapılan görüşmelerden umduğunu bulamamıştır. Osmanlı Devleti de bir süre sonra bu görüşmeleri fark ederek Ada'nın güvenliğini artırıcı önlemler almıştır. Bölgede asker sayısı artırılmış ve devriye gezen gözlemcilerle sürekli Ada etrafı kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır (Yüksel 2009: 170).

Rumlar, Kıbrıs ile ilgili ayrılıkçı çalışmalar yaparken, Osmanlı Devleti Ada'daki asayişin bozulmaması için farklı dönemlerde Başpiskoposa imtiyazlar vermiştir. Başpiskoposa verilen yetkiler neredeyse Ada'da çift başlı bir yönetimin açığa çıkmasına neden olmuştur. Nitekim direk Padişaha dilekçe verme yetkisinin verilmesinin ardından vergi toplayan müsellemeler Başpiskoposluktan izin almadan vergi toplayamaz hale gelmiştir. Yine vergi toplamaya yetkilendirmiş olan piskoposlar ekonomik olarak zor durumda olan insanlardan bile zorla vergi almaya çalışmışlar ve bunu bir padişah buyruğu olarak lanse ederek Osmanlı'ya karşı bir kötüleme ve isyan girişimleri için zemin oluşturmuşlardır.

1.3.2. Kıbrıs'ta Rumların İsyan Girişimi

Avrupa'da yükselen milliyetçilik akımının en çok etkilediği ülkelerin başında Osmanlı Devleti gelmektedir. Özellikle Balkanlarda yaşanan buhran ve isyanlar otoriteyi ciddi şekilde zayıflatarak yeni yönelişlere neden olmuştur. Kıbrıs'ın da etkilendiği bu dönemde, 1814 yılında kurulan Filik-i Eteryay Cemiyeti ayrılık hareketlerinde başı çekmiştir. Kurucularından olan Ksanthos bir konuşmasında; "Eski Yunan evlatları Doğu Roma İmparatorluğu'nun bir kalıntısıdır. Osmanlı Devleti'nin elinde esir ve onursuz olarak yaşamaktadırlar. Bunları kurtarmak Yunan ulusu için en

büyük hizmettir”, söylemleriyle cemiyetin amacını açıkça belli etmiştir. Birçok meslek grubundan üyeleri bulunan cemiyetin yarısından fazlası tüccardı. Hatta din adamları da cemiyete üye olmuşlardı. Bütün Hristiyanların temsil edildiği Bizans İmparatorluğu’nun yeniden kurulması en büyük amaçları arasındaydı (Akdemir 2013: 81).

Osmanlı Devleti’nin gerileme dönemine girmesi ile birlikte Kıbrıs’ta da varlığının zayıfladığı ve otoritesinde boşluklar oluştuğu görülmüştür. İsyan için altyapı ve zemin hazırlayanların başında ise Başpiskoposluk öne çıkmaktadır. Siyasi, askeri ve ekonomik zayıflamanın tüm hatlarıyla hissedildiği Kıbrıs’ta devlet asayişini sağlamakta zorlanmış, yaşanan taşkınlıklara müdahale etmekte yetersiz kalmıştır. Ayrıca bozulan asayiş ortamı Ada’nın ticari düzenini bozup halkta memnuniyetsizliğinin başlamasına neden olmuştur (Göktürk 2008: 340).

Kıbrıs’ta yaşananlar, Osmanlı idaresindeki diğer bölgelerden bağımsız değildi. Filik-i Eteryia Cemiyeti, Kıbrıs’ta faaliyet alanı bulmak için Kıbrıs Başpiskoposu Kiprianos ile dirsek temasına geçmiştir. 1818 yılında papaz okulunda cemiyet üyeleri ile gizli bir görüşme gerçekleştiren Kiprianos, kendi açısından verimli bir toplantı geçirmiş ve cemiyete ellerinden gelen yardımı yapacaklarına dair teminat vermiştir (Alaysa 1977: 45).

Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’a hâkim olmasından sonra ilk isyan girişimi 1821 yılında baş göstermiştir. Bu dönemde Kiprianos cemiyet üyeleriyle bir görüşme daha gerçekleştirip Başpiskoposluğa bağlı yüksek rütbedeki din adamlarının cemiyete kayıt oluşturmaları konusunda hareket edeceklerine dair bir söz vermiştir. Larnaka’da cemiyet üyeleri tarafından bildiri dağıtılmaya başlanmış ve devamında yapılan gizli görüşmelerde isyanın top sesiyle başlanacağına dair bilgi verilmiştir. Asıl amaç devlete karşı başkaldırının yanında Ada’daki Türk nüfusunu ortadan kaldırmak olarak belirlenmiştir. Ancak bu gelişmelerden haberdar olan Kıbrıs Valisi Küçük Mehmet birtakım önlemler alarak isyanın önüne geçmek istemiştir. İlk etapta yapılan aramalar kapsamında kilise ve bazı evlerde depolanmış silahlar ele geçirilmiştir. Ardından II. Mahmut’a iletilen havadisler sonucu Ada’daki tüm ahalinin silahlarının toplanmasını isteyerek katliamların önüne geçmeyi arzulamıştır. Nihayetinde ise olaylardan sorumlu

tutulan Kiprianos ve beraberindeki üç kişi şehir meydanında asılmak suretiyle bir mesaj verilmek istenmiştir (Kızılyürek 2016: 68).

1829 yılına gelindiğinde artık Yunanistan adında bir devlet ortaya çıkmış ve Osmanlı Devleti, Yunanistan'ı tanıdığını beyan etmiştir. Bundan güç alan Rum ahalisi Yunanistan ile birleşmek için ciddi bir heves içine girmiştir. Bu heves ve isteğin farkında olan Osmanlı Devleti ise Rumlara yönelik yeni birtakım imtiyazlar tanıma yolunu seçti. Bu kapsamda; Kıbrıs Ortodoks Kilisesi adına İstanbul'da bir temsilcilik açılması ve Başpiskoposluk'un Kıbrıs Rum halkının hamisi olarak görülmesi verilen yeni imtiyazlardı (Morgan 2013: 105).

Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti idaresi 1878 yılına kadar devam etmiş ve sonrasında Büyük Britanya'ya geçici olarak verilmiştir. Osmanlı Devleti, Kıbrıs'taki egemenliği boyunca Müslüman ve Gayrimüslim ayrımı yapmadan Ada'yı yönetmeye çabalamış fakat zamanla otoritenin zayıflaması ve milliyetçilik akımının da etkisiyle işler giderek kötüleşmiştir. Atanan valilerin Kıbrıs'ta yeterli söz sahibi olamaması ve Başpiskoposluğun başına buyruk hareketleri yönetimde ikilik çıkmasına yol açmıştır. Ayrılıkçı faaliyetlerin kazanılan yeni imtiyazlarla aslında daha da çok perçinlendiği gözden kaçmış ve Rum tebaasının Yunanistan'la birleşme hayalleri iyice artmıştır.

1.4. Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Geçişi

1.4.1. 1878-1914 Arası İngiliz İdaresi

19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin neredeyse tüm topraklarında buhranlar yaşanmaktaydı. Ayrılıkçı hareketler, ekonomik dar boğaz ve asayişin bozulması beraberinde ciddi sorunlar üretmiştir. Bunun yanında emperyalist devletlerin Osmanlı Devleti'nin durumundan faydalanmak için azınlık hakları adı altında içişlerine karışma girişimleri daha vahim sonuçların habercisi olmuştur. Hatta ayrılıkçı hareketlerin bir kısmının başarıya ulaşması ve toprak kayıpları hem askerî hem de ekonomik yönden devletin elini giderek zayıflatmıştır. Bu ortamda Rusya ve

İngiltere'nin çıkar çatışması Osmanlı Devleti'nin denge politikası gütmesine neden olmuştur. İngiltere'nin Akdeniz'deki varlığı kendileri açısından Kıbrıs'ı daha önemli hale getirmiştir. Rusya ise sıcak denizlere inme konusunda kararlı ve istekli olup bu hususta kendilerine önce Osmanlı'yı sonra ise İngiltere'yi rakip görmüştür (Önalp 2010: 114).

İngiltere'de Kıbrıs'ın geleceğinin kendi yönetimlerine verilmesini isteyen konusunda hemfikir oluşturmuş bir yönetim vardı. Fakat bunun askeri yollarla mı yoksa diplomatik kanallarla mı olacağı konusunda tartışma hakimdi. Askeri seçenek yolu tercih edilse de daha sonra bunun başarılı bir girişim olmayacağı yönünde fikirler ağır bastığından 1870 yılında rafa kaldırılmıştır (Serter 2014: 91).

Kıbrıs'ın kaderi bu dönemde Osmanlı aleyhine işlemekteydi. 1875 yılında çıkan Hersek İsyanı'nı bahane eden Çarlık Rusya'sı, Osmanlı Devleti'nin içişlerine karıştığından iki devlet savaşın eşiğine gelmiştir. Çarlık Rusya'nın nihai hedefleri arasında Balkanlara hâkim olarak Akdeniz'e inmek ve İstanbul'u ele geçirerek Karadeniz'i tamamıyla kendi iç denizi yapmak vardı. Diğer taraftan Kafkasya üzerinden de Basra'yı kontrol altına alarak denizlerde etkin rol oynamak istemekteydi. Bu durumun İngiltere'yi rahatsız etmesi Osmanlı Devleti ile bir yakınlaşma içerisine girmesine neden olmuştur (Örek 2010: 55).

Tarihler 24 Nisan 1877'yi gösterdiğinde Çarlık Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Çarlık Rusya'sının lehine hızlı bir şekilde gelişen savaşta, Osmanlı Devleti cepheleri birer birer kaybederek Rusya'nın Yeşilköy yakınlarına kadar gelmesi gibi ciddi bir varoluş tehlikesi altında kaldı. 3 Mart 1878 tarihinde imzalanan Ayestefanos Antlaşması sonucunda Rusya ciddi kazanımlar elde ederek Osmanlı Devleti'ni zor bir duruma sokmuştur (Sömek 2012: 44).

İngiltere, kendisine tehlike olarak gördüğü durumdan kârlı bir anlaşma ile çıkmak için II. Abdülhamid'e elçi göndermiştir. Hatta donanmasını da İstanbul açıklarına sevk ederek Osmanlı'ya "sizi koruyabiliriz" mesajı vermiştir. Osmanlı Devleti açısından bu müşkül durumun içerisinden çıkmak için fazla bir seçenek

kalmamış ve II. Abdülhamid, Sadrazam Sadık Paşa'yla, Hariciye Nazırı Safvet Paşa'yı vazifelendirerek, İngiltere Dışişleri Bakanı Salisbury'nin görevlendirdiği Henry Layard ile görüşmelere başlamalarını istemiştir. Bu kapsamda İngiltere ile bir savunma paktı imzalanması konusunda mutabık kalınmıştır. Rusya'nın saldırılarına karşı İngiltere, Osmanlı Devleti'ni korumayı vadedmiştir. Fakat karşılığında geçici olarak Kıbrıs'ın kendi idaresine verilmesini istemiştir. Ayrıca, Rusya'nın Osmanlı Devleti topraklarından çıkması karşılığında Kıbrıs'ı tekrar Osmanlı himayesine vereceğini belirtmiştir. Anlaşma reddedildiği takdirde toplanacak olan Berlin Kongresi'nde destek verilmeyeceğini ifade etmesinin ardından baskılara daha fazla karşı koyamayan Osmanlı Devleti, antlaşmayı kabul etmiştir (Önalp 2010: 174):

4 Haziran 1878 tarihinde imzalan anlaşma şu hususları kapsıyordu; “Rusya Devleti; Batum, Ardahan, Kars veya adı geçen yerlerden birini işgal altında tutup da ilerde her ne vakit olursa olsun, kesin barış sözleşmesi ile tayin olunan Osmanlı Devleti'nin Asya topraklarından bir kısmını daha almaya kalkışacak olursa, İngiltere bu toprakları silah ile korumak ve savunmak üzere Osmanlı Devleti ile birleşme yükümlülüğü altına girer. Buna karşılık padişah hazretleri de ülkesinde bulunan Hristiyan ve öteki uyrukların iyi yönetim ve korunması ile ilgili ilerde iki devlet arasında kararlaştırılacak olan reformları uygulayacağını İngiltere devletine vaat eder, ve İngiltere'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi için gerekli bir önlem olmak üzere padişah hazretleri ayrıca Kıbrıs adasının İngiltere tarafından işgal edilip yönetilmesi için tahsisine de muvafakat eder” (Gürel 1984: 10).

Antlaşmanın içeriğinden de anlaşılacağı üzere Kıbrıs artık İngiltere idaresine geçecekti. Antlaşmaya sonradan eklenen bir maddeyle Rusya; Kars ve Ermenistan bölgesinden çıkarsa İngiltere de Ada'dan ayrılacaktı. Ayrıca antlaşma metninde Hristiyanlar için bir madde koydurup, Osmanlı Devleti'nin içişlerine müdahale edebilmek için ortam oluşturulmuştur. Antlaşma son haliyle 12 Temmuz 1878'de yürürlüğe girmiş oldu. Üç yüz sekiz yıllık Osmanlı Devleti idaresi artık Kıbrıs'ta fiilen son bulmuş, hukuken ise I. Dünya Savaşı başlayana kadar devam etmiştir. Larnaka

limanında hazır bulunan İngiliz donanmasına ait gemilerin huzurunda okunan fermanla yönetim İngiltere'ye geçmiştir. Bu durum Kıbrıs'ta Türk halkı tarafından ciddi tepkiye neden olmuştur. Hatta Ada'da yayımlanan Ümid Gazetesi'nin 4. sayısında şu ifadelere yer verilmiştir;

“Berlin Kongresi günlerinde, Greklerin ve Anadoluğuların andırısı (muhtıra) Saffet paşaya takdim edildiğı sırada, İstanbul'un o büyük diplomatı, ne gibi bir yol takip etmeyi kestiremiyor ve Kıbrıs'ı Majeste kraliçe yönetimine vermekle, Türk yönetiminin hem belalardan kurtulacağını ve hem de bu konuda devletlerarasında kıskançlık yaratarak büyük ölçüde yararlar sağlayacağını sanıyordu. Böylece, bu küçük beyinli büyük diplomat, o adayı kurban etmeyi başardı... Son günlerde İstanbul basınında çıkan yorumlara göre Kıbrıs, haklarımızın korunması için verilmiştir; fakat gerçekte yönetim, uygarlık ve özgürlükle gelişen büyük İngiliz yönetimini, bizim için adeta ikinci bir adet haline gelen bulaşıcı rüşvet hastalığıyla etkilemek amacını gütmüştür. Ama ümitlerimizin başarısızlığa uğraması uğradıklarını görerek, oyuncaklarını yitirdikleri için ağlayan küçük çocuklar gibi davranarak, adanın kaybindan acı duyuyoruz. Acı duymanın zamanı geçmiştir. Frenklerin bizden yapmamızı talep ettikleri devrimleri yaparak geriye kalan topraklarımızı koruyabilirsek, şimdilik geleceğimizi güvenlik altına almış oluruz... Bize dedelerimizden kalan mirası, birkaç çılgın temsilci heba ediyor”.

Kıbrıs'taki Türk halkı bu uzunca eleştiri ile hata yapıldığını sert bir şekilde dile getirmişlerdir. Fakat yayımlanan bu yazının ardından İngiltere'den talepte bulunan Osmanlı Devleti gazetesinin yayın hayatına son vermiştir.

İngiltere Kıbrıs'ı devraldıktan sonra Sir Garnet Wolseley'i komiser olarak atayıp Kıbrıs'ın en yetkili yöneticisi konumuna getirmiştir. Ada'da kullanılan yazışma dillerinde Türkçe ve Rumcanın yanı sıra İngilizce de geçerli dil olmuştur. Ayrıca Ada'nın demografik yapısını belirlemek amacıyla 1881 yılında nüfus sayımı yapılmıştır. Bunun sonucunda 185.600 civarında insanın Kıbrıs'ta yaşadığı

belirlenmiştir (Morgan 2013: 134). Dini olarak yapılan sınıflamada ise 137.631 Ortodoks, 45.458 Müslüman ve 2.542 diğer dinlere mensup unsura ulaşılmıştır. Elde edilen veriler nüfusun çoğunluğunu Hristiyanların oluşturduğunu ortaya çıkarmıştır. Azınlık durumunda kalan Müslüman Türk nüfusu kurulacak Kavanin Meclisi'nde üç üyeye en az üyeye sahip olurken, Rumlar dokuz, İngilizler ise altı temsilciyle on sekiz üyeli yasama meclisinde temsil hakkı kazandılar. Meclis, 14 Eylül 1878 tarihinde İngiltere tarafından yayınlanan emirle hayata geçmiş oldu. Türk nüfusunun bu kadar azalmasının nedeni, Rumların artan baskı ve katliam girişimlerinden dolayı Anadolu'ya yapılan göçlerdi. İngilizlerin temsilinin Rumlara göre az olması kendileri açısından kâğıt üzerinde dezavantaj olarak görülebilir. Bununla birlikte iki toplumun birbiriyle anlaşamaması nedeniyle İngilizler bunu lehlerine değerlendirerek bir denge pozisyonunu almışlardır. Fakat diğer konularda İngiliz idaresinin adaletli ve hukuku gözettiği söylenememektedir. Nitekim, Türk memurların görevden el çektirilerek yerlerine Rumlar atanmıştır. Toprakları satılmaya zorlanmış ve satılan topraklar kiliseler tarafından alınmıştır. Hatta İngilizlerin söz konusu iki toplumun arasında yaşanan sıkıntılarda Rum tarafında yer alması, eğitim konusunda müfredattan Türk kelimesinin kaldırılması, Türkler açısından İngiliz idaresinin güven ve tarafsızlığını ortadan kaldırmıştır (Alasya: 56).

İngilizlerin takınmış olduğu tarfgir tutum ilerleyen süreçte kendilerine de problem çıkarmıştır. Bu durumun daha da büyük sorunlar açacağını öngören ve Rumların asıl hedeflerinin İngiliz yönetiminden ziyade Yunanistan'la birleşme gayesinde hareket ettiklerini fark eden İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Layard, Lord Salisbury²'e gönderdiği bir raporda; "Bana öyle geliyor ki, Ada'nın nüfusunu Rumların değil Müslümanların lehine çoğaltmakta fayda vardır. Baring³ bana yazdığı mektupta Türklerin yeni idareyi kabule hazır ve barışsever uyruklar olacaklarını, Rumların ise Ada'nın İngiltere'ye verilmesinden memnun kalmadıklarını belirtmektedir. Rumlar Türkleri her şeyden mahrum etmek hatta Ada'dan sürmek için ellerinden geleni yapacaklardır. Ada'daki bütün toprakları ellerine geçirmek için entrika çevirecekler ve amaçlarına ulaşıncaya Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesini sağlamak yoluna gideceklerdir... dolayısıyla çok sayıda Türk ailesinin Ada'da yerleşmesini temin için

² Britanya Dışişleri Bakanı (1878-1885).

³ Thomas George Baring, Deniz Kuvvetleri Birinci Lordu (1880-1885).

ortaya güzel bir fırsat çıkmıştır ve onlar derhal tarım sektöründe çalışmaya başlayabilir...” ifadeleriyle Kıbrıs’taki durumun devam eden politikalarla yönetilmesinin zor olduğunu belirtmiştir (İrkıçatal 2012: 47).

Yukarıda bahsi geçen tartışmalar devam ederken Rumlar, 1828 yılında ortaya attıkları “Enosis” fikrini İngiliz idaresinde açıkça dillendirmekteydiler. Yunanistan’la birleşme hedefi olarak tanımlanabilecek Enosis taleplerinin, 1893 yılında Kavanin Meclisi’nde tartışmaya açılarak ana gündem maddesi haline getirilmek istendi. Fakat Yüksek Komiser tarafından reddedilerek Ada’da Türklerin de hakkı olduğunu ve yapılan anlaşmalar neticesinde hukuken Osmanlı toprağı olan Kıbrıs hakkında meclisin böyle bir yetki alamayacağını söylemiştir. Akabinde birtakım düzenlemelere gidilmiş ve Ada genelinde Enosis’le ilgili herhangi bir propagandanın basın ve yayın yoluyla dile getirilmesi yasaklanmıştır (İrkıçatal 2012: 51).

1907 yılına gelindiğinde Ada’ya gelen İngiltere Sömürgeler Bakanı W. Churchill, Enosis taraftarlarını heyecanlandıracak bir konuşmaya imza atarak Rumların bu taleplerinin doğal karşılanması gerektiğini söylemiştir. Lakin yazmış olduğu raporda tam tersi söylemler kullanarak Enosis taleplerinin gerçekleşmesi halinde Türkler için Kıbrıs’ta yaşanılmaz bir ortam olacağını belirtmiş ve amacının Rumları oyalamak olduğu anlaşılmıştır. Diğer taraftan Churchill’in söylemleri bir anayasa teklifi verecek kadar kendilerini cesaretlendirmişti. Fakat İngiltere’den destek alamamalarından dolayı, İngiliz karşıtı gösterilere yol açmıştır. Öte yandan bu süreçte Türkler daha ılımlı ve haklarının korunmasını talep eden bir tutum içerisindeydiler (Gözügüzelli 2008: 86).

Rumlar, Enosis taleplerini 1912 yılında fikir boyutundan çıkarıp Türklerle karşı saldırı ve şiddet yoluyla gerçekleştirmek için kullanılmışlardır. Kilisenin öncülüğünde gerçekleşen saldırılar kendileri açısından kutsal bir davaya bürünmüş ve neredeyse Türklerle karşı sürekli taciz ve tehdit içeren bir hâl almıştır. Yaralama ve darba maruz kalan Türkler, İngiliz idaresine sığınsa da olayların önüne geçememiştir (Sarısaman 2016: 77).

Osmanlı Devleti'ne karşı 5 Kasım 1914 tarihinde İngiltere tarafından savaş ilan edildi. İngiltere bu ilanla birlikte Kıbrıs'ı ilhak ettiğini de bildirdi. Osmanlı Devleti ise ciddi bir beka sorunuyla karşı karşıya kaldığından Kıbrıs'ın ilhakına karşı bir şey yapamadı. İngilizler artık Ada'nın kendilerine tamamıyla geçmesinden sonra anayasa değişikliği yaparak buradaki demografik yapıyı değiştirme adımları attı. İngiliz vatandaşı statüsü getirilerek Kıbrıs'ta doğan kişilere bir yıl içerisinde vatandaşlık verileceğini, bunu kabul etmeyenlerin ise bu süre sonunda Ada'yı terk etmesi gerektiğini bildirmişlerdir. İngilizlerin bu tavrı bilhassa Türklere karşı bir tutum olduğuna işaret etmektedir. Osmanlı Devleti ile bir savaş içerisinde olan İngiltere, Yunanistan'a da bir yandan Osmanlı'ya karşı savaş açmasını telkin ederek ancak bu şekilde Kıbrıs'ı kendilerine verebileceklerini beyan etmişlerdir. Bunların yanı sıra 3 Mart 1918 tarihinde imzalanmış olan Brest Litovsk Anlaşması uyarınca Ruslar; Kars, Ardahan, Batum bölgesinden çıkacaklarını taahhüt ettiler. Buna göre İngilizlerin de Kıbrıs'ı Osmanlı'ya geri vermesi gerekiyordu. Ancak kazanan güçlüdür mantığı devreye girdiği için Kıbrıs İngiliz idaresinde kaldı (Neokleus 2011: 133).

1.4.2. 1914-1960 Arası İngiliz İdaresi

İngiltere için Ada'nın yönetiminde 1923 yılı itibariyle yeni bir safhaya geçildiği söylenebilir. I. Dünya Savaşı sona ermiş, Osmanlı Devleti parçalanmış ve yerini Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ne bırakmıştır. Sevr'in gündem dışı kalması ve Türk milletinin kazanmış olduğu zaferler neticesinde Anadolu'nun Türk toprağı olarak kalması için verilen mücadele 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'yla garanti kapsamına alınmıştır. Bu antlaşmanın ardından önceliğini adli ve ekonomik hedeflere yönelten Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs konusunda İngiltere'ye dış geçirmenin zor olduğu bilinciyle Kıbrıs'ta İngiliz hakimiyetini tanımıştır (Armaoğlu 1992: 146).

Lozan Barış Antlaşması'nda Kıbrıs meselesi de önemli bir gündem maddesi olmuştur. Kıbrıs'ın geleceği hususu antlaşmanın maddelerine şu şekilde yansımıştır (Meray 1971: 8):

“Madde 16: Türkiye işbu muahedede açıklıkla belirtilen sınırlar dışında bulunan bilcümle arazi üzerinde ve bu araziye bağlı ve kezalik işbu muahede ile üzerlerinde kendi hakimiyet hakkı tanınmış olan adalardan gayri cezireler üzerinde (- ki bu arazi ve cezirelerin mukadderatı ilgiler tarafından tayin edilmiş veya edilecektir-) her ne mahiyette olursa olsun haiz olduğu bütün hukuk ve müstenitadından feragat edeceğini beyan eyler. İşbu maddenin hükümleri komşuluk münasebetiyle Türkiye ile hemhudut memleketler arasında kararlaştırılmış veya kararlaştırılacak olan özel hükümleri ihlal etmez.”

“Madde 20: Türkiye hükümeti Kıbrıs’ın Britanya hükümeti Kıbrıs’ın Britanya hükümeti tarafından 5 Kasım 1914’te ilan olunan ilhakını tanıdığını beyan eyler.”

“Madde 21: 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs adasında oturan Türk tebaası, mahalli kanunun tayin ettiği şartlar dairesinde İngiliz tabiiyetine sahip ve bu yüzden Türk tabiiyetini kaybetmiş olacaklardır. Bununla beraber işbu muahede name’nin meriyet mevkine girdiği günden itibaren iki yıllık bir müddet zarfında Türk tabiiyetinde kalmakta serbest olacaklardır; bu taktirde bu haklarını kullandıkları tarihi takip eden 12 ay zarfında Kıbrıs adasını terk etmeye mecbur olacaklardır”.

Kıbrıs’la ilgili 1925 yılında yeni gelişmeler yaşanmıştır. Kıbrıs’taki yüksek komiserlik valilik derecesine yükseltilmiştir. Yüksek Komiserlik yönetim seviyesinden Valilik derecesine yükselmiş ve Sir Malcolm Stevenson 1 Mayıs’ta vali olarak terfi ettirilmiştir. Bir süre sonra Sir Stevenson’un yerine Ronald Storrs geçmiştir. Helen kültürüne hayranlığı ile bilinen Ortadoğu’da ajan Lawrance ile birlikte çalışan bir isimdir. Storrs genel olarak Türk aleyhtarı bir politika izlemiştir. Hatta 1928 yılında Başpiskopos devlet protokolünde Müftünün önünde yer almaya başlamıştır (Çakmak 2009: 63).

Lozan Antlaşması'nın ardından Kıbrıs'ta meydana gelen statüko dolayısıyla İngiliz tabiiyetine geçmek istemeyen Türk ailelerinin bir bölümü Anadolu topraklarına göç etmek durumunda kalmıştır. Diğer taraftan bölgede Türk nüfusu azalırken Rumların nüfusu giderek artmıştır. Hatta Rumların artan baskılarına boyun eğilmesi sonucu 1931 yılındaki sayımda Türklerin nüfusu, 1881 yılındaki sayıma göre 1/4 oranından 1/5 oranına düşmüştür (Çakmak 2009: 64).

Filistin topraklarında da görev yapmış olan Storrs, bu bölgede uygulanan politikaların benzerlerini Kıbrıs'ta da uygulanacağını izlenimini vermiştir. Aslında sürece baktığımızda Akdeniz'e komşu olan bu iki bölgenin kaderi birbirine benzemektedir. Rumlar ve Yahudiler uyguladıkları tedhiş ve yıldırma politikaları ile buldukları topraklarda kendilerinden başka kimseyi istememişlerdir.

1.4.3. Kıbrıs'ta Rum Ayaklanması

Kıbrıs'ta uzun süredir yoğunlaşan Rum baskısı 20 Ekim 1931 tarihinde kendini iyiden iyiye göstermiş ve bir ayaklanmaya dönüşmüştür. Kavanin Meclisi'nin Rum mensupları toplu olarak istifa etmişlerdir. Limasol meydanında başlayan gösteriler çığırından çıkarak Kıbrıs Sömürge Valisi'nin bulunduğu hükümet konağına saldırılara kadar uzanmıştır. Vali kaçarak kurtulurken bina kısmen yanmış ve çevredeki dükkanlar talan edilmiştir. İngiltere, Mısır'dan getirdiği kuvvetlerle isyanı bir haftada ancak bastırabilmiştir. Yaşanan olaylar sonucunda da 10 kişi ölmüş, 68 kişi yaralanmıştır. İngiltere, olayların müsebbibi olan Girne Piskoposunu Britanya'ya sürgüne gönderirken Yunanistan Konsolosu Kiru'yu istenmeyen adam ilan ederek Ada'dan geri çektirmiştir. Dahası olaylara karışan 2000 kişiye yakın insan yargılanmış ve çeşitli cezalara çarptırılmıştır (Tayhani 2009: 100).

Bu ayaklanmanın ardından İngiltere Ada'da adeta sıkıyönetim ilan etti. Bayrak çekme törenleriyle, kiliselerde çan çalmak yasaklandı. Muhtarlar artık valilik vasıtasıyla atanmaya başladı. Milliyetçiliği uyandıracak figür ve sembollerin her türlü mecrada (gazete, dergi, kitap vb.) kullanılması yasaklandı ve siyaset alanında faaliyet gösteren parti veya sivil örgütlenmeler kapatıldı (Tayhani 2009: 102).

1.5. Kıbrıs'ta Enosis Faaliyetleri

1.5.1. Enosis Fikrinin Örgütlenmesi ve Hedefleri

Enosis, Megali İdea'nın⁴ (Büyük İdeal) bir maddesini Kıbrıs'ta hayata geçirme fikridir. Megali İdea, Bizans'ın şaşalı günlerine geri dönmek ve büyük bir Rum İmparatorluğu kurmak iken, Enosis ise Kıbrıs'ı bu çerçevede Yunanistan'a bağlama hareketidir.

Kıbrıs'ın İngilizlerin himayesi altına girmesinden sonra umutlanan Rumlar, Enosis düşüncesi etrafında çalışmalarını sıklaştırmışlardır. Kıbrıs Ortodokslarının öncülük ettiği Enosis, hiçbir insani hak ve davranışları dikkate almadan bir şekilde Ada hâkimiyetinin Yunanistan'a geçmesini sağlama amacındaydı. Bu isteklerin şımartılması ve cesaretlendirilmesi yine İngiltere döneminde uygulanan politikaların ürünüydü. Hatta Türklere karşı takınılan olumsuz tavır ve Rumların Ada'da kayırılarak önemli makamlara getirilmesi bunun en büyük göstergesidir (Satan 2012: 41).

Rum tarafının ortaya attığı Self-Determinasyon, yani Kıbrıs'ta halkın kendi kendini yönetmesi, Enosis fikrine hizmet etmekteydi. Dolayısıyla bu ilkeye dayanılarak bir halk oylaması yapılması gerektiği yönünde kampanya yürütülmüştür. Kısa bir süre sonra kampanya 1950 yılının Ocak ayında, kilise defterlerine yapılan oylamayla başlamıştır. Fakat baştan ölü doğmuş bir kampanya olarak görünmekteydi. Amaçları çoğunluklarını kullanıp Yunanistan'ı istediklerini dünyaya duyurarak meşruiyet kazanmaktı. Sonuç olarak kilise defterlerinden %96 oranında Yunanistan'a bağlanma isteği ortaya çıktı. Fakat imza atanlar Rumlar olduğu için Türk tarafını temsil etmemekteydi ve meşru dairede değerlendirilmesi imkansızdı. İngiliz valisi de konunun kendileri açısından geçerliliğinin olmadığını ve statünün korunacağını belirtti (Göktürk 2008: 350).

III. Makarios 1950'de yeni Başpiskopos olarak seçildiğinde Enosis taraftarlarına birtakım sözler vaat etmişti. Bu amaçla, Yunanistan ile temaslara başlayıp birlikte bir

⁴ Yunan milliyetçilerinin Bizans'a ait tüm toprakları geri alarak büyük Helen İmparatorluğu'nu kurma fikridir.

yol haritası çizmek istediğini çeşitli ortamlarda ifade etti. Kıbrıs tam bağımsız olmayacak, Yunanistan'ın toprak bütünlüğü içerisine girecekti. Bu amaç doğrultusunda her alanda siyasi, askeri, hukuki örgütlenmeler yapılacak ve Ada'da özellikle askeri alanda ciddi bir Rum silahlanmasına imkân tanınacaktı. 13 Ocak 1952'de ilk olarak PEON ve OHEN Rum gençlik örgütlenmeleri kurularak Enosis faaliyetlerinin sahada altyapıları oluşturulmaya çalışıldı. Self-Determinasyon kesinlikle Birleşmiş Milletler'in gündeminden düşürülmeyecek ve sürekli konu sıcak tutulacak, başat güç konumundaki devletlerden bu konuda destek istenecekti. Nitekim 16 Ağustos 1954 tarihinde Birleşmiş Milletlere Yunanistan tarafından başvurulmuş fakat İngiltere faktörü nedeniyle Self-Determinasyon talebi reddedilmiştir. Bu talebin halkın kendi kendini yönetmesi olarak gösterilmesine karşın bu başvurunun Yunanistan tarafından yapılması asıl niyeti ortaya koymuştur. Öte yandan radyolarda sürekli Enosis söylemlerinin dile getirilmesi iki halk arasında husumeti derinleştiriyordu. Tehlikeli bir hal alan bu süreci Türkiye, çeşitli ortamlarda yaptığı beyanatlarla reddetmekteydi. Türkiye Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün verdiği bir beyanatta; "Türkiye Ada'daki mevcut statünün değişmesi için bir neden görmemektedir. Fakat değişikliğe yol açacak ciddi bir sorun ortaya çıkarsa, menfaatlerine aykırı bir çözümü Türkiye'nin kabul etmesi mümkün değildir" şeklinde ki söylemeleri kararlılığını göstermektedir. Bu süreçte Enosis taleplerinin Türkiye tarafından izlenmesi ve Kıbrıs Türklerinin hamiliğine soyunulması, Türk halkının içini rahatlatan gelişmelerdir (Önalp 2010: 93)

Türk tarafı en başından beri huzurun bozulmaması için daha ılımlı bir politika sergilemiştir. Ayrıca eğer Ada'da statü değişecekse bunu hukuki temellere dayandırarak Osmanlı Devleti'nin varisi olarak görülen Türkiye'ye devrini gündeme getirmeye çalışmıştır.

1.5.2. Enosis Terörü: EOKA

Ada'nın geleceği konusunda, Enosis taraftarlarının tek düşüncesi bölgeye hâkim olmaktı. 1950 yılındaki Plebisit başarısızlığından sonra silahlı bir mücadele ile İngiltere'ye baş kaldırıp emperyalizmle mücadele adı altında destek bulmayı ummaktaydılar. Yunanistan bu konuda öncülük etmiş, Kıbrıslı Rumları silahlı

eğitimlere alarak EOKA'nın (Kıbrıs Savaşçıları Milli Örgütü) temelini oluşturmak istemiştir (Yalçın 2016: 295).

Grivas'ın öncülüğünde Kıbrıs Ortodoks Başpiskoposu III. Makarios tarafından desteklenen EOKA, 10 Ocak 1955 tarihinde kurulmuştur. EOKA'nın kurularak Rumların silahlandırılması Kıbrıs'ı sorunlar yumağı haline getirmiştir. Zaman içinde yaşanmış gerilim ve katliamlar artık planlı hale getirilerek kati suretle Ada'daki Türk varlığı yok edilmek istenmiştir. Zira EOKA'nın başına eski bir asker olan Albay Grivas'ın getirilmesi, yeni süreç hakkında ciddi mesajlar vermekteydi. EOKA'nın kurulmasından itibaren Rum gençleri hızlı bir şekilde eğitime tabi tutularak silahlı birer milise dönüştürüldüler. Bu sırada gizli yollardan Kıbrıs'a gelen Yunan subaylar eğitim konusunda ciddi katkı sağlamaktaydı. Fakat bu faaliyetler İngiltere'nin de dikkatinden kaçmamıştır. Hatta Rumlar tarafından gerçekleştirilen silah sevkiyatı Baf kıyılarında bir baskınla ortaya çıkmıştı. Bu baskın sonucu sevkiyatı gerçekleştiren Rumlar tutuklandı. Ancak yakalanan silahlar sevkiyatın sadece küçük bir kısmıydı ve çoğu silah çoktan EOKA yönetime geçmişti.

Örgütün ilk saldırıları 1 Nisan 1955 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu saldırı özellikle İngiliz idaresini ve kamu binalarını hedef almıştı. Yaşanan saldırılar sonucu valilik binası, radyo istasyonu, askeri bölgeler, bankalar ve polis karakollarında çeşitli patlamalar meydana gelmiştir. Günün sonunda EOKA adını ciddi şekilde duyurmuş ve saldırıların çoğu hedefine ulaşarak ayrılık yanlısı Rumlara cesaret vermiştir. Dağıtılan bildirilerde yapılan saldırıların bir başlangıç olduğu propagandası yapılmıştır (Denктаş 1996: 75).

1.6. Enosis'e Karşı Kıbrıs Türk Teşkilatlanmaları

Rumların, Osmanlı idaresinde yapmış olduğu taşkınlık ve isyan girişimleri, Kıbrıs'ın kontrolünün İngiliz idaresine geçtikten sonrada artarak devam etmiştir. Artan bu tedhiş ve taciz faaliyetlerinin Kıbrıs Türk halkı üzerinde bir baskı unsuru olduğu görülmüştür. Bu baskı ve yıldırma faaliyetleri karşısında birlikte hareket etme dürtüsü

ile çeşitli siyasi ve sosyal örgütlenmeler kurulmuştur. Temel amaçları Kıbrıs meselesinin duyurulması ve Türk tarafının mücadelesine destek bulmak olmuştur.

1.6.1. Milli Cephe Partisi

1930 yılında Enosis taleplerine karşı Necati Mısırlızade tarafından kurulmuştur. Ada'da Türklere karşı uygulanan yıldırma politikasını önlemek ve siyasi zeminde Kıbrıs Türklerini temsil etmek maksadı güdülmüştür. Fakat 1931 yılındaki Rum isyanı sonucunda İngiltere'nin almış olduğu siyasi örgütlenme yasağı nedeniyle Milli Cephe Partisi'nin faaliyetleri askıya alınmıştır. Her ne kadar faaliyetleri askıya alınsa da gizli örgütlenmelerle 1940 yılına kadar varlığını sürdürmüştür (Keser 2013: 275).

1.6.2. Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK)

Rum isyanı sonucu bölgede yasaklanan örgütlenme faaliyetleri 1940 yılında belediye seçimlerine izin verilmesi nedeniyle yeniden başlamıştır. Çoğunluğu Milli Cephe üyelerinin oluşturduğu KATAK, 1942 yılında Avukat Fadıl Korkut önderliğinde kurulmuştur. Kıbrıs'ta bu yıllarda Kıbrıs Türklerini temsil etmek amacıyla açılmış en teşkilatlı oluşum olarak göze çarpmaktadır. Nitekim 200 civarında şubesi ile geniş yelpazede katılım sağlandığı bir kurum haline gelmiştir. Ada'daki Türkleri yekpare bir vücut haline getirmek isteyen kurum; siyasi, sosyal ve kültürel alanda faaliyet göstererek yeniden bir özgüven kazandırmıştır (Vatansever 2012: 1510).

1.6.3. Kıbrıs Milli Türk Partisi

23 Nisan 1944'te Dr. Fazıl Küçük önderliğinde kurulmuştur. Partinin kuruluş amacı, Kıbrıs Türk halkının refah ve mutluluğunu artırma ve koruma olarak tanımlanmıştır. Parti tüzüğüne Başkanlık makamı konulmazken, Genel Sekreterliğe; Dr. Fazıl Küçük, Yönetim Kuruluna ise; Dr. Pertev Zühtü, Faiz Kaymak, Eczacı Münür ve Siret Bahçeli seçildi. Partinin hedefleri arasında şunlar bulunmaktadır:

Kendilerine başka bir ülkenin vekalet etmemesi, muhtariyet gibi kavramların reddedilmesi.

Enosis'e karşı dik bir duruş ve her alanda mücadele.

Rumların İngilizler tarafından kayırılmasına karşı propaganda ve protesto faaliyetleri yürütmek.

Ada'da Müslüman olarak anılmaktan ziyade Türk Müslüman olarak anılmak.

Kanun yoluyla Türk Müslüman cemaatinin başına dini lider tayin edilmesi.

Kıbrıs Türklerine uygun bir Aile Mahkemesi kurdurmak.

Avukat olarak Türkiye'de görev yapanlara Kıbrıs'ta çalışma izni verilmesi.

10 yıllık çalışma döneminin ardından Kıbrıs Türklük Partisi olarak ismini değiştiren parti, hedeflerinin çoğunu siyasal zeminde gerçekleştirmiştir (Tuna 2016: 300).

1.6.4. Kıbrıs Türk Kurumları Birliği

23 Aralık 1945'te Kıbrıs Türk Birliği Kurumu adını alarak, Ada'daki Türk işçi ve çiftçi birliklerinin katılımıyla kuruldu. İngiliz himayesinin reddi ve Enosis karşıtı olarak faaliyet alanı çizilmiş ortak bir Türk mukavemeti hedeflenmiştir. Uluslararası kuruluşlara yaptıkları propaganda faaliyetleri ile Kıbrıs Türkünün sesi olmuşlardır (Önalp 2010: 216).

Ada'da yaşanan sorunları en derinden hisseden kesimin başında gelen işçi ve çiftçilerin mevcut yaşam koşullarının kötüleşmesi bu birliğin oluşmasında etkili olmuştur. Daha iyi yaşam standardı ve hayat kalitesi ile birlikte yapılan saldırı ve baskının son bulması amacıyla çalışmalarını yürütmüşlerdir.

1.6.5. Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ve Kıbrıs Milli Türk Birliği

Faiz Kaymak tarafından 1949 yılına kadar kurulmuş ve tüm Türk teşkilatlarını tek çatı altında toplayarak daha güçlü bir şekilde Kıbrıs Türkünün sesini duyurmak amacıyla faaliyetlerine başlamıştır. Dr. Fazıl Küçük'ünde yer aldığı teşkilat amaçladığı gibi sesini basın-yayın yoluyla duyurmuş ve çeşitli platformlarda kazanımlar elde ettirmiştir (Maden 2014: 49).

Enosis nedeniyle Kıbrıs Türkleri tarafından oluşturulan örgütlenme, siyasi ve sosyal hayatta, haklarını uluslararası arenada korumak üzerine temellendirilmiştir. Temelinde yatan sebepler ise İngilizlerin tarafgirliği ve süreci yönetememesi, Rumların, Türkleri hiçe sayan tutum ve davranışları gelmiştir.

1.6.6. Türk Mukavemet Teşkilatı

EOKA'nın artan tedhiş faaliyetlerine karşı Kıbrıs'ta Türkler dağınık ve küçük gruplar halinde kendilerini savunmaktaydılar. Türkler açısından can ve mal güvenliği hususunda ciddi problemlere karşı Rauf Denктаş ve arkadaşları 27 Temmuz 1957 tarihinde Türk Mukavemet Teşkilatı adında bir direniş örgütü kurmuşlardır. TMT'nin hedefi dağınık haldeki grupları tek çatı altında toplayarak güçlü bir yapılanma içine girmektir. Ana amacı Kıbrıs'taki Türk varlığını korumak ve Türkiye ile bağlantının kopmaması için verilen uğraşlar Ada'nın Yunanistan idaresine girmemesinde etkili olmuştur. Kıbrıs'ta önemli bir konumda olan Rauf Denктаş da bu birleştirici rolünü her dönem sürdürerek Kıbrıs Türk halkının geleceğinde önemli bir yere sahip olmuştur.

II. BÖLÜM

2. KIBRIS MESELESİNE DAİR TALEP, DESTEK, ŞİKÂYET MEKTUP VE TELGRAFLARI

2.1. Kıbrıs ve Anadolu'dan Gönderilen Mektup ve Telgraflar

Kıbrıs'ta yaşayan Türk halkından yaşadıkları sıkıntıları ve çeşitli talepleri içeren Başbakanlık makamına yüzlerce mektup gelmiştir. Mektupların içeriğine bakıldığında ekonomik yetersizlik siyasi destek talebi ve bilhassa Kıbrıs meselesi konusunda Türkiye'nin yanında olduğunu bildiren mesajların önemli bir yer kapsadığı görülmektedir. Nitekim hem Demokrat Parti döneminde Adnan Menderes, hem de 27 Mayıs 1960 tarihindeki darbeden sonra 10 Kasım 1961 tarihinde Başbakan olarak atanan İsmet İnönü, Kıbrıs konusunda yardım ve birtakım talepleri içeren mektuplar almışlardır.

Kıbrıs'ta yaşanan sıkıntılar ve buna karşın yapılan çalışmalar mektup ve telgraflarda sıklıkla bahsedilmiştir. Ada'nın Yunanistan'a ilhakına yönelik girişimlere yönelik tepkilerini göstermek isteyen Kıbrıs Türkleri 28 Kasım 1948 tarihinde Lefkoşa'da Ayasofya meydanında 15 bin Türk'ün katılımıyla miting düzenlemişlerdir. Bu sırada Dr. Fazıl Küçük imzalı telgrafta olası bir Yunan ilhakının Ada'daki Türklerin mahvına sebep olacağı belirtilerek Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'den yardım istenmiştir (BCA. 30-1-0-0/40-241-14).

Kıbrıs konusunda mitinglerin düzenlenmesi bir kamuoyu oluşturma amacı taşımaktadır. Mitinglerin dışında mecmualar yoluyla sesini duyurmak isteyen Kıbrıs Türkleri birçok sıkıntı ve aksaklıklarla karşılaşmışlardır.

Basın yoluyla yaşanan sıkıntıları duyurmak isteyen İstiklal Gazetesinin sahibi M. Necati Özkan, 9 Mart 1950 tarihinde karşılaşılan ekonomik zorluklar nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Şemsettin Günaltay'dan maddi anlamda yardım talep etmiştir. Özellikle Kıbrıs'ta Türk basını için önemli bir isim olan Necati Özkan, sahibi olduğu gazetenin kapanma tehlikesinden bahsetmiştir (BCA. 30-1-0-0/17-98-3).

Kıbrıs'ta Türk delegasyonu özellikle koruyucu olduklarına inandıkları Türkiye Cumhuriyeti ile sürekli irtibat halinde kalarak haklarının sonuna kadar savunulması için çaba göstermişlerdir. Bu çabalar bilimsel temellere dayandırılarak Ada'daki durumun Türkler açısından daha iyi şartlara getirilmesi için çürütülemeyecek kanıt ve hususlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu konuda öncülük yapan; Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı Ali İhsan Çelikkan, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkan Vekili Mehmet Ali Pamir ve Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Ahmet Faiz Kaynak tarafından Kıbrıs'ın durumu ve istekleri konusunda 11 Eylül 1952 tarihinde genel bir rapor hazırlanmıştır. Özellikle Adnan Menderes tarafından İngiltere'ye yapılacak ziyaret öncesi sunulan raporda isteklerin dile getirilmesi istenmiştir. Yunanistan'ın tahrik edici tutumundan yakınılan raporda, Amerika'nın da Rumlara verdiği destek eleştirilmiştir. Ayrıca görüşmenin İngiltere ile yapılacak olması münasebetiyle, İngilizlere Kıbrıs'ın, Osmanlı'nın idaresinden hukuka aykırı olarak ilhak edildiği ve tarihsel sürecin unutulmaması gerektiği vurgulanmıştır. Dahası olası bir statü değişimi durumunda Türkiye'nin Ada için doğal varis konumunda olduğu üzerinde durulmuştur. Diğer taraftan Kıbrıs'ın geleceği konusunda muhtariyet hususunun gündemden düşürülmesi gerektiği, Ada'da fazla olan Rum nüfusunun, Türkler için dezavantaj oluşturduğu ve dolayısıyla meseleyi içinden çıkılmaz bir hale dönüştürdüğü ifade edilmiştir. Raporun son kısmında ise İngiliz idaresinin tarafgirliğinden bahsedilerek bazı talep ve şikayetler dile getirilmiştir. Söz konusu talepler arasında; "Türk evkaf mallarının halk tarafından müntahap komisyon marifetiyle idaresi ve evkaf gelirlerinin vakıflar ahkamına göre Türk cemaati lehine kullanılması, Türk okullarının daha liberal bir rejime tabi tutulması ve ayrıca mahalli idareye mesul makamlara getirilmek suretiyle, Türklerin daha geniş ölçüde iştirak ettirilmesi..." bulunmaktadır (BCA. 30-1-0-0/123-783-8).

Süreç içerisinde Ada'da yaşam koşullarının kötüleşmesi Türkiye Cumhuriyeti'ne yeni sorumluluklar yüklemiştir. Bu sorumluluk bilinciyle hareket eden Başbakan Adnan Menderes yaptığı açıklamalar Türk halkı üzerinde heyecan uyandırmıştır. Başbakan Adnan Menderes, Kıbrıs'ta yaşayan Türkler açısından Rumların ciddi bir tehdit haline gelmesi nedeniyle vermiş olduğu beyanatta; "Silahlandırılmış bir ekseriyet karşısında masum, hareketsiz ve silahsız bulunabilir. Onların bir an için dahi müdafaasız kalacakları manasını tazammun etmez. Bu bakımdan büyük bir endişe ve heyecan içinde bulunan Kıbrıslı ırkdaşlarımızı tatmin ve müsterih kılmak isteriz" ifadeleriyle Türkiye Cumhuriyeti'nin desteğini açıkça ifade etmiştir (Zafer: 25 Ağustos 1955). Bir taraftan Adnan Menderesin açıklamaları diğer taraftan Kıbrıs'ta 1955 yılı itibariyle gündün güne artan Rum baskısı dolayısıyla Anadolu ve Kıbrıs'tan 370 civarı mektup ve telgraf gelmiştir. Söz konusu mektuplar farklı kesim ve coğrafyalardan gelmesine rağmen hepsinin ortak düşünce ve talep noktasında birleştiği açıkça görülmektedir. Adnan Menderes'in açıklamalarının ardından bilhassa Anadolu'nun farklı mıntıkalarından daha yoğunlukta olmak üzere mektup ve telgraflar alınmıştır. Anadolu'dan gelen mektuplar aşağıdaki şu vilayetlerden gönderilmiştir;

Tablo 2.1: Anadolu'dan gönderilen mektup ve telgrafların vilayetlere göre dağılımı

Vilayet	Adet	Vilayet	Adet
Adana	6	Elâzığ	3
Afyon	3	Erzincan	1
Ağrı	7	Erzurum	5
Aksaray	2	Eskişehir	5
Amasya	3	Gaziantep	6
Ankara	23	Giresun	6
Antalya	4	Hatay	3
Artvin	1	Isparta	1
Aydın	8	Iğdır	1
Balıkesir	10	İstanbul	63
Bursa	11	İzmir	22
Çanakkale	1	Kahramanmaraş	1
Çankırı	1	Karabük	3
Çorum	1	Karaman	1
Denizli	6	Kars	3
Diyarbakır	3	Kastamonu	1
Düzce	1	Kayseri	4
Edirne	2	Sakarya	1
Kırklareli	4	Sinop	2
Kırşehir	1	Sivas	4
Kocaeli	6	Şanlıurfa	4
Konya	8	Tekirdağ	1
Kütahya	2	Tokat	2

Tablo 2.1 (devamı): Anadolu'dan gönderilen mektup ve telgrafların vilayetlere göre dağılımı

Vilayet	Adet	Vilayet	Adet
Malatya	2	Kırıkkale	2
Manisa	10	Yalova	1
Mersin	5	Yozgat	4
Muğla	4	Zonguldak	10
Muş	1	Trabzon	4
Nevşehir	6	Tunceli	1
Niğde	5	Uşak	3
Ordu	16	Van	2
Osmaniye	1	Samsun	10
Rize	1	Belirsiz	39

Mektup ve telgrafların en fazla gönderildiği il İstanbul olmuştur. Bunu nüfus oranıyla açıklamak mümkündür. Ayrıca bölge bazında değerlendirildiğinde en fazla mektup ve telgrafın Karadeniz bölgesinden alındığı görülmektedir. Bilhassa milliyetçi söylemlerin fazlaca yer aldığı mektuplar yine bu bölgeden gelen mektuplardır. Türkiye'nin neredeyse her şehrinde gelen bu mektuplar Anadolu halkı tarafından Kıbrıs'ın ne derece önemli olduğunun göstergesidir. Nitekim 1955 yılında Türkiye'nin 65 vilayetinden de mektubun alınması Anadolu'nun tek vücut olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2.2: Anadolu'dan gönderilen mektup ve telgrafların mesleklere göre dağılımı

Meslek	Adet
Avukat	7
Meslek Durumu Belirsiz	168
Çiftçi	2
Doktor	5
Esnaf	44
İşçi	21
Mebus	6
Memur	23
Öğretmen	9
Parti Temsilcisi	31
Sivil Toplum Kuruluşu Üyesi	55

Köy ve kasabalarda yaşayan insanların vermiş oldukları destek Kıbrıs meselesinin herkes tarafından önemsendiğini ve Türkiye'nin her bölgesine sirayet ettiğini göstermektedir. Kıbrıs'la ilgili oluşturulan sivil toplum örgütleri meselenin gündemde kalması ve bilinç oluşturmaları bakımından mühim vazifeler üstlenmiştir.

Diğer yandan farklı partilere mensup insanların aynı hedef doğrultusunda destek vermeleri oluşan milli bilincin emarelerini taşımaktadır.

Tablo 2.3: Kıbrıs'tan gönderilen mektupların vilayetlere göre dağılımı

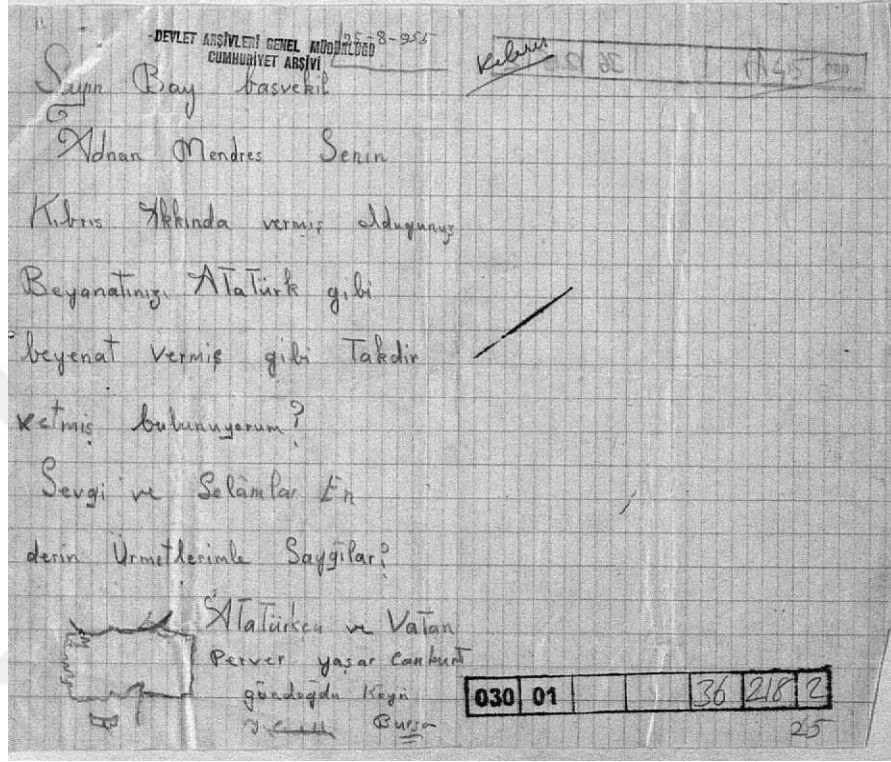
Lefkoşa	16
Larnaka	2
Lefke	4
Baf	2
Polis	1
Famagusta	3
Limasol	4

Başbakan Adnan Menderes'in vermiş olduğu beyanatlar Türkiye dışında başta Kıbrıs olmak üzere yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının da takip ettiği ve bu konuda destek verdikleri görülmüştür. Kıbrıs'ta özellikle sivil toplum kuruluşları ve cemiyetler Kıbrıs halkını temsilen mektup ve telgraflarla destek taleplerini iletmışlerdir.

Kıbrıs'ta yaşanan hadiselerle dair Anadolu insanının duyarsız olmadığını gösteren telgraflar alınmıştır. Nitekim Ordu'dan gönderilen telgrafta; "Vatan içinde adeta yeni bir vatan yaratma yolunda önderliğinizle milletçe seferber olduğumuz bu anda Kıbrıs konusundaki kararınızla ecdadımızın ruhlarını taziyen milletimize gurur içinde bizlere sevinç gözyaşları döktürdünüz, Kıbrıs'taki kardeşlerimizin hürriyetleri uğrunda göstereceğiniz istikamette açılacak olan kutlu savaşa üniversite yoluna sıraladığım altı evladımla iştiraki ruhumun erişebileceği en büyük haz ve gurur akıllı telakki eder hürmetlerimle arz ederim. Nurettin Sözen" ifadeleri açıkça desteği göstermektedir (BCA. 30-1-0-0/36-218-1). Ayrıca telgrafta Türkler açısından vatan kavramının ne denli önemli olduğunu, kendisi ve çocuklarını bu uğurda feda edebileceğini aleni bir şekilde belirtmektedir.

Antalya'dan 500 Antalyalı adına yazıldığı ifade edilen bir telgrafta ise; "Bugün Türk olmanın gururunu bir kere daha duyduk, dünya efkârına her Türkün duygularını asil bir eda ile ilan ettiğiniz sesiniz sesimizdir. Kıbrıs Türk'tür inanmayanlara ispat için ölmenin anavatan için ölmek olduğunu biliyor Antalya gençleri adına saygılarımızı sunarak yolunuzda yürüyoruz" şeklindeki ifadelerle Kıbrıs konusunda duyulan heyecan ve arzuyu vurgulamaktadır (BCA. 30-01-0-0/36-218-2).

Devlet ricalinin Kıbrıs konusundaki beyanatlarına kimi zaman vatandaşlar da destek vermiştir. Bu kapsamda Bursa’da Gündoğdu Köyünde yaşayan ve kendini “Atatürkçü Vatansever” olarak tanımlayan Yaşar Cankurt, aşağıdaki mektubunda;

Resim 2.1: Bursa’dan Yaşar Cankurt tarafından gönderilen bir mektup⁵

Adnan Menderes’in Kıbrıs konusunda ki tutumunu Atatürk’e benzetmiş ve çizmiş olduğu haritada Türkiye ve Kıbrıs’ı bir arada göstererek Kıbrıs’ın Anadolu’nun bir parçası olduğuna işaret etmiştir. Ayrıca kullanmış olduğu kelimelerden kendisinin de göçmen olduğu anlaşılırken Kıbrıs’ta Türk halkının hissiyatlarını yakinen hissettiği anlaşılmaktadır (30-1-0-0/26-218-2-26).

Rumların tedhiş faaliyetlerine tepki gösteren Tüccar Fazıl Sıktaş, Başbakanlığa gönderdiği telgrafında “Rum tedhişçileri tarafından Ada’daki ırktaşlarımıza reva görülen soysuzca saldırıların acısını hiçbir zaman unutmayacağız, Hatay ilhak edilmeden evvel siyahlara bürünmüş bir Türk kızının Adana’da büyük Atatürk’e söylediği şu sözleri kalplerimizde hâlâ tazeliğini muhafaza etmektedir; Atam biz daha

⁵ BCA. 30-1-0-0/36-218-2

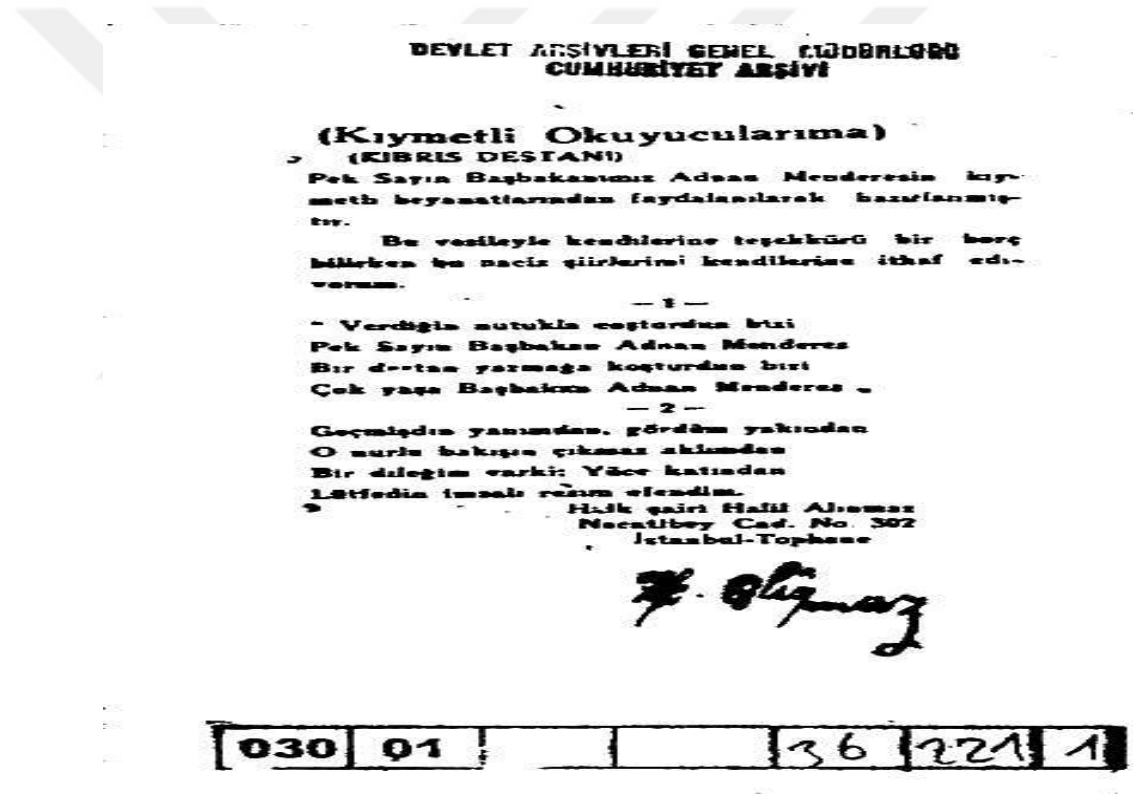
ne kadar esaret zincirinin altında inleyeceğiz, bizi kurtarınız. Şimdi bize zati devletlerinize bu uzak bölgeden Kıbrıs'taki ırktaşlarımızın hunharca hareketlerden kurtarılarak Ada'nın sahibi olduklarının bütün dünyaya bir kere daha ispat etmenizi âli vatanseverliğinizden ve cihan şumul ismi alinizden diliyoruz” şeklinde ifadelerine yer vermektedir. Türkler için Hatay ne ise Kıbrıs da aynı anlamı taşıdığını belirten Tüccar Fazıl, net bir şekilde desteğini vurgulamıştır (BCA. 30-1-0-0/36-218-2-49).

Tedhiş faaliyetlerinin artması mektup ve telgraflarda ki dilin giderek sertleştiği görülmüştür. Nitekim milliyetçilik duyguları satırlarında hissedilen ve Trabzon'un Tonya kazasından olup Demokrat Parti Tonya Başkanı görevini sürdüren Arslan Cora'nın Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği telgraf bu türden örnektir. Arslan Cora telgrafında; “Gaziler diyarı olan vatanımız bir bütündür bu vatana menfi emeller besleyenler haritadan silineceklerini katiyen bilsinler. Türkün mukadder bu imtihanı tarihtekilere hiçte benzemeyecektir. Haritamıza evvelce ünsiyet ettiğimiz yeni yeni ülkelerce tevsik ve tezyin edeceğiz. Adımız andımızdır Türkiye'nin giydiği gömlek dar kumaştan yapılmıştır. Bu gömleğin normal olması için epeyce parçaya ihtiyaç vardır. Bunu bütün dünya böyle bilmelidir. Türkler düğünü çok sever bunu mutlaka silahla yaparlar, çünkü çadırda doğdular attı kuşanış Türkün muazzam kuvveti sağ avucumuzdadır. Kaderin saati çalarsa bu kuvvet muhal mümkün kılmağa amadeyiz, işaretinizi bekliyoruz. Maruzatımın efkârı umumiye iblağımı hassaten hürmetlimle istirham etmekteyim” şeklindeki ifadeleriyle son derece milliyetçi bir tutumla Türkiye'nin mevcut durumunun gerçeği yansıtmadığını ve tarihten güç alınması gerektiğini belirtmiştir. Kıbrıs konusuna yapılan bu türden bir yaklaşım esasında sorunun Türkiye'nin bir iç meselesi gibi görüldüğünün göstergesidir (BCA. 30-1-0-0/36-219-1-1). Hatta aynı dönemde gönderilen isimsiz bir mektupta Adnan Menderes'in sadece Anadolu Türklerinin Başvekili olmadığını, bütün Türklerin Başvekili olduğunu ve bu yönde hareket etmesi gerektiği yer almaktadır. Buradan hareketle Kıbrıs meselesinin esasen Türk toplumunda milli bir bilinç oluşturduğu gerçeği yadsınamaz.

Anadolu'dan gönderilen mektup ve telgraflar da anlatılmak istenen duygu bir nevi milli mücadele sürecinde yaşananların yansımaları gibidir. Edirne Pehlivan köyü'nden gönderilen mektupta özellikle Yunanistan ve emperyalist devletlere olan öfke satırlara

yansımıştır. “Kıbrıs için karşımızdakilere ders olacak ve kesinlik taşıyan demecinizden tahassüs duydum” ifadelerinde ki “ders verme” kelimesi çoğu mektubun ortak noktasıdır. Ayrıca Türk milletinin karşısında hangi devlet olduğundan bağımsız olarak verilen destek Türkiye Cumhuriyeti’ne duyulan sonsuz güvenin de emareleri olarak görülebilir (BCA. 30-1-0-0/36-219-1-137).

Başbakan Adnan Menderes’in vermiş olduğu beyanata cevaben yazılan mektuplardan biri oldukça ilgi çekicidir. Zira İstanbul’da yaşayan halk şairi Halil Alınmaz’ın “Kıbrıs Destanı” isimli eserindeki şiir aşağıdaki gibidir;

Resim 2.2: Kıbrıs meselesi hakkında Başbakan Adnan Menderes’e yazılmış bir şiir⁶

Yazmış olduğu bu şiirde Adnan Menderes’in Kıbrıs konusundaki söylemlerine heyecan duyduğu anlaşılırken coşkusu Başbakan Adnan Menderes’e övgüler düzerek yansıtmıştır. Ayrıca mektubun ekinde eserin daha fazla kişiye ulaşması için destek istemiştir (BCA. 30-1-0-0/36-221-1-59).

⁶ BCA. 30-1-0-0/36-221-1

Anadolu’da yaşayan Türk halkı Kıbrıs’ta yaşanan her olayda birtakım tepkiler vermiştir. Türklere karşı baskıcı tutumdan rahatsız olan Anadolu halkı huzursuz olduklarını ve soydaşlarına yapılanların tahammül noktasını aştığına yönelik mesajlar göndermişlerdir. Nitekim Adana’da İnhisar Tütün Fabrikasında çalışan Halil Bey de bu hususta bir tepkisini dile getirmiştir. Halil Bey tepkisini dile getirirken; “...din kardeşlerimize fenalık düşünen Peygamber düşmanlarına bir (30) Ağustos yaşatmak için müsaadelerimizi arz edip hepimiz gönüllüüz...” şeklinde kullandığı cümleler Kıbrıs Türkleri ile soydaş olmalarının yanı sıra aynı dini paylaşımlarının önemli bir husus olduğunu hatırlatmıştır (BCA. 30-1-0-0/36-220-1-47).

Kıbrıs meselesine yönelik yapılan destek mesajlarına siyasi parti temsilcileri de kayıtsız kalmamıştır. Türkiye Köylü Partisi Diyarbakır şubesinde görev yapan Avukat Mehmet Ali Günöz de bu minvalde destek vermiştir. Mehmet Ali Bey Kıbrıs meselesinde hükümeti desteklediklerini, teşkilatta görev alan 25 bin kişinin de aynı düşüncede olduğunu beyan etmiştir (BCA. 30-1-0-0/36-220-1-115). Farklı siyasi parti mensuplarının Kıbrıs meselesinde tek ses olması, Türk hükümetinin elini hukuksal alanda rahatlattığı ve ciddi destek verdiği aşikârdır.

Başbakan Adnan Menderes’in söylevleri sonrası, Kıbrıs özelinde dünyanın takınmış olduğu tavra tepki gösteren Bursa Merinos Fabrikası işçilerinden Selahattin Amcaoğlu, Hüseyin Yılbaşı ve Hasan Akbaş imzalı mektupta; Türkiye’nin Kıbrıslı soydaşlarını yalnız bırakmaması istenmiş ve kendilerinin her türlü yardıma hazır bulduklarını ifade etmişlerdir (BCA. 30-1-0-0/36-220-1-74). Bu tutum, Türkiye’nin 1950’li yıllardaki ekonomik refahı iyi seviyelerde olamamasına karşın, işçilerin her türlü fedakârlığa açık olduklarına yönelik ifadeleri Türk milletinin cefakâr özelliğine ait bir unsur olarak dikkat çekmiştir.

Gönderilen mektuplar incelendiğinde Anadolu’nun farklı bölgelerinde bulunan cezaevlerindeki mahkûmların Kıbrıs meselesine destek oldukları anlaşılmaktadır. Konya Cezaevinden Şaban Bakır’ın Başbakan Adnan Menderes’e gönderdiği mektup dikkat çekmektedir. Mektubunda; “Sayın Başvekilimiz Adnan Menderes, Kıbrıs anavatanımızın bir parçası olan Kıbrıs’a gitmeyi bir vatan borcu telakki etmekte

emirlerinizi intizar etmekteyiz. Ben umum Birinci Dünya Harbinde başarıda Kut muhasarasında Bağdat cephesinde son mütareke esir düşüp iki sene esirde kalıp tekrar İnönü harbinde Yunanlılarla orda harp ettiğimizde Polatlı'ya kadar Yunanlıların inip güzelim dağlarına Yunanlılar cephe tuttuğunda 30 Ağustos'ta Allah Allah sesiyle cepheyi bozup Uşak'ta Gediz'de Balamut içinde Yunanlılar kaçtıklarını unutmuşlar mı. Bütün bu harplerde bulundum tevellüdüm 319, 58 yaşında olduğum bugün için Kıbrıs'a gitmeyi kendim Şaban Bakır başta olmak üzere Konya Cezaevinde bulunan 500 mahkûm vatanımız için hazırız" yer alan bu ifadeler Türk halkının Kıbrıs için her şeyi göze aldığı ispatı olarak karşımıza çıkmaktadır (BCA. 30-1-0-0/36-220-2-11). Birçok cephede savaştığını ifade eden Şaban Bozkır'ın Kıbrıs için de savaşma arzusu taşınması burayı vatan toprağı olarak gördüğünün bir göstergesidir. Yaşadığı savaş tecrübeleri sonucunda kendine ve Türkiye Cumhuriyeti'ne duyduğu güven de net olarak anlaşılmaktadır. Yine mektubun bir cezaevinden yazılmış olması yaşanan hadiselerin toplumun tüm kesimlerine ulaştığını göstermektedir.

Kıbrıs'a Anadolu halkının ilgisi yurdun tüm kesimlerinden gönderilen mektuplardan anlaşılmaktadır. Hastane de tedavi gören hastaların dahi desteğı Kıbrıs meselesine oldukça hassas yaklaştıklarını göstermektedir. İstanbul Yedikule Verem Hastanesinde tedavi gören hastalardan Başbakanlığa gelen mektupta; "... Kıbrıs Türk'tür ve dünya durdukça Türk kalmalıdır. Adada bulunan Türk kardeşlerimizin ıstıraplarında duyduğumuz üzüntüden dolayı Kıbrıs davasını yakinen alakadar olan hastalar yerlerinden kükremiş bir arslan gibi karşılıklarına dikilmek için damarlarımızda dolaşan kanımızı seve seve akıtmak için Kıbrıs'a gönüllü gitmek için Sayın Başvekilimizden müsaadelerinizi saygılarımızla arz ederiz..." (BCA. 30-1-0-0/36-220-2-15). Satırlara yansıyan ifadelerle Kıbrıs'ın Türkiye'nin bir parçası olduğuna ve bunun bu şekilde gerçekleşmesi gerektiğine inanılmaktadır. Durum ve mekân önemsenmeden dile getirilen yegâne husus Kıbrıs ve orada yaşayan Türk vatandaşları olduğu göze çarpmaktadır.

Yunanistan'ın Rumları kışkırtması sonucu 1955 yılında yaşanan gerilim ve çatışma ortamı yine bazı tepkilere yol açmıştır. Tokat'ın Erbağ⁷ ilçesine bağlı Mürüs

⁷ Mektupta Erbağ olarak geçmesine rağmen aslen Erbaa olarak bilinmektedir.

Köyü İlkokulu Başöğretmeninin kaleme aldığı mektubunda "... Bendeniz 7 yıldır öğretmendir. Çocuklara ders verirken eşsiz vatanımızın devamı olan adalarımızın yabancı ellerde tutulması, bendenizi mecnun edecek kadar üzmemekte ve heyecanımdan endişe etmekteyken, Limanlarımızda bir avuç betonun ve bir tane buğday tanesinin düşmesine dayanamıyorken Yunanlıların şu son hareketi beni derime sığmaz etti..." rahatsızlığını dile getirmiştir (BCA. 30-1-0-0/36-220-2-29). Türkiye'nin en ücra köşelerinde dahi hissedilen bu duygular kuşkusuz Kıbrıs Türk halkına en büyük destek veren direnç kaynağı olmuştur. Dünyanın yaşanan olayları görmezden geldiği bir ortamda Anadolu halkının vermiş olduğu destek şüphesiz Kıbrıslı soydaşlarının yalnız olmadığını hissettiren mühim bir nokta olmuştur.

Kıbrıs meselesinin sadece yüzeysel olarak değil derinlemesine de takip edildiği gönderilen mektuplardan anlaşılmaktadır. Bursa Ahmet Vefik Paşa Pavyonunda⁸ tedavi olan bir hasta tarafından gönderilmiş olan mektup buna örnektir. Sebahattin Yurdakul'un kaleme aldığı mektupta şu ifadeler yer almaktadır; "...Yunan tezine karşı hiçbir surette kıymet vermiyoruz. Yeşil ada hakkındaki Yunan iddialarını çürük olarak görüyoruz. Kıbrıs'ta statükonun aynen muhafazası sulhçuluk hususiyetlerimizdendir. Kıbrıs Türktür, hissiyatımızın ifadesidir. Milli şiarımızı baltalayanlar bilsinlerki Yeşil ada için ölmeğe azimliyiz. Kıbrıs Rum Cemaati Başpiskoposu Makarios'un karşısına bu hal devam ettikçe büyüklerimizin müsaadeleriyle bedenlen çıkmağa önüne geçilmez arzumuzdur. Arzumuz; Kıbrıs Türktür, Türk Kalacaktır..." (BCA. 30-1-0-0/36-221-1-62). Bu mektup bize gösteriyor ki yaşanan tedhiş faaliyetlerinin dışında hem Türk hem de Rum tezleri takip edilip tartışılmaktadır. Bu fikirlerin bütününde Kıbrıs özelinde hükümete sonsuz kredi ve destek verilmiştir. Diğer yandan Türk halkının genel itibari ile öncelikli emelinin barış olduğu fakat sürecin bu yönde gitmemesi durumunda güç kullanılmasından çekinilmemesi gerektiği belirtilmektedir.

Başbakan Adnan Menderes'in Kıbrıs konusundaki söylemleri sadece Anadolu'da değil Kıbrıs'ta da büyük ilgi ve merakla takip ediliyordu. Kıbrıs Türklerinin yaşadıkları sıkıntıları anlatabileceği ve yardım isteyebileceği yegâne merci Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Bu nedenle gerek yardım gerekse Kıbrıs politikalarına destek

⁸ Bir kuruluşun, bir kurumun, bir bahçe içindeki yapılarından her biri (Hastane).

mahiyetinde mesajlar göndermişlerdir. Nitekim Larnaka'dan Doktor Müderrisoğlu mektubunda; “Larnaka kazası ve Türkleri bugün ki beyanatınızı sevinç göz yaşları dökerek heyecanla dinlediler. Biz yavru vatan Türkleri anavatanımıza ve siz büyüklerimize sarsılmaz bağlılığımızı derin saygılarımızı arz eder ellerinizden öperiz” ifadelerine yer vererek Kıbrıs Türklerinin Türkiye’ye karşı bakış açısını açıkça ortaya koymuştur (BCA. 30-1-0-0/36-219-1).

Yaşanan sorunların dile getirilmesinde Anadolu’da olduğu gibi sadece şehir merkezlerinden değil köy ve bucaklardan da telgraf gönderilmekteydi. Lefkoşa’ya bağlı Konedra Köyü halkı tarafından Başbakan Adnan Menderes’e mevcut politikalarını destekleyen ve müteşekkik olduklarını ifade eden bir telgraf göndermişlerdir. Türkiye’ye olan güvenlerini vurguladıkları telgrafta “istikbal ufkunun güneşi” benzetmesi yaparak Türkiye Cumhuriyeti’ne duyulan güvenin tezahürü görülmektedir (BCA. 30-1-0-0/36-219-1).

Halkın gönderdiği mesajların yanı sıra Kıbrıs yönetiminde yer alan Türk yöneticiler de Türkiye’de ki gelişmeleri yakından takip etmişlerdir Lefke Belediye Başkanı Ali Kemal Hacı Mulla da bu bağlamda Başbakanlığa bir telgraf göndererek, Kıbrıs Türkleri adına yapılan her açıklamanın Ada’ya emniyet ve huzur verdiğini ve Türkiye’ye olan bağlılıklarını bildirmiştir (BCA. 30-1-0-0/36-219-1). Kıbrıs’ın yönetiminde çeşitli haksızlıklar yaşayan Türk idarecileri problemlerini Rum tarafının çözemediği durumlarda Türkiye’den yardım istemeyi ihmal etmemişlerdir. Bu durumun nedeni ise Türkiye’nin Kıbrıs üzerindeki tarihsel hakları ve soydaşlarını temsil etme konusundaki gayretleri nedeniyledir.

Kıbrıs’ta yaşananların Türkiye dinamiklerini de etkilemesi kaçınılmazdı. Türkiye’de faaliyet gösteren Ortodoks kiliselerine de çeşitli tepkiler artarak devam etmekteydi. Söz konusu tepkiler üzerine 24 Eylül 1958 tarihinde Türk Ortodoks Kiliseleri Başpiskoposu Papa Eftim tarafından Kıbrıs hakkında görüşlerini kapsayan on sekiz sayfalık bir bildiri yayınlandı. Başbakan Adnan Menderes’e gönderilen bildiri; Türk Ortodoks Kilisesinin Kıbrıs meselesine bakışını ihtiva eden görüşler yer almıştır. Papa Eftim meselenin dinle ilgisi olmadığını bunun alet edildiğini ifade ederken;

“...Kıbrıs’taki Türk Irkdaşlarımıza yapılan haksız ve yolsuz taarruz ve tecavüzün Din ve Ortodoks mezhebimize ve insanlığa aykırı görüldüğünden; başta, dini siyasete alet edip, bütün kötülüğün müsebbibi olan Makarios’u ve ona uyan ve Hristiyan adını taşıyan her türlü teşekkülü tel’in etmeğe ve medeni aleme karşı bu namertçe hareketin protesto edilmesine...” sorumlusunun Makarios olduğunu belirtmiştir (BCA. 30-1-0-0/133-870-8/4). Makarios’a karşı alınan bu kesin tutum Türkiye kamuoyunu memnun etmiştir. Bildiriye Türk-Yunan ilişkilerinin tarihi sürecini anlatarak devam eden Papa Eftim, ilişkilerin özellikle Yunanlılar tarafından nefret temeline oturtulduğunu ifade etmekten kaçınmamıştır. Metnin devamında kendini “Türk oğlu Türk” olarak tanımlayan Papa Eftim’in Kıbrıs konusunda tek haklı tarafın Türkiye olduğunu söylemiştir (BCA. 30-1-0-0/133-870-8/9). Papa Eftim’in bu açıklamalarıyla Türkiye’de ki Hristiyan tebaanın bakış açısını yansıtmayı amaçlamıştır. Dolayısıyla Türkiye’nin Kıbrıs diplomasisinde fayda sağlayacak olan bu açıklamalar kayda değer bir gelişme olarak görülmüştür.

Kıbrıs’ın mevcut statükosu ve İngiltere’nin Ada’nın gelir ve imkanlarından eşit paylaşım yapmaması Türk halkını zor duruma düşürmüştür. Ekilecek ürün bulma ve tohum sıkıntısının yanında damızlık hayvan kıtlığı yaşanmıştır. Böylelikle yaşanan sıkıntılar Türk toplumunu yardıma muhtaç bir duruma getirmiştir. Niazi Haşim tarafından 28 Aralık 1959’da gönderilmiş bir mektupta; ailesinin geçim sıkıntılarına rağmen herhangi bir yardım alamadıklarından dolayı zor durumda kaldıkları ifade edilmiştir. Niazi Bey yaşananları özetlerken; “...1958 yılında Kıprısta vukubulan Türk-Rum kavgaları esnasında ben ve diğer bütün köylülerim gibi evlerimizi terk ederek liderlerimizin gösterdiği, Lefkoşa kazasında bir yere yerleştim. Durum düzeliş köye döndüğümüz zaman evlerimizin yakıldığını ekili tarlalarımızın tahrip edildiğini gördük. İşimi terk edip kaçmak zorunda kaldığım için işsiz kalmış hayvanlarımın birçoğu da öldü...” Rumların tedhiş faaliyetlerinin bıraktığı kalıcı hasarı gözler önüne sermektedir (BCA. 30-1-0-0/21-121-11). On dört kişilik bir aileye bakmakla sorumlu olduğunu belirten Niazi Bey, 75 liralık bir yardım dışında destek alamadığından açlık ve sefalet içinde olduklarını belirttiği mektubuna aile fotoğrafını da eklemiştir.

Kıbrıs’ın mevcut durumu Türk halkı açısından günden güne kötüye gitmiş ve baskılar artmıştır. 1963 yılına gelindiğinde, baskılar dayanılmaz seviyelere ulaşarak

Türk-Rum halkı arasında barış köprülerinin onarılamaz hale gelmesine neden olmuştur. Kıbrıs Türk halkının beklediği destek uluslararası herhangi kurum veya kuruluşan gelmezken bu yönde tepkiler de kaçınılmaz olmuştur.

Türk halkının tepkileri yaşanan sosyo-ekonomik sıkıntıların yanında Rumların saldırgan tutumları dolayısıyla daha da artmıştır. Bu sıralarda otorite boşluğuna bağlı olarak Enosis taraftarlarının başıboş hareketlerine göz yumulması olayların temel sebebidir. Aliye Üsküp'ün kaleme alarak 1963 yılında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığına gönderdiği bir mektupta; olayların hangi raddeye geldiğini gözler önüne sermektedir. Aliye Hanım mektubunda Birleşmiş Milletlerin kuruluş amacının insan haklarını üstün kılma gayesinde olması gerekirken Kıbrıs konusunda takınmış olduğu tavra isyan etmiştir. Rum tarafının tedhiş hareketleri çekilmez bir vaziyet almış ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ne olan güven onarılmaz bir şekilde sarsılmıştır. Makarios'un değil Cumhurbaşkanı, insan olduğuna dair şüphelerinin olduğunu söylerken isyanını maddeler halinde sıralayarak bazı sorulara cevaplar beklemiştir. Hastanelerin bombalandığını, kadınların tecavüze uğradığını, silahsız birçok Türk'ün öldürülüp yol kenarlarına atıldığını, telefon hatlarının kesilerek köylerde yapılan katliamların haber edilmemesi için ellerinden geleni yaptıklarını ifade etmiştir. Kısa bir süre içinde önlem alınması için talepte bulunan Aliye Üsküp, daha fazla bu katliama göz yumulmasının insanlığın ayıbı olduğunu söylemiştir (BCA. 30-1-0-0/22-127-17/1). Aliye Üsküp mektubunda yaşanan olaylara çok sert bir tepki vermiştir. Nitekim ifade ettiği hususlar Rumlar tarafından Enosis hayali ile meşru görülürken bu hayallere yol açan başat güçler ve uluslararası kuruluşlara öfke duyduğu görülmektedir. Ada'da çözümün bir türlü sağlanamaması ve barış ortamından günden güne uzaklaşılması Türk halkının yaşam şartlarını daha da zorlaştırmıştır.

Kıbrıs'ta yapılan saldırılara karşı Türklerin kendilerini korumaya yönelik çeşitli cemiyet ya da teşkilatlanmalar oluşturduğu görülmektedir. Fakat cemiyet ve teşkilatların dışında Türk vatandaşlarından kesin çözüm isteyen talepler de gelmiştir. Bu bağlamda bazı çözüm önerileri de Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilmiştir. Nitekim Kıbrıs konusunda "Her Biri 10 Grivas'a Bedel 30 Milyondan Bir Fert" olarak kendini isimlendirmiş bir Türk vatandaşından 25 Aralık 1963'te ilginç bir mektup gelmiştir.

Mektupta; Kıbrıs'ın tarih boyunca Türk toprağı olduğu, bugün eziyet içinde kalan soydaşlarına yardım edemediklerini ancak önerdiği çözümle bunu gerçekleştirebileceklerini ifade etmiştir. Söz konusu öneriyi “sivil istila hareketi” olarak tanımlayan mektup sahibi 40 bin civarı insanla (15 bini sivil görünümlü asker) Ada'daki Türk köylerine yardıma koşabileceklerini belirtiyordu. Hatta yeterli sayıdaki motorlu teknelerin işlerini kolaylaştıracağını, sadece talimat beklediklerini vurgulamıştır. Ayrıca gönderilecek sivil unsurların Türk askerinin korumasına verilmesiyle bölgede yaşanan katliamların 8-10 saat içerisinde sona erdirileceğini yazmaktadır (BCA. 30-1-0-0/22-127-17/8). Dolayısıyla her gün yeni bir olayın yaşandığı Ada'da çözümsüzlükler nedeniyle Anadolu'da yaşayan Türk halkının alternatif çözümlere yöneldiği gözlemlenmektedir.

Kıbrıs'a gönüllü birlik gönderilmesine yönelik halkın talepleri, Ada'da yaşanan tedhiş olaylarının artmasıyla mektup ve telgraflarda daha fazla yer işgal etmeye başlamıştır. Nitekim Arıkmusa Köyü Muhtarı Hasan Özer ve Yedek Subay Öğretmeni Mustafa Yıldırım'dan 26 Aralık 1963 tarihinde bir mektup alınmıştır; mektubun genelinde yaşanan vahşet verici olaylar karşısında kendilerini huzurlu hissetmediklerini ve ırkdaşlarına yapılan zulmün karşılıksız kalmaması için devletin emrinde olduklarını dile getirmişlerdir (BCA. 30-1-0-0/22-127-17/10). Bu minvaldeki mektup ve telgrafların ardı kesilmemiştir. Hatta Türkiye'nin farklı vilayetlerinden Kıbrıs'a gitmek için gönüllü askerlik başvurusu yapanların sayısında artışlar gözlemlenmiştir. Hem askerlik şubelerine hem de çekilen telgraflarla yapılan taleplerin çoğu daha önce askerliklerini yapmış kimselerdi. Yine bunlardan çoğunun evli ve çocuklu olduğu dikkat çekmektedir. Bu isteklerin çokluğu, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Kıbrıs'a verdikleri önemi yansıttığı açısından önemlidir (BCA. 30-1-0-0/22-128-3).

Yaşanan katliamlara Türk kamuoyunda tepkiler çığ gibi büyürken vatandaşlardan gelen mektuplara ilave olarak sivil toplum örgütlerinden de çeşitli destek mektupları gelmiştir. 31 Aralık 1963 tarihinde Türkiye Harp Malulü Gaziler Şehit Dul ve Yetimleri Cemiyeti Genel Merkezinden Gıyas Aran ve Fahri Onursal imzalı mektupta; “...EOKA ve bilinen eller tarafından teşvik teçhiz edilerek harekete geçirilen ve plan dâhilinde 125.000 Türk'ün imhasını hedef tutan bu caniyane harekete

Türkiye Harp Malulleri ve Türkiye Eski Muharıpler topluluğunun tarafsız kalamayacaklarını hiç şüphesiz tabii göreceğinize eminiz...” şeklinde Kıbrıs'ta yaşananlara tepki gösterilmiştir (BCA. 30-1-0-0/124-794-5).

Kıbrıs'ta yaşanan her hadise ve olay sonrası gönderilen mektup ve telgraflar Türk halkının Kıbrıs meselesine olan ilgisini yansıtmaktadır. Kıbrıs konusunda Türk tarafının gerek oluşturduğu dernek ya da cemiyetler gerekse yapılan yayınlar sürece olumlu anlamda katkı vermiştir. Bilhassa farklı bölgelerden gönderilen mektup ve telgraflar Türk milletinin kenetlenerek davada tek vücut olmasını sağlamıştır.

2.2. Kıbrıs Meselesinin Kıbrıs Türk Basınına Yansımaları

Ada'da yaşanan siyasi gerilimler, sosyo-ekonomik sıkıntılar ve Rum halkının örgütlü olarak Türk tarafına silahlı eylemleri Kıbrıs Türk basınının an be an takibinde olmuştur. Bilhassa 1958-1964 yılları arasındaki dönemde Kıbrıs basınında önemli bir yer teşkil eden Nacak, Bozkurt ve Akın gazeteleri Türklere yapılan baskı ve zulümleri sayfalarına taşımışlardır. Çoğunlukla siyasi ve güvenlik noktasındaki baskılar ön planda tutulmasına karşın sosyo-ekonomik sıkıntılar 1959 yılının Ağustos aylarında gündemi epey meşgul etmiştir. Nitekim Türk tarafına su sağlayan borulara sabotaj düzenleyerek temel ihtiyaçlardan yoksun bırakmak istemişlerdir. Bu duruma tepki gösteren Bozkurt Gazetesi kamuoyuna bu durumu “Lefke Suyuna Sabotaj Yapıldı”, “Türkleri Susuz Bırakmak İstiyorlar” şeklinde duyurmuştur (Bozkurt 3 Ağustos 1959). Temmuz-Ağustos aylarında yapılan bu sabotajlar organize bir faaliyeti akla getirmektedir. Çünkü suya en fazla ihtiyaç duyulan yaz günlerinde susuz kalınması, halkın isyan edip bölgeden göçleri için yeterli bir sebep oluşturabilirdi.

İlerleyen dönemlerde de su problemi gündeme gelecektir. Köylerin başlatılmasını amaçlayan bu tür olaylarda Türk halkı, belediye hizmetlerinden mahrum bırakılmaya çalışılmıştır. “Susuzluktan Bir Köy Sönüyor, Kurtboğan'dan On Aile Göç Etti” haberiyle duyurulmuştur. Bu süreçte aynı durumu Rum köylerinin yaşamadığını belirten Nacak Gazetesi, durumu acilen düzeltilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Nacak 4

Ekim 1960). Rumların Türk bölgelerinde temel yaşam unsuru olan suyun temininde yarattıkları sıkıntılar, gayri sıhhi ortamlar dizayn etmiş, bulaşıcı hastalıkların sirayetini kolaylaştırmıştır.

Ağustos ayı zarfında gündemi meşgul eden diğer bir konu Rumların silahlandırılmasının bölgede yarattığı gerilimdir. Bölgede yaşayan Türk unsurları için Rumların silahlandırılmasının büyük bir tehdit oluşturduğunu “Yunanistan’dan Kaçırılan Silahların Yaratmış Olduğu Büyük Tehlike” şeklinde sayfalarına taşıyan Nacak Gazetesi, konunun önemle irdelenmesi gerektiğini duyurmuştur (Nacak 21 Ağustos 1959). Ada’daki silahların güç dengelerini değiştirmesi ve Türk unsurlara karşı kullanılması muhtemel olduğundan konunun ulusal ve uluslararası gündeme taşınması Türklerin haklılığı için önemli bir emare olacaktır.

Ayrıca tedhiş faaliyetlerinin duyurulması dışında Kıbrıs’ta yaşanan eşitsizliklere temas edilmiştir. Zürih Antlaşmasına göre nüfusun %70’e %30 olması gerekirken, devlet memuriyetlerinde neredeyse tamamının Rumlara tahsis edilmesinin kabul edilemez olduğu belirtilmiştir. Bu konuyu “Yüzde 70-30 nispeti Niçin Tatbik Edilmiyor” başlığıyla tartışmaya açtırmak istemişlerdir (Nacak 28 Ağustos 1959). Nüfus oranına göre istihdam hususu, Türk halkının haksızlığa uğradığının göstergesidir. Öte yandan Uluslararası hukuka da aykırı olan ve antlaşmalara uymayan bu hususta, Birleşmiş Milletlerin de yetersiz kaldığı aşikârdır.

Rumların sıklıkla ve planlı olarak, Türk yerleşim yerlerine olan tacizleri karşısında Türkleri bilgilendirmeye çalışan Nacak Gazetesi, 8 Ocak 1960 tarihinde “Rumlar Yeniden Mücadeleye Hazırlanıyorlarmış, Kıbrıs Türkü Rumların Dostluk Destanı Okumalarına Kanma” mesajıyla Kıbrıs davasını diri tutmaya çalışmıştır (Nacak 8 Ocak 1960). Kıbrıs Türk halkının bu süreçte edindiği tecrübe kendilerine sunulan barış yolunun esasında daha fazla Rum hâkimiyetine girmek olduğunu önceki tecrübelerinden görmüşlerdir. Bu nedenle Kıbrıs meselesinde milli bilinç arzusunu diri tutmak yazılı ve görsel basının en önemli görevi haline gelmiştir.

Kamu kurumlarında istihdam konusundaki adaletsizlikler kendini özel sektör ve üretim sahalarında da göstermekteydi. Türklerin işe alınmaması işsizliği ciddi seviyelere getirdi ve geçim sıkıntıları had safhaya ulaştı. Bu dönemde dört binden fazla Türk işçinin ellerinden alınan işlerinin geri verilmesi yönündeki haberler basında yer almıştır (Nacak 22 Ocak 1960).

Türk halkının yaşamış olduğu zorluklar birlik ve dayanışmayı artırmıştır. Fakat Türk halkına saldırıların boyutu da aynı oranda artarak devam etmiştir. Nitekim Kıbrıs'ta yaşayan Sermed Kanadlı'nın ailesinin saldırılar sonucu şehit olması durumun vahametini ortaya koymaktadır (Nacak 29 Ocak 1960).

25 Mart 1961'de Kıbrıs'ın farklı bölgelerinde Türk halkına yönelik saldırılar gerçekleşmiştir. Bu saldırılar sonucunda Vasilya'da tecavüz, Baf'ta darp ve Afanya bölgesinde Türk yerleşim yerleri silahla taciz edilmiştir. Söz konusu yaşananlar sivil toplum örgütleri vasıtasıyla protesto edilmiştir (Nacak 7 Nisan 1961). Yaşanan tüm bu tacizlere rağmen Kıbrıs Türk halkı sükûnet içinde yaşamayı yeğlemiştir. Nitekim 21 Nisan'da atılan manşette "Türk Toplumunu Sadece Hakkını İstiyor, Başkalarının Hakkında Gözümüz Yoktur" ifadesiyle taleplerinin çatışmasız, sükûnet içinde yaşamak olduğu dile getirilmiştir (Nacak 21 Nisan 1961).

Enosis taraftarı Rumlar ise sürekli sorunlar üreterek durumu daha da çözülemez hale sokmuşlardır. Bunların içinde illegal yapılanmalar ve yeraltı teşkilatlanmaları Kıbrıs'ın durumu ve geleceği hususunda hedefler üstlenmişlerdir. Hedeflerini diri tutmak ve mevcut durumları muhafaza etmek gayesiyle Rum halkına Türklere toprak satmamaları konusunda bildiriler dağıtmışlardır (Nacak 28 Nisan 1961).

Türk halkını yok sayma girişimleri son sürat devam ederken bunu destekleyen bazı açıklamalar da gelmekteydi. Makarios, Amerika ziyareti sırasında verdiği demeçte; "Türk, Rum yoktur, hepimiz Kıbrıslıyız" diyerek gerçeklerin üstünü örtmeye çalışmıştır. Türklerin yok sayıldığı davranışlar ise aralıksız devam etmiştir (Nacak 8 Haziran 1962).

Türk halkı çeşitli protestolar düzenlese de sorunların nihai çözümü için bir adım atıldığı görülmemektedir. Türk bölgelerinde yaşanan susuzluğun yanı sıra zamanla tahrip edilen yolların tamir edilememesi ve yeni yollar için girişimde bulunulmaması ciddi bir sıkıntı yaratmıştır. Bu sırada bir muhatap bulunamaması ulaşım konusunda yaşanan sıkıntıların çözülememesine yol açmıştır (Nacak 20 Temmuz 1962).

Rum tarafının yürüttüğü yasal düzenlemelerle Türk belediyelerinin mallarının Rum tarafının kontrolüne geçmesi Türk tarafının tepkisine neden olmuştur. Gazete bu durumu “Kıbrıs Türk Cemaati, Belediyelerinin Mallarına Rumların El Koymasına Fırsat Vermeyecektir” şeklinde sayfalarına taşımıştır (Nacak 8 Şubat 1963). Türk belediyelerinin yetkisini elinden almak maksadıyla yapılan bu girişime engel olunması mühim bir hadisedir. Çünkü var olan imkânsızlık içerisinde kazanılmış olan bir hakkın çeşitli yollarla Türk halkının elinden alınması onları daha fazla Rumlara mecbur bırakacağı aşikârdır. Rum yönetimimin de yegâne hedefi bu olarak görülmektedir. Temel yaşam malzemeleri ve devlet hizmetleri gibi farklı çalışmalarını Rum tarafından istenilmesi ve kendilerine mecbur olunması arzusu hiçbir zaman değişmemiştir. Rum bölgelerinden talep etmelerini istemekte ve kendilerine mecbur kılınmalarını arzulamaktaydılar.

Kıbrıs'ta Türklerin karşılaştığı problemlerden biri de yeterli sayıda ibadethanenin bulunmamasıdır. Bazı bölgelere has olan bu durum, özellikle büyük kiliselere rağmen camilerinin bulunmaması sırasında küçük çocukları olumsuz etkilemiştir. Lefkoşa Milletvekili Kemal Deniz, bu yönde şikâyetlerin geldiği Aymarina ve Ayvasıl köylerine ziyarette bulunarak köy halkının sıkıntılarını dinlemiştir (Akın 11 Nisan 1963). Kıbrıs'ta ibadethane ve yol sıkıntısı diğer bölgelerde de mevcudiyetini korurken, maddi imkânsızlıklar bölge halkının huzurunun kaçmasına neden olmuştur.

Enosis taraftarı Rumların yanı sıra bu durumdan rahatsız olan Rum vatandaşları da vardı. Ada'da süren kaos ortamından rahatsızlıklarını dile getiren broşürler dağıtmaya başlamışlardı. Enosis isteğinin devam etmesi halinde bu durumun sadece Türklere değil kendilerine de zarar vereceğini ve böyle sürdüğü taktirde Ada'da bir açlık sıkıntısının yaşanacağını ifade etmişlerdir (Nacak 15 Nisan 1963). Aslında bu

durumun, Enosis veya EOKA taraftarlarının Kıbrıs Rum halkının tamamının destek vermediğini ve belli bir kesimin Ada'da huzur içinde yaşama gayesi güttüğünü ortaya koymaktadır. Fakat tek hedefin Enosis olduğu bir ortam huzur içinde yaşama arzusunda olanları, dikkate almayacaktır.

Rum ve Türk tarafının oluşturmuş olduğu ortak askeri kuvvetlerde de çeşitli sorunlar yaşanmıştır. %60 Rum, %40 Türk unsurların görev aldığı bu kuvvette Türk askerlerinin oransal azlığı, Rumların sataşma sebebiydi. Özellikle Türk askerlerinin valizlerine EOKA yazılı kâğıtlar bırakılması tahrikin ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. Bırakılan yazılarda ayrıca “Büyük balık, küçük balığı yutar” şeklinde ifadelerde tahrik maksatlı kullanılmıştır (Akın 5 Ağustos 1963).

Ada'daki siyasi gelişmeler ve Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'un tutumu gerginliği artırmaktaydı. Bu gerginlik Türkiye'nin Garantörlük haklarını gündeme getirmiştir. Türk Dışişlerinin Makarios'a verdiği notaların reddedilmesi Kıbrıs'a müdahalede bulunulacağını sinyalleri şeklinde basına yansımıştır. Akın Gazetesi, kamuoyuna “Fanatik Rumlar Antlaşmayı Tek Taraflı Bozarsa, Türkiye Müdahaleye Hazırdır” şeklinde duyurmuştur (Akın 8 Ağustos 1963). Dolayısıyla Türkiye'nin yapılanlara sessiz kalmayacağı bir hukuk devleti olduğu ve haklarını kullanmaktan çekinmeyeceği basında sıklıkla ortaya koyulmuştur.

Siyasi çözümsüzlük tedhiş faaliyetleri ve sosyo-ekonomik açıdan yaşanan sıkıntılar Türk tarafını yıpratmıştır. Zamanla tepkilerin söylem ve uygulama alanında üslubu değişmiştir. Geçmiş yıllarda sadece haklarını talep eden halk artık çözümünü “Ya Taksim, Ya Ölüm” olarak ifade etmeye başlamış ve aynı kanunlarla aynı çatı altında yönetilmek istemediklerini beyan etmişlerdir (Nacak 16 Ağustos 1963).

Kıbrıs genelinde güvenliğin sağlanamaması ve başı boş grupların varlığı Ada'da yaşayan halkın sükûnetini bozmuştur. Ayrıca EOKA taraftarı Rumların hedef gözetmeksizin yapmış olduğu saldırılar vahşete dönüşmüştür. Bu saldırılardan biri de 21 Aralık 1963 tarihinde gece iki sularında gerçekleşen ve biri erkek biri kadın olmak üzere iki Türk gencinin ölümüyle sonuçlanan olaydır. Türk mahallelerinde haberin

duyulması, Rum tarafı aleyhinde ciddi sokak protestolarına neden olmuştur (Akın 21 Aralık 1963).

Rum tarafı Türklerin yaşadığı evlere baskınlar yaparak 500 civarı Türkü hukuksuz bir şekilde gözaltına almıştır. Bu baskınlar sonucunda ciddi bir infial yaşanırken Ada'da gerginlik hat safhaya çıkmıştır. Artan gerilim sonrası İngiltere devreye girerek gözaltında ki Türkleri Rumlardan alarak Türk semtlerine bırakmışlardır. Bu durumu “Yüzlerce Türk Dün Hürriyetine Kavuştu” manşetiyle duyuran Bozkurt Gazetesi; Türk vatandaşlarının eziyet ve işkence gördüklerini aktarmıştır (Bozkurt 1 Ocak 1964).

Rum tarafının hukuksuz davranışları nedeniyle sorunların çözümsüz hale geldiği Türk kamuoyu tarafından yüksek sesle dile getirilmiştir. Selim Sarper, Nihat Erim ve Suat Bilge'nin katılmış olduğu bir oturumda; Kıbrıs için en uygun çözümün “taksim” olduğu ve Türklerin güvenliği için Türk askeri kuvvetlerine takviye yapılması gerektiği Kıbrıs Türk basınında geniş yankı uyandırmıştır (Bozkurt 2 Ocak 1964). Bu durumu destekleyen bir demeç de Dr. Fazıl Küçük tarafından verilmiştir. Londra merkezli Times Gazetesine verdiği röportajında “Masum halka vahşetle hücum eden bir hükümetle teşriki mesai etme imkân dışıdır” ifadesiyle Ada'daki mevcut duruma dikkat çekmiştir (Bozkurt 5 Ocak 1964). Kıbrıs'ta yaşanan kaos ortamı nedeniyle iki halk arasındaki barış fikri yerine ayrılık fikrinin gündem güne yoğunlaştığı görülmüştür. Fakat Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs konusunda net bir tavır alamamasından dolayı iki tarafında mutlu olacağı bir çözüm ortaya çıkartılamamıştır.

Türklerin maruz kaldığı saldırı ve yağma faaliyetlerinin dışında Türk vatandaşlarını kaçırma ve alıkoyma girişimleri bölgede sık rastlanır durumlar haline geldi. Bu kapsamda on bir Türk vatandaşının kaçırılmasını “11 Kardeşimizin Daha Akıbeti Meçhul” şeklinde duyuran Bozkurt Gazetesi, kaçırılanların isimlerini yayınlamak derhal bulunmasını istemiştir (Bozkurt 11 Ocak 1964). Bir taraftan Türk tarafının güvenlik zafiyeti yüzünden bu tarz saldırılara maruz bırakılması diğer taraftan uluslararası kuruluşların sessizliği, Kıbrıs Türklerinin söz konusu olan kurumlara güvenini yitirmesi muhtemeldir. Nitekim üç gün sonra Ayvasıl Köyünde otuz civarında

Türk vatandaşına ait ceset boş bir arazide çukurun içine atılmış şekilde bulunmuştur. Elleri ve ayakları bağlı şekilde bu çukurlardan çıkartılan cesetler Türk tarafında büyük bir tepkiye yol açmıştır (Bozkurt, 14 Ocak 1964). Yaşanan katliamların herhangi bir insani gerekçe ile açıklanması mümkün değildir. Girişilen eylemler ırkçılığın en uç noktalarında ki tezahürü olarak görülmektedir.

Özellikle, Kıbrıs Türk basınının, tepkileri ölçme ve olayları izleme hususunda birinci dereceden muhatap olması, sosyal sıkıntılarının Ada'da daha fazla yer bulmasına neden olmuştur. Bilhassa, 1958-1964 yılları arasında artan şiddet olayları ve değişen fikirler noktasında önemli veriler sunmaktadır. Dolayısıyla Kıbrıs Türk Basınının, Türk halkının sesinin duyulmasında ve günümüze ulaştırılmasındaki gayret ve çabaları aşikârdır.

2.3 Yurtdışından Gönderilen Mektup ve Telgraflar

Kıbrıs'ta yaşananlara Ada ve Anadolu'daki Türklerin dışında farklı coğrafyalarda yaşayan milletler de tepkisiz kalmamışlardır. Söz konusu mektuplarda Türk tezi çoğu kez desteklenirken eleştiriler de yok Dolayısıyla konunun yüzbinlerce kilometre uzaklıktaki coğrafyalarda gündem haline gelmesi, uluslararası bir mesele olduğunu göstermektedir.

Meselenin yakından takip edildiğinin ve halk arasında destek ve heyecan yarattığının bir göstergesi de Melbourne'dan alınan bir telgraftır. 1955 yılında Melbourne Türk Yardımlaşma Birliği üyeleri tarafından kaleme alınan ve Ada'nın Yunanistan'a ilhakının şiddetle karşısında olduğunu belirten mektupta; Türk tarafının amaçları uğrunda her türlü adımı atacakları yazmaktadır.

Melbourne'daki desteğin benzeri Londra, New York ve Viyana gibi Avrupa şehirlerinde yaşan Türk vatandaşlarından da gelmiştir. Ancak buralarda münferit bir destek söz konusudur. Kilometrelerce uzak mesafelerde olsa bile meseleyi yakından takip eden vatandaşlar devlete bağlılıklarından biran olsun vazgeçmediklerini mektup ve telgraflarda hissetmişlerdir (BCA. 30-1-0-0/36-220-1). Yurtdışında yaşayan

Türklerin yaptıkları faaliyetler onları doğal elçi konumuna getirmiş Türk tezlerinin duyurulması noktasında önemli katkıları olmuştur.

Kıbrıs konusunda elini taşın altına koyan yardım kuruluşlarından biri de Kızılay'dır. Genellikle nakdi olarak kurumun hesaplarına yatırılan paralar Kıbrıslılara ulaştırılıyordu. Bunun bir örneği de Amerika'nın California eyaletinde bir araya gelen "Stanford Türk Talebeleri ve Palo Alto Türk Kolonisi" tarafından gerçekleştirilmiştir. Kıbrıs Türkleri yararına düzenlenen yardım gecesinde toplanan paralar, Kızılay yoluyla amacına ulaşıyordu (BCA. 30-1-0-0/8-46-5).

Destek ve bağlılık mesajlarının dışında Londra'da yaşayan bir Türk'ün mektubu oldukça farklıdır. 31 Ocak 1964'te Başbakan İsmet İnönü'ye yazılan mektup, üzüntü ve öfke dolu ifadeler barındırmaktadır. Baştan sona sitem dolu mesajlar içeren mektupta; "Sayın Başkan İnönü biz Kıbrıs Türkleri anladık Kıbrıs kumarını kaybediyorsunuz son dakika sizlere seslenmeyi faydalı gördük. Masum Kıbrıs Türkü dedi ki Ada Türk olacak vatana kavuşacağız bugün diyoruz hayallerimiz sönüyor Türk milletinin şerefiyle oynuyorlar sizde biliyorsunuz söz vermişsiniz Türk tarihine leke sürülüyor unutmayın! Türkün şerefi vardır! Tarihimizi şerefimizi koruyan İngiliz Yunan palavralarına kulak asıp vatan parçasını mı terk ediyorsunuz, NATO'yu sokuyorsunuz, tehlike artıyor ve korkaklıktan başaramazsanız askere veya bir başkasına bırakın geç olmadan kalpleri parçalanmış masum vatansız kalmaya yüz tutmuş Kıbrıs Türkü'nün son mesajı..." ifadeleri umutsuzluk ve kızgınlık belirtmektedir (BCA. 30-1-0-0/8-45-3). Fakat yaşanan gelişmelerin an itibariyle Türkiye'nin elini kolunu bağladığını ve birçok konuda kısıtlı adımlar atılabildiğini göz ardı etmemek gerekir. Özellikle Amerika'nın baskısı bu yıllarda ciddi şekilde hissedilmekte ve Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki hareket sahasını kısıtlamaktadır.

Benzer bir mektup Mustafa Halil tarafından gelmiştir. Mustafa Halil, 28 Mayıs 1964 tarihli telgrafında; "Kıbrıs'ta Girit gibi elden gidecek Yunanlılar Kıbrıs'a çok büyük bir kuvvet ve silah yağdırıyor. İş işten geçtikten sonra Türkiye müdahaleye kalkışsa dahi diğer devletler buna mâni olacak ve bu şekilde Kıbrıs elden gidecek. Türkiye'nin de aynı şekilde Kıbrıs'a büyük bir kuvvet sokmalı ve papazın önüne

geçirilmelidir. Bunu Yunanistan gibi açık yapılamazsa kuvveti gizli bir şekilde göndermeli ve Birleşmiş Milletleri artık istememeli çünkü onlara düşen vazifeyi yapmadılar” şeklindeki ifadeleriyle Başbakan İsmet İnönü’nün acil olarak eyleme geçmesini istemiş ve Kıbrıs’ta olanların fotoğrafını çekerek uyarı ve önerilerde bulunmuştu (BCA. 30-1-0-0/8-45-35).

Londra’dan İngiliz A. Smith’in 7 Temmuz 1956 tarihinde Başbakan Adnan Menderes’e göndermiş olduğu mektubun içeriği dikkat çekicidir. Adnan Menderes’in Kıbrıs meselesinde takındığı tavrı takdir eden Yunanistan’a bir oldu bitti ile Ada’nın devredilmesinin engellenmesine yönelik çalışmalardan övgüyle bahsetmektedir. Mektubun ikinci kısmında Kıbrıs’ın kesinlikle bir Rum diyarı olmadığı ve burada sadece Rumların yaşamadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla Yunanistan adına ilhak edilemeyeceği yönündeki söylemleri ile Türklerin tezine destek verdiğini beyan etmiştir. Olası bir ilhak konusunda kesinlikle Ada’daki Türklerin zarar göreceği ifadeleri yer almaktadır. Mektubun üçüncü kısmındaki kendi devleti adına söyledikleri ise tavrını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu kısım şu ifadelerden ibarettir; “...İngiliz hükümetinin bu ve buna mümasil meselelerdeki zaafından dolayı utanç duyuyorum. Herkesi memnun etmeye çalışıyorlar fakat neticede hiç kimse memnun edilmiş olmuyor. Artık bundan böyle Kıbrıs’taki tedhişçilere karşı daha azimli bir hareket tarzı ihtiyar edeceklerini ümit ederim” (BCA. 30-1-0-0/6-31-1). Mektubun içeriğinde yaşanan süreci, tarafsız bir şekilde kaleme almıştır. A. Smith farklı bir milletten olmasına rağmen kendi devletini eleştirmekten kaçınmamış, Kıbrıs konusunda Türk tarafına hak vermiştir. Yıllardır iki halk arasındaki bu anlaşmazlık ve İngilizlerin takınmış olduğu tavır her alanda eleştirilmeye başlanmıştır. İngiltere sorunları çözmek yerine idare etme yoluna gitmesinden ötürü problemler büyümüştür. Bu durum tıpkı İsrail devletinin kuruluş sürecinde İngilizlerin bölgede yaşayan Arap ve Yahudilere karşı sergilediklerinin bir benzeridir.

Kıbrıs meselesinin beynelmilel bir hal alması gönderilen mektupların da farklı coğrafyalardan gelmesine neden olmuştur. Bunun yanında yaşadıkları coğrafya ve toplumlarının kültürel özelliklerini ihtiva eden mesajlar mevcuttur. Hindistan vatandaşı olan Sitangsu Bhuson Mitro tarafından Başbakan Adnan Menderes’e 12 Temmuz 1957

tarhli mektubu meselenin barış yoluyla çözümlmesi mesajını vermektedir. Hatta Kıbrıs meselesinin dünya barışını tehlikeye soktuğunu ve yeni bir dünya harbine yol açacak girişimlerden katiyen uzak durulması gerektiğini dile getirmiştir. Sitangsu Bhuson Mitro mektubun bir örneğini de Yunanistan'a gönderdiğini ifade etmiştir (BCA. 30-1-0-0/6-35-7).

Toplumların yaşamış oldukları tecrübeler Kıbrıs konusunda gönderilen mektuplara da yansımıştır. Alman vatandaşı olduğu tahmin edilen Alfred Leopold Müller'in Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği. 14 Şubat 1959 tarihli mektup bu tarzdadır. Nitekim Müller, Almanya'nın bölünmesi ile sonuçlanan faşist tutumların Kıbrıs'ta uygulanmaması gerektiğini ve Ada'yı ikiye bölme fikrinin iki halkın arasında tamir edilemeyecek bölünmelere yol açacağını söylemiştir. Ayrıca yaşanacak bir bölünme ve kargaşa ortamından Ada'nın özellikle turizm açısından olumsuz etkilenmesinin halkın refah seviyesini düşüreceğini belirtmiştir (BCA. 30-1-0-0/7-39-6). Müller'in dile getirdiği hususlarda kendi tecrübelerinin bir ürünüdür. Ayrıca Kıbrıs'ın turizm açısından önemli konumunu kaybetmemesi gerektiğini söylemiş, daha önce göz ardı edilen bir konuyu gün yüzüne çıkarmıştır.

Kıbrıs konusunda Türk tarafını destekleyen mektuplardan bir de İngiliz vatandaşı Gannice Foster'e aittir. Londra'dan 23 Şubat 1959 tarihinde gönderilen ve Ada'daki genel durumun ciddi gerginliklere yol açtığını belirten mektubun devamında sorunlara itidalle yaklaşılması gerektiği ve uluslararası mekanizmaların daha ciddi işletilmesinin elzem olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Türkiye'nin barışı koruyan taraf olduğu ve bu yolda devam edilmesinin önemi üzerinde durulmuştur (BCA. 30-1-0-0/7-39-8).

Diğer bir İngiliz vatandaşı Zacharias Peters ise Türkiye'nin Kıbrıs konusunda Türk vatandaşlarına yardım edemeyeceğini ve gerekçe olarak Türkiye'ye ait toprak olmadığını dile getirmiştir. Bu durumun Kıbrıs Türk halkına anlatılması gerektiği, Türkiye'deki Rumlar için de geçerli olan bu konuya başka bir devletin karışamayacağı vurgulanarak iki husus eş tutulmuştur. 6 Mayıs 1964 tarihli mektup; Kıbrıs'ın iç barışı

için dış devletlerin uzak durmasının önemine dikkat çekerek Kıbrıs'ın kaderini Kıbrıslıların belirlemesini ortaya koymaktadır (BCA. 30-1-0-0/8-45-27).

Kanada vatandaşı olan Eddie Rodriguez, Kıbrıs'ta yaşananlardan dolayı çok üzgün olduğunu ifade ettiği 11 Nisan 1964 tarihli telgrafta; sivil durumda olan insanlara yardım edilmesi gerektiğini söylemiştir. Kanada halkının da bu konuda Türkiye'nin yanında yer alacağını ifade eden Rodriguez, birtakım temennilerde bulunarak telgrafını sonlandırmıştır (BCA. 30-1-0-0/8-45-20). Aynı gün Kanada'dan telgrafın yanında bir de mektup gönderilmiştir. Peter Nikas tarafından gönderilen söz konusu mektupta; Akdeniz ve Ege Denizi'nin insanlığın mutluluğu ile anılmasının daha isabetli olacağını ve sorunların insanlık değerleri çerçevesinde halledilmesi gerektiğini ifade ederken bu konuda sorumlu taraflardan biri olarak Türkiye'ye güvendiğini söylemiştir (BCA.30-1-0-0/8-45-20). Kıbrıs meselesine dair denizaşırı ülkelerden mektup ve telgrafların gönderilmesi meselenin dünya kamuoyundaki yeri hakkında fikir vermektedir. Hatta mektup ve telgrafları gönderen kişilerin meselenin çözümü için birtakım önerilerde bulunmaları Ada'da yaşananlara karşı kayıtsız kalmadıklarını göstermektedir.

Avrupa'da özellikle İngiltere ve Fransa'da köklü bir aile olan Lusignan ailesinden Mustafa Şevki Bey⁹, Lusignanların uzun yıllar Kıbrıs'ta yöneticilik yapmasından dolayı tecrübelerini Başbakan İnönü'yle paylaşmak istemiştir. Nitekim. 17 Haziran 1964'te Londra'dan Mustafa Şevki Lusignan imzalı mektupta; uzun dönem Ada'nın hâkimi oldukları ve 1800'lü yıllarda büyük ninesinin Türk Kaptamıderya Ali Paşa ile evlenerek Müslümanlığa geçtikleri ifade edilmiştir. Kıbrıs'ta Türklerin tarafını tuttıklarını ve kendilerinin de Ada'da olan haklarını gerekirse Türkiye lehine kullanabileceklerini belirten Mustafa Şevki, Kıbrıs'ın geleceği ile ilgili önerilerde bulunmuştur. Önerisinde en dikkat çeken konu mektubun sonlarında yer almaktadır. Mustafa Şevki Bey; kuzey ve güney diye bir ayırım olsa bile eskiden ailesinin yönettiği gibi kendisinin Ada'nın yönetimine talip olacağını ifade etmektedir (BCA. 30-1-0-0/8-46-6). Mustafa Şevki'nin ailesinin yüzyıllar önce hanedanlığında olan Kıbrıs'ın şun ki durumundan rahatsız olduğu ortadadır. Ayrıca ailesinin Kıbrıs tarihinde yer alması

⁹ Mektupta Mustafa Shevki Lusignan olarak geçmektedir. Fakat genel olarak literatürde Mustafa Şevki olarak yazılmıştır.

nedeniyle yeniden bir görev istemesi Kıbrıs'a olan ilgilerinin devam ettiği göstermektedir.

Kıbrıs meselesi konusunda çözüm önerisi ihtiva eden farklı milletlerden unsurların gönderdiği mektup ve telgrafların sayısı az değildi. Fransa'dan Leon Bulowski tarafından gönderilen mektup bunlardan biridir. 30 Haziran 1964'te gelen mektupta; on iki adadan bahseden ve Kıbrıs sorununda bu bahsi geçen adaların da masada olması gerektiğini vurgulayan Bulowski, bölgenin yerleşime açılmasının isabet olacağına dikkat çekmektedir. Ayrıca Kıbrıs'ın güncel durumunda ilerleme olmayacağından bölünmesinin Ada'nın en önemli geleceği olacağı belirtilmiştir (BCA. 30-1-0-0/8-46-13). On iki ada meselesinde Türkiye dış politikada yeni sorunlar açmamak için bu konuyu gündeme getirmemeye çalışmıştır. Yine Kıbrıs konusunda Türkiye'nin yalnız bırakılmaya çalışıldığı bir ortamda daha fazla baskı uygulanacak politikaların takip edilmemesinin isabetli olduğunu görmüştür.

Kıbrıs'ta problemlerin bitmemesi ve iki halkın bir arada yaşama ihtimalinin azalması üzerine Haim Dutu Hanz isimli Alman vatandaşı, 9 Ağustos 1964 tarihinde gönderdiği mektupta; iki devletli bir çözüm yolu olabileceği gibi muhtariyet konusunun da tartışılması gerektiğini belirtmiştir. Ancak mevcut durumun en kötü durum olduğunu kaosun ve şiddet olaylarının önlenip, çözüm üzerinde hızla ve yapıcı adımların atılmasını istemiştir. Makarios'un hırçın tavırlarının da Kıbrıs halkı arasında keskin yaralar açtığını ifade ederek olaylardan Makarios'u sorumlu tutmuştur (BCA. 30-1-0-0/8-46-26).

Diğer bir Alman vatandaşı olan Hanna Nublein ise 11 Ağustos 1964 tarihinde Kıbrıs'ta Makarios tarafından yapılan tedhiş faaliyetlerine dikkat çekmiş ve artan şiddet olaylarının önlenmesinde yetersiz kaldığını belirterek Türkiye'nin barışın korunması için pro-aktif görev üstlenmesi gerektiğini bildirmiştir. Kıbrıs'ta yaşanan olayların Avrupa'da yansımalarını iki gazete kupürünü de ekleyerek kendi görüşlerini desteklemiştir (BCA. 30-1-0-0/8-46-30). Aynı tarihli Lumhönke isimli Alman'ın Başbakan İsmet İnönü'nün barışa yönelik beyanatlarından memnuniyet duyduğunu belirten mektubunda, Türk vatandaşlarının uğramış olduğu haksızlıklara da

değinilmiştir. Dolayısıyla Lumhönke'nin Türkiye'ye açık bir şekilde destek verdiği ortadadır (BCA. 30-1-0-0/8-46-29). Türkiye'nin takınmış olduğu tavır ve Kıbrıs hususundaki politikalarının uluslararası kamuoyunda bir etki yarattığı anlaşılmaktadır. Bu etki sonucunda gelen mektuplar genellikle Türk tarafının tezlerini desteklemesi açısından önemlidir.

II. Dünya Savaşını tecrübe eden ülkelerden ve özellikle Alman bir vatandaş tarafından gönderilen mektupta; Kıbrıs meselesinin birçok yönünün olduğu ve hiçbir ülkenin tek başına hareket edemeyeceği uluslararası kurallar dâhilinde hareket edildiği takdirde insan haklarının korunabileceği ve devletlerin savaş durumuna geçmesi halinde içinden çıkılmaz sorunlar ortaya çıkaracağı vurgulanmıştır. Dahası tüm bu gelişmelerin Ada halkının önceliği olarak barışı benimsemesi gerektiğini ve dış etkenlerden, silahlanma girişimlerinden uzak durulmasının ehemmiyetine vurgu yapılmıştır (BCA. 30-1-0-0/8-46-33). Savaştan yeni çıkmış toplumlardan alınan mektup ve telgraflarda genellikle barış konusunun işlendiği görülmüştür. Savaşın etkilerini derinden hisseden insanların yapmış oldukları bu yorumlar Kıbrıs Türk halkının da temennisi iken gerçekleşmemesinin nedeni olarak Enosis fikri görülebilir.

Yurt dışından gelen bir diğer mektup ise Liberya'dan John Williams tarafından gönderilmiştir. 1964 yılında artan olayların uluslararası bir sorun teşkil ettiği mektup ve telgraflardan anlaşılmaktadır. Bu kapsamda Williams, Rumların yaptığı tedhiş faaliyetlerinden ötürü Türkiye'nin atacağı her türlü adımı haklı bulmaktaydı. Sayısal çoğunluğunu kullanarak kimsenin bir başka ırktan olan insana zulmetme hakkının olmadığını söylerken, Türkiye'nin atacağı adımların meşru olduğunu ve bu adımları attıkça "Enosis" hayalinin gerçekleşmeyeceği vurgulanmaktaydı. Yaşanan olaylara çoğu devletin kınamaktan başka bir şey yapmadığını ifade ederek insanlık adına üzüldüğünü ve Türkiye'nin yanında olduğunu söylemiştir (BCA. 30-1-0-0/8-46-27). Gönderilen uluslararası destek mesajları Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Kıbrıs Türk halkının tezlerinin nispeten farklı kitlelere ulaştığı ve geri dönüşler alındığını göstermektedir. Kıbrıs Türk halkının çözülemeyen problemlerinin dünyanın başka bölgelerinden duyulmasının önemi büyüktür. Bu durum ise yurtdışında faaliyet gösteren

sivil toplum örgütlerinin çabalarının bir sonucudur. Dolayısıyla propaganda ve lobi faaliyetlerinin her dönem önemli olduğunu göstermektedir.

Kıbrıs konusunda özellikle 20. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren artan terör ve sindirme girişimleri farklı devletlerin çatısı altında bulunan Müslüman unsurların tepkisini çekmiştir. Müslümanların bu tepkileri maddi veya manevi yardımlar şeklindedir. Çeşitli mecralarda da dile getirilen destek yazıları mektup ve telgraflar vasıtasıyla uluslararası arenada dile getirilmiştir.

Batı Pakistanlı Ali Abbas Meshadi'nin 25 Eylül 1964'te gönderdiği ve meseleye farklı bir bakış açısı getirdiği mektubunda Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki tutumunun haklılığı ve 1914 yılından itibaren işgal altında bulunan Kıbrıs konusunda Türk tezlerinin tutarlılığı üzerinde durulmuştur. Öte yandan birçok barış girişiminin neticesiz kaldığı söylenmiştir. Emperyalist devletlerin başka problemlerle meşgul olduğunun altını çizen Meşhadi, Türkiye'nin bu konuda harekete geçmesinin en doğru yol olacağını ifade etmiştir. Savaşta ve barışta Pakistan halkının her daim Türkiye'nin yanında olduğuna dair ifadeler kullanan Meşhadi Müslüman coğrafyasında Kıbrıs konusunun nasıl takip edildiği konusunda önemli mesajlar vermiştir (BCA. 30-1-0-0/83-526-10).

İngiliz gazeteci Anthony Andrew Carr ise 28 Mayıs 1967 tarihinde Başbakan Süleyman Demirel'e yazdığı mektupta artık Kıbrıs meselesinin aşılp Yunanistan ve Türkiye arasındaki ticarete yoğunlaşılmasının daha fayda sağlayacağını bunun için ise artık Türkiye'nin Kıbrıs davasından vazgeçmesinin en doğru karar olacağını söylemiştir. Mektupta sık sık Rum tarafı övülürken Türkiye'nin kendi iç siyasetindeki etnik ve dini bazı meselelere işaret ederek önce bunlarla ilgilenmesini belirtmiştir. Ayrıca Kıbrıs konusunu şu ifadelerle; "Kıbrıs'lı Türkler, On iki Adalar, Trakya ve başka yerlerde olduğu gibi Yunan İdaresinde tamamı ile emniyette olacak ve himaye edileceklerdir. Yunanlılarda dini tolerans ve saygı mükemmeldir. Türkiye'de ki Yunanlılar için aynı şey söylenebilir mi?" diyerek basite indirgemiş ve Rumları yüceltirken Türkiye'yi suçlayıcı söylemlerde bulunmuştur. Tarihi gerçeklik ve

uluslararası hukukun verdiği haklardan bihaber olarak yazılan bu mektubun gönderiliş amacı anlaşılammıştır (BCA. 30-1-0-0/9-52-6).

2.4. Kıbrıs Meselesinin Siyaset ve Diplomasiye Yansımaları

Kıbrıs'ta Türk halkının yaşadığı sorunlar ve maruz kaldığı baskılar meselenin kurum ve devletlerarası düzeyde ele alınmasına yol açmıştır. Bu kapsamda diplomatik temaslarını sürdüren Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs'ta garantör durumuna gelerek önemli bir kazanım elde etmiştir. Ayrıca çözüm yolları için farklı raporlar hazırlanmıştır.

Afyon Milletvekili Ali İhsan Sabis'in Kıbrıs meselesindeki düşünceleri 15 Eylül 1952 tarihli vesikada; Türkiye'nin pasif kalmaması ve soydaşlarının yanlarında olunması gerektiği şeklinde geçmektedir. Ada'daki statükoyu korumak ve destek sağlamak için Amerikan ve İngiliz askeri kuvvetlerine yeni üs ve tesisler verilerek Türk vatandaşlarının güvenliğinin sağlanacağı Sabis'in üzerinde durduğu hususlardandı (BCA. 30-1-0-0/44-263-12).

Türkiye Ada'da her şeyi gözlem altında tutmaktaydı. Özellikle Atina radyosunun yayınları dikkatle takip edilmekteydi. Enosis propagandası yapan radyoda 4 Temmuz 1952 tarihli yayınında şu ifadeler geçmekteydi; "İlhak cemiyeti tarafından alınan kararın birer sureti Amerika, İngiltere ve Fransa elçilerine Mareşal Papagos'a verilmiştir. Kıbrıs Başpiskoposu Amerika büyükelçisine de muhtıra vererek Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için Amerika'nın tavassutunu talep etmiştir" (BCA. 30-1-0-0/102-635-8). Radyoda geçen ifadelerden de anlaşılacağı üzere Kıbrıs Başpiskoposluğu diplomatik temaslarda bulunup bir devlet kurumu gibi çeşitli ilişkiler içindedir. Ayrıca başat güçlerin desteğini almak için hem diplomasi dilini kullanırken aynı zamanda Ada'da Enosis hareketlerini koordine ederek özellikle İngiltere'nin Ada'da zayıf düşürülmesinin önemli bir aşamasını oluşturmaktadır.

Adnan Menderes kendisine gelen havadis ve mevcut konjonktüre göre Başbakan Yardımcılığı yapan Fatin Rüştü Zorlu'ya 27 Ağustos 1955'te göndermiş olduğu

mesajında “...Gerek entim konuşmalarda Kıbrıs üzerindeki münakaşalarda hiçbir kontronomi bahis mevzu olamayacağını her fırsatta anlatmak lazımdır. Memlekette hâkim olan heyecan ve yaptığım beyanatın bütün memleketçe tam bir tasviple karşılanmış olması başka türlü hareket etmek yani asgari şartımızın Kıbrıs’ta statükonun muhafazasıdır şeklindeki mutlak ve kat’i ifadenin gayri mahsus bir şekilde dahi hududu haricine çıkmanın hükümetimiz için asla bahis mevzuu olamayacağı aşikârdır. Memleketin büyük bir heyecanla ve yekvücut olarak üzerinde durduğu Kıbrıs davasının görüşülmesinde noktai nazarımızı liyakatla müdaafa edeceğinizden emin bulunuyorum...” söylemiyle Türkiye’nin Kıbrıs meselesine bakış açısını göstermekteydi (BCA. 30-1-0-0/1-8-19). Özellikle Demokrat Parti döneminde Batılı devletler ve Amerika ile kurulan diyalog, ekonomik ve askeri ilişkiler çerçevesinde değerlendirildiğinde daha anlaşılır bir sonuç çıkacaktır. Statükoya karşı çıkmak, İngiltere’yi karşısına almak demektir. Özellikle II. Dünya Savaşından sonra Demokrat Partinin politikaları ile NATO’ya girilmek istenmiş ve bu istek 1952 yılında gerçekleşmişti. Bu nedenle ilişkileri bozucu herhangi bir politika mümkün merteye benimsenmemiş ve mevcut düzende neler yapılabilir sorularına cevap aranmıştır. Hatta 14 Mayıs 1955 tarihinde Kıbrıs ABD Başkonsolosu yapmış olduğu açıklamada övgülerde bulunup şu ifadelerle yer vermiştir; “...Dünya sulhunun korunması için, Amerika’nın yapmakta olduğu mücadeleyi bir örnek olarak ele almış bulunan bugünkü Türkiye ve onun devlet adamları, Amerikan milletini hayretler içerisinde bırakmaktadırlar. Türkiye, Orta Şarkın ileri gören en büyük Lideri’dir. Sulhun ve dünya ve dünya istikrarının temini için Türkiye’nin giriştiği faaliyet, Türk politikasının samimiyetini açık bir şekilde göstermektedir”. Verdiği beyanatta Türkiye Cumhuriyeti’ne methiyeler düzen Başkonsolos aynı beyanatta Başbakan Adnan Menderes için de “1954-55 yılının sulhçu önderi olan Türkiye Başvekili Ekselans Adnan Menderes’in dünyanın huzuru için giriştiği her mücadeleden zaferle çıkışı, onu dünya çapında büyük bir devlet adamı, büyük bir diplomat ve büyük sulh aşığı olarak dünyaya tanıtmıştır. Ben onu 1955 yılının sulh mükâfatına layık bir devlet adamı olarak selamlamak isterim” söylemlerinden ABD’nin; Kıbrıs meselesinde, Türkiye’nin politikalarından memnun olduğu anlaşılmaktadır (BCA. 30-1-0-0/129-839-2).

1955 yılı NATO konseyi toplantısında Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı John Foster Dulles ile Yunanistan Dışişleri Bakanı Stepan Stefanopulos, Kıbrıs meselesinin de masada olduğu birtakım görüşmeler yaptılar. Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopulos, Birleşmiş Milletlere yapacakları Self-Determinasyon başvurusu için ABD'den destek istedi. ABD Dışişleri Bakanı Dulles ise bu talebi reddetti hatta görüşme sırasında başvuru fikrinden Yunanistan'ı vazgeçirmek istedi. Ancak Stefanopulos bunun mümkün olmadığını Yunanistan için artık milli bir dava haline geldiğini bildirdi. ABD'nin Yunanistan'a destek olmamasının ana sebebinin Kıbrıs'ın Orta Şark'ta kilit bir noktada olmasıdır. Ayrıca Kıbrıs'ta yaşayan Rumların çoğunluğunun Komünizmle bağlantı içinde oldukları ve Ada'nın tamamıyla Rumların kontrolü altında olmasını kendileri açısından riskli görmekteydiler (BCA. 30-1-0-0/129-839-2).

Batı bloğu ile iyi ilişkiler hem genel dış siyasette hem de Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin aleyhinde durumlar da oluşturmaktaydı. 1955 yılında Sovyet Rusya, Yugoslavya ve Almanya maslahatgüzarları Türkiye'nin bu tutumuna karşı tepki göstermişlerdir. Amerika'nın yanında olan Türkiye'nin hata yaptığını ve NATO'da kalarak doğu blokunun sinir uçlarını test ettiğini, Amerika'nın Türkiye'yi oyaladığını belirtmiştir. Amerika Birleşik Devleti'nin, Kıbrıs konusunda Türkiye'yi kandırdığını dile getirerek NATO'dan çıkılmasının isabetli bir karar olacağı vurgulanmıştır. Akabinde Yugoslav Maslahatgüzarı Milunoviç ve Rus maslahatgüzar Voronin ülkelerinin elinden geleni yapacaklarına fakat trenin kaçmak üzere olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca Türkiye'nin dış politikasını eleştiren Voronin, Amerika ile bile ilişki kurabildiklerini ancak Türkiye'nin "...kraldan fazla kral taraftarı..." olduğunu açık bir şekilde dile getirmiştir. Kıbrıs konusunda yanlış kapıyı seçtiği ifade edilen metinde Kıbrıs'ın anahtarını "... Moskova'da aramaları lazımdı" diyerek kendilerinin kilit rol aldığını ifade etmiştir. Milunoviç ise Ruslarla ilişki içinde olmamanın Türk hariciyesinde uzun süredir hastalık haline dönüşen yanlış trene binme âdetinin devamı olduğunu söylemiştir. Kıbrıs konusunun Türkiye üzerinde fazla bir maliyeti olduğunu ve bunun sürdürülemezliğini dile getirerek "Tarafsızlar Bloğuna" yaklaşması gerektiğini ifade etmiştir. Doğu Almanya Ateşemiliteri ise Türkiye'nin Kıbrıs'a çoktan çıkarma yapması gerektiğini fakat pasif kalarak hata yaptığını belirtmiştir (BCA. 30-1-

0-0/37-226-7). Metinlerde ifadelerin oldukça sert ve kızgın bir üslupla yazıldığı dikkat çekmektedir. Türkiye'yi tatlı sert yanlarına çekmek isteyen Maslahatgözarlar Türkiye'nin özellikle NATO'ya girmesinden ciddi rahatsızlık duydukları aşikârdır. Türkiye'nin Sovyet tehdidine karşı aldığı önlemleri dikkate almadıkları ve dünya barışının koruyucusu gibi bir tavır almaları ise ayrıca düşündürücü olmuştur.

İngiltere ise Ada yönetiminin kendisine çıkardığı sıkıntıların farkındaydı. Fakat ne gibi çözümler uygulayacağını bilememekteydi. Bu kararsızlığı 1955 yılında Daily Telgraf gazetesinin özel muhabiri tarafından da analiz edilerek neşredilmişti. Makalede; “Kıbrıs meselesinin hallinde taksimin muhtemel bir hal şekli olarak rağbet kazanmakta olduğuna inanmak için kuvvetli sebepler mevcuttur. İngiltere ve Kıbrıs hükümetleri ve Kıbrıs Valisi Harding tarafından en çok beğenilen şekil olmayan bu tedbiri, en son çare olarak tavsif etmişlerdir” ifadelerini kullanarak net bir istek ve karardan ziyade mecburiyetten taksim meselesini düşündükleri anlaşılmaktadır. Masadaki diğer ihtimalleri de belirten muhabir onları da şöyle sıralamıştır;

1. İdari muhtariyeti müteakip, muhtemelen NATO çerçevesinde, beynelmilel garantiler altında Self-Determinasyon tanınması,
2. İdari muhtariyeti müteakip bir bağımsızlık verilmesi,
3. Taksim.

Sıralanan maddeler arasında taksim konusunun süratle üst sıralara çıktığını ve Harding tarafından bu hususun İngiltere'den gelen emir doğrultusunda tahkikat ettirildiğini bildirmiştir (BCA. 30-1-0-0/37-226-8). İngilizlerin Kıbrıs meselesinde bir çıkmaz içinde oldukları anlaşılan bu mektupta, üretilen çözümlerin tarafları memnun etmemesi ve Ada'daki imtiyazlarından da vazgeçmek istememeleri nedeniyle kati bir çözüm bulunamamıştır.

2.4.1. Kıbrıs Meselesinin Çözümüne Dair Nihat Erim'in Raporu

Kıbrıs konusunda yaşanan gelişmeler, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu hususta bir plan dahilinde adım atmasını gerekli kılıyordu. Bu fikre binaen 1956 yılında Nihat

Erim¹⁰ tarafından bir rapor hazırlandı. Başbakan Adnan Menderes ile 16 Kasım 1956 tarihindeki görüşme sonrasında ortaya çıkan raporda, Adnan Menderes'in Kıbrıs konusundaki istekleri maddeler halinde giriş kısmında yer almaktaydı.

Maddeler ise;

1. Kıbrıs'ın İngiltere'de kalmasını isteriz.
2. Eğer İngilizler çekilecekse Kıbrıs asli sahibi olan Türkiye'ye iade edilmelidir.
3. Bu olmadığı takdirde Yunanistan'la arasında yarı yarıya taksim edilmelidir.
4. İngiltere Ada halkına self-Goverment hakkı tanımayı tercih eder görünüyor. Bu tahakkuk ederse Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye'nin hakları ve emniyeti sağlamca korunmalıdır.
5. Hiç kabul edemeyeceğimiz şık Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesidir." (BCA. 30-1-0-0/38-227-1).

Maddelerden birçok anlam çıkartmak mümkün görünmektedir. Öncelikle Türkiye bu meselede oyun bozan taraf olmak istememektedir. İngiltere'yi direk olarak karşısına almak istememiştir. Fakat İngiltere Ada'nın bundan sonraki sürecinde yer almayacaksa tarihten gelen hak ve hukuku dolayısıyla buranın verileceği yegâne yerin Türkiye olacağını belirterek denge politikası gütmek istemiştir. Fakat Yunanistan'ın böyle bir hakkı olmamasına rağmen sürekli baskıyla elde etmeye çalıştığı Kıbrıs'ın ilhakı konusunda farkında olduğunun mesajını veren Adnan Menderes, karşı olunan tek şıkkın tamamı ile Ada'nın Yunanistan'ın idaresine verilmesi olduğunu bildirmiştir. Rapor incelendiğinde Türkiye'nin Kıbrıs'ın ilhakı gibi bir amacı taşımadığı esasında Ada'da sükûnet ve eşitlik korunmuş olsa Kıbrıs'ın dış politika konusunda gündemde olmayacağı anlaşılmaktadır (BCA. 30-1-0-0/38-227-1).

Nihat Erim bu direktifler üzerine yapmış olduğu tahkikatların sonuçlarını 12 sayfalık bir raporla sunmuştur. Bu çalışma Kıbrıs meselesinin seyrinin ve müdafaa edilecek hususların sınırlarının çizilmesi açısından çok önemlidir. Raporun giriş kısmına Ada'nın devredilecekse ancak Türkiye'ye devredilebileceğini Lozan

¹⁰ Başbakan Adnan Menderes'in görevlendirmesiyle Kıbrıs Anayasasının hazırlanmasına hukukçu kimliğiyle başkanlık yaptı. Aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Komisyon üyeliğine seçildi.

Antlaşmasının 20. maddesine dayanarak söylemektedir. Maddede Türkiye'nin, Kıbrıs'ı İngiltere'ye bıraktığı ve bir hak iddia etmeyeceğini söylenmiş olup N. Erim bu ifadelere dikkat çekmiştir. Ada'nın son hâkimi olan Osmanlı Devleti'nin varisi olduğu için Türkiye'nin olabileceği ve bu savunduğu tez nedeniyle Yunanistan'ın hak iddia edemeyeceğini hatta bunun üzerinde durulmasının önemli olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca aynı cümlenin devamında Türkiye'nin güvenliğini Kıbrıs'a bağlamış, Bağdat Paktı ve NATO'yu bu denklemin içine ekleyerek Kıbrıs'ın bu hususlarda stratejik bir önemi olduğunu dile getirmiştir. Adnan Menderes'in, İngiliz Büyükelçisi ile yaptığı bir görüşmeye de değinen Nihat Erim, bu görüşmede Lozan'daki maddelerin Yunanistan lehine bozulması durumunda Lozan'ı genel tartışmaya açıp Batı Trakya, Patrikhane ve Adalar konularının yeniden ele alınacağını ifade edilmesini isabetli bir karar olarak görmüştür. Yunanistan'a karşı kullanılacak en güzel kozun bu hususlar olduğu ve kesinlikle göz ardı etmeden Kıbrıs meselesinin seyri tamamen Türkiye aleyhine dönmesi durumunda, gerektiğinde bu kozun kullanabileceğini sık sık vurgulamıştır. Hatta 19. Birleşmiş Milletler toplantısında bu hususların gündeme getirilmesiyle İngiliz delegenin Türk tezini destekler nitelikte konuştuğunu ve Latin ülke delegasyonlarının da Yunanistan'a olumsuz bir bakış açısı kazandırıldığı ifade edilmiştir (BCA. 30-1-0-0/38-227-1).

İkinci kısmında daha önce savunmuş olduğu Kıbrıs'ın devrinin Türkiye'ye verilmesinin aslında imkânsız bir düşünce olduğunu bildirmiştir. Bunun nedeni olarak Self-Determinasyon ilkesinin Birleşmiş Milletler kurullarınca benimsenmiş olduğunu ve olası böyle bir durumda Rumların nüfus çokluğundan dolayı olumlu bir sonuç çıkmayacağını fakat hali hazırda bu düşüncelerin bir sınırı ve tatbiki olmadığı için Self-Determinasyon ilkesinin mevcut şartlarda uygulanabilirliğinin de olmadığı vurgulanmıştır. Mektubun ikinci kısmında da yukarıda savunduğu görüşlerin kısa bir özeti gibi olmuştur. Nihat Erim; "Kıbrıs'ın Türkiye'ye iade isteği, hukuki değil siyasi sebeplere dayanır ve keza hukuki değil siyasi bir netice olarak sağlanabilir" söylemiyle net bir mesaj verilmiştir (BCA. 30-1-0-0/38-227-1).

Raporun üçüncü bölümünde Ada'nın devri konusunda Yunanistan (Enosis) ile Türkiye'nin tezi arasında kıyaslamalar yaparak ikisinin imkânsız ve uzlaşılması

mümkün olmayan düşünceler olduğunu, İngiltere'nin Self-Government'le işi kotarmaya çalıştığı fakat asıl uzlaşımın taksim planıyla olabileceğini söylemiştir. Hatta bu hususta ABD, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında temasların bulunduğunu söyleyerek bu fikrin daha uygulanabilir olduğunu savunmuştur. Fakat Yunanistan'ın Ada'nın taksimi yönündeki önerisi gerçeği yansıtmamaktadır. Yunanistan sadece kıyı kesiminden küçük bir alanı Türklere vermeyi düşünürken, Türkiye buna karşı çıkmakta ve İngilizlerin önerisi daha cazip gelmektedir. İngiltere Ada'yı yarısından bir çizgi ile bölerek Batıyı Rumlara, Doğu tarafını ise Türklere taksim etmeyi planladığını raporunda belirtmiştir. Bunun da Self-Determinasyonun uygulanabilmesi için adil bir politika olduğu vurgulanmıştır. Bu taksim gerçekleşirse iki toplum ayrı devletler altında yaşamlarını sürdüreceklerine ve birbirlerini zorlayıcı herhangi bir unsur olmadan yaşayabileceklerine inanmaktaydı. Hatta eğer bir plebisit yapılacaksa bunun yolunun herkese aynı soruları sormaktan ziyade hem Rumlara hem de Türklere ayrı ayrı sorular sorulması gerektiğini savunmaktaydı. Soru önerilerini de şöyle sıralamıştır; "...Bağımsızlık mı, Yunanistan'a-Türkiye'ye ilhak mı, İngiltere'ye bağlı kalmak mı veya başka bir şey mi istiyorsunuz...". Yunanistan'ın bu fikre razı olmayacağını düşünmekle birlikte konunun bu şekilde halli için Türkiye'nin elinden geleni yapması gerektiğini not olarak düşmüştür (BCA. 30-1-0-0/38-227-1-5).

Dördüncü bölümde Kıbrıs konusunda özellikle Self-Determinasyon hususundaki tavsiyeler, maddeler halinde sıralanmıştır;

- a) Self-Government için ilk şart, Hükümetimizce işin başından beri tekrarlandığı gibi Rumların tedhişi mutlaka durdurmalarıdır. Sükûn içinde asgari bir sene geçmeli, Self-Government sonra tatbik edilmelidir.
- b) Türk topluluğu temsilcisi ile müzakere yapılmaması Birleşmiş Milletler Anayasasının 73ncü maddesine aykırıdır.
- c) Self-Government statüsünün tatbikine Türkiye-İngiltere-Yunanistan temsilcilerinden müteşekkil bir Komite nezaret etmelidir.
- d) Self-Government statüsüne, Türklerin (tabii Rumların da) dışardan Kıbrıs'a tam serbestlikle hicret edebilmeleri hakkı üzerinde durulmalıdır. Mesele tetkik edildikten sonra bu hakkın Türk nüfusu Rumlardan fazla çoğaltacağı anlaşılırsa, ısrarla istenmelidir.

- e) Bu hak istikbaldeki Self-Determination plebisiti için fevkalade ehemmiyetlidir. Tedbirli davranmak şartıyla 20 sene sonraki plebisitte Türklerin miktarı, Ada Osmanlı idaresinde iken ki nispetleri aşabilir. O zaman taksim ve benzeri şeyler için endişe duyulmaz (BCA. 30-1-0-0/38-227-1-9).

Nihat Erim Türkiye'nin hak ve hukukunu korumaya yönelik bir tutum sergilemiş ve kesinlikle maddelerde belirtmiş olduğu esaslardan ayrılmadan nasıl bir politika izlenmelidir cevabını o günün şartlarında vermiştir. Bir yol haritası şeklinde olan bu maddelerde, fikirlerinin dayanağını uluslararası kurallara ve devletlerarası dengeye de işaret ederek bir zemine oturtma amacı gütmüştür. Kâğıt üstünde uzlaşılı bilirliliğine dikkat çekilmiş fakat Yunanistan'ın ne olursa olsun bizim olsun anlayışı durumu sekteye uğrattığını söylemiştir.

Raporun son kısımlarında da yukarıda bahsetmiş olduğu hususların bir tekrarı ve örneklendirmelerini bulunmaktadır. Hem Ada'nın Türkiye'ye yakınlığının bir avantaj olduğunu vurgulamış hem de Yunanistan'ın ve Rumların Enosis isteklerinin Ada'nın tarihsel geçmişine uygun olmadığı ve Birleşmiş Milletlerin hukuk kurallarına aykırı olduğu beyan edilmiştir. Ada'daki Türk nüfusunun şu an ki şartlarda bir dezavantaj olduğunu belirtirken bunun nedenlerinin son 60/70 yıldaki baskı ve zulümden kaynaklı göçlerin neden olduğunun üstünde durulması gerektiğini telkin etmiştir. Olası bir aksi durumda Türkiye'nin uluslararası hukuk ve anlaşmalardan doğan haklarının kullanılması gerektiğinin üzerinde durularak raporunu tamamlamıştır (BCA. 30-1-0-0/38-227-1/13).

2.4.2. Kıbrıs Meselesinin Çözümüne Dair Diplomatik Temaslar

11 Ocak 1956 tarihinde İngiltere Büyükelçisi James Bowker İngiltere hükümetinin kendisine iletmek için verdiği mesajı Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığına iletmıştır. Türk-İngiliz ikili ilişkileri ve NATO müttefikliği mesajda öne çıkan hususlardı. İngiltere'nin tek gayesinin Ada'daki sükuneti sağlayabilmek olduğundan ilgili taraflarla temas içinde olabileceği söylenmiştir (BCA. 30-1-0-0/62-

380-1). Fakat ilgili tarafların tedhiş faaliyetleri içinde olduğuna değinilmemiştir. Makarios'un hem yasaklı gibi görünüp hem de İngiltere tarafından muhatap alınması birtakım çelişkileri içerisinde barındırmaktadır.

Söz konusu görüşmelere cevaben Başbakan Adnan Menderes'in, İngiltere Büyükelçisi James Bowker aracılığı ile ilettiği bazı hususlar dikkat çekicidir. Tedhiş hareketlerinin önüne geçilemediği ve İngiltere'nin Kıbrıs konusundaki tavrının Türk kamuoyu tarafında endişeye mahal veren bir perspektifte olduğu dile getirilmiştir. Yaşanan tedhiş faaliyetlerinden özellikle Makarios ve Yunan Hükümetini sorumlu tutan Adnan Menderes, bunun önlenmesi konusunda yegâne yetki sahibi devletin İngiltere olduğuna dikkat çekmiştir. Ayrıca Makarios'un gayesinin Ada'daki gerginliği yükseltip idarenin zor hale getirilmesiyle Ada'daki tek temsilcinin kendisi olduğu algısı oluşturup Türkiye'yi saf dışı bırakmaya çalıştığı bilgisini vermiştir. İngiltere'nin hem kendi çıkarlarına zarar getirmeyecek hem de önemli bir müttefik konumunda olan Türkiye'yi yanından uzaklaştırmayacak bir politika izlemesi icap ediyordu. Nitekim Adnan Menderes'de verdiği mesajla bunu ifade etmiştir. Pragmatist bir saha okuması yapıldığı açık bir şekilde ortadadır. Hatta Adnan Menderes'in ilettiği mesajdaki "...Türk'ten daha Türk olmanıza lüzum yoktur..." ifadesi net bir şekilde bunu doğrulamaktadır (BCA. 30-1-0-0/38-227-4). Görüşmelerin akabinde İngiltere'nin Sömürgeler Bakanı Lennox Boyd tarafından verilen demeçler Türkiye tarafından memnuniyet uyandırmıştır. Kıbrıs'ta bir anayasal düzene yönelik çalışmalar yapıldığının bildirilmesi olumlu bir gelişme olmuştur. Başbakan Adnan Menderes'te bu memnuniyetini Anadolu Ajansı'na vermiş olduğu beyanatta; "...Nazır, Kıbrıs halkının mütecanis olmaması keyfiyetini tebarüz ettirdikten sonra, Ada halkının reyine müracaat edildiği takdirde, Kıbrıs'taki Türk cemaatinin oradaki Rumca konuşanların teşkil ettiği cemaatten asla daha az olmayan şekilde kendi mukadderatını serbestçe kendisi tespit etmek imkanına malik kılınacağını söylemiş ve bunun, Ada'nın taksimi hususunun taksimi hususunun muhtemel neticelerden biri olacağı manasına geldiğini tasrih eylemiştir..." söylemleriyle dile getirmiştir (BCA. 30-1-0-0/62-381-28). Fakat Kıbrıs meselesindeki söylemlerin nerdeyse günü gününe tutmadığı, değişikliğe uğradığı görülmektedir. Söylemlerle eylemlerinin birbirini desteklememesi tüm taraflar açısından birbirlerine sonsuz bir güvensizliğin olduğu göstermektedir. Ada'nın

geleceğinin bu durumdan etkilendiği ve belirsizlikler üzerine bir gelecek inşa edildiği ortadadır.

Kıbrıs meselesi hakkında 1957 yılı itibariyle Türkiye'nin köşeye sıkıştırılmasını amaçlayan birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Nitekim Yugoslavya'nın Birleşmiş Milletler Temsilcisi Ninçiç tarafından 11. BM genel kurulunda Türkiye'yi suçlayan ifadeleri bu kapsamda bir örnektir. Ninçiç; Türkiye'yi uzlaşmayan taraf olarak konumlandırırken Yunanistan'ın tezlerine destek verir nitelikte beyanlar vermiştir. Özellikle Kıbrıs konusunun Balkan Paktına engel olduğu yönündeki açıklamaları Türkiye nazarınca kabul görmemiş ve saptırma olarak nitelendirilmiştir. Yugoslavya'nın Yunanistan'la olan bu Kıbrıs yakınlaşması Türkiye tarafından kınanmıştır. Hatta 2 Mart'ta Yugoslavya'nın Ankara Büyükelçisi Vucinic'le Hariciye Vekaleti Umumi Katipliğinde yapılan görüşmelerde bu durum açıkça dile getirilmiş ve Ninçiç, Yunan delegeliği yapmakla itham edilmiştir. Türkiye'nin anlam veremediği bu tutumun bölge barışı konusuna ekseriyetle zarar verdiği görülmektedir. Balkan Paktını sabote eden tarafın Türkiye olmadığı da ortadadır. Fakat Vucinic'le bu hususta bir mutabakat sağlanamamıştır. Paktın Kıbrıs meselesine dahil edilmemesi ve ayrı ele alınması kararlaştırılmıştır (BCA. 30-1-0-0/38-227-5). Türkiye'nin itirazları Yugoslavya nezdinde nispeten değişikliğe neden olmuştur. 14 Mayıs'ta Vucinic'le yapılan ikinci bir görüşmede; Yugoslavya tarafının daha ılımlı bir dil kullandığı görülmüştür. Türkiye'nin Yugoslavya'dan açıkça beklediği davranış kesinlikle Kıbrıs meselesine bitaraf kalmasıydı. Büyükelçi; bu konuda esasen böyle düşündüklerini fakat Self-Determinasyon meselesinin kendi ülkesinin aleyhinde sonuçları olabileceğini ifade etmiştir. Bu ilkeyi desteklemelerinin çok uluslu bir yapıya sahip oldukları için mümkün olmadığını söyleyerek daha dengeli ve dikkatli hareket edeceklerinin sinyallerini vermiştir. Türk Dışişlerinde bu memnuniyetle karşılanmış hem Balkan Paktı hususunda hem de diğer ikili ilişkiler konusunda çözüme odaklı olunması kararı alınmıştır (BCA. 30-1-0-0/38-227-14).

Türkiye'nin uzlaşmaya daha açık politika izlemesi uluslararası kamuoyunda da bazı farkındalıkları meydana getirmiştir. Süreci "baltalayan tarafın Türkler ve ezilen tarafın Rumlar" olduğu kanaatinin aksi yönünde düşüncede yayın yapan basın

kuruluşları da mevcuttu. Bunlardan en itibar görenlerinden biri de İngiliz “Economist” dergisi olmuştur. 4 Mayıs 1957 tarihli “İngiltere’nin Türk Dostları” isimli makalede Türklerin yıllardır İngiliz politikalarını, Türk halkının da haklarını savunma şartı ile desteklediğini ve taraflar arasında ortak bir noktada buluşmaya en elverişli konumda Türk tarafının olduğuna işaret etti. Yunanistan’ın ise bitmek bilmeyen Enosis taleplerinin, İngiltere’yi zor durumda bıraktığı ve bu isteklerin etkin bir çözüm sunamadığı belirtilmiştir. Bundan ötürü Türkiye’nin İngiltere’den uzaklaşma ihtimali olduğunun unutulmaması gerektiği ifade edilmiştir. Kıbrıs’ın coğrafya itibari ile de Anadolu coğrafyasından kopan bir parça olduğu da vurgulanarak farklı bir bakış açısıyla bazı gerçeklerin göz önünde bulundurulması ortaya konmuştur (BCA. 30-1-0-0/38-227-11). Bu yıllarda Economist dergisindeki mesajlara benzer yazılar bulunmaktadır. Türkiye’nin kendisini nasıl ifade ettiğini uluslararası kamuoyundan gelen bu tarz geri dönütlerle anlaşılmaktadır.

ABD Ankara Büyükelçisi Warren aracılığı ile gelen bir mektupta bir isim bulunmama ile birlikte hitap ve içeriğinden ABD Başkanı D. Eisenhower tarafından yazıldığı izlenimi vermektedir. Bu mektuptaki ifadeler, ikili konulardaki övgü ve iltifatlar ilişkilerin düzeyi hakkında bilgi vermektedir. ABD’nin Türk tezlerini destekler nitelikte mesajlar verdiğini söylemek mümkündür. Başbakan Adnan Menderes hükümetine Kıbrıs konusundaki tutumları konusunda derin bir saygı beslediğini hatta Kıbrıs’ta Türkiye’nin daha fazla hakkı olmasına rağmen taksim tezine destek vererek çözümün tarafı olmasının takdire şayan bir durum olduğunu söylemiştir. Mektubun devamında NATO ve Komünizm konusunda Türkiye’nin üzerine almış olduğu sorumluluğun farkında olduklarını beyan etmiştir (BCA. 30-1-0-0/38-227-16) Fakat devletlerarası ilişkilerin çıkarlara göre şekilleneceği gerçeği unutulmamalıdır. Mektupta NATO ve Komünizm meselesine değinilmesi, Kıbrıs konusunun hangi ekseninde ele alındığını göstermektedir. Özellikle Enosis taraftarı Rumların Komünizm lehtarı olması ABD’nin tutumunu anlaşılabilir kılmaktadır.

Türkiye’nin desteklediği “Taksim Tezine” çeşitli itirazlar da mevcuttu. Bu itirazlardan biri de Almanya’da gazetecilik yapan Seyfeddin Akersin’e aitti. Akersin fikirlerini, Kore ve Almanya’nın ikiye bölünmesi sonrası oluşan durumlara atıfta

bulunarak örneklendirmiştir. Kesin hatlarla ikiye ayrılmış toplumların birbirine düşmanca duygular besleyeceğini ve bunun barışın devamlılığı açısından tehlikeli olduğunu söylemiştir. Hatta taksim sonucu üçlü garantör devlet durumunun Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında tamir edilemez büyük sorunlar doğuracağını da unutulmaması gerektiğini ifade etmiştir. Kendisinin bu konuda çeşitli çalışmaları olduğunu mektubunda belirterek Başbakan Adnan Menderes'ten yetki beklediği anlaşılmaktadır (BCA. 30-1-0-0/133-862-2). Fakat Akersin tarafından dile getirdiği uyarıların dışında, ne yapılması gerektiğine dair bir çözüm sunulmamıştır. Türkiye'nin gücünü kullanarak oluşturacağı bir güvenli bölgeyle birlikte taksim planında en azından Türkler daha fazla zulümlere maruz kalmayacaktı. Bu nedenle daha gerçekleştirilebilir bir plan olan Taksim tezinin karşısına, Almanya ve Kore örnekleri gibi aynı millete mensup oldukları unutulup Kıbrıs'a uyarlamak pek birbirine uyan durumlar olmamıştır.

Kıbrıs'ın sorunlar yumağı haline gelmesi İngiltere'nin de bölge politikalarını etkilemiştir. İki tarafın da istediği bir yönetim modeli bulunamamış, olası imtiyazlar genellikle Rum tarafına verilmiştir. Dolayısıyla EOKA örgütünü Türk tarafının tanıması gerektiği tarzında açıklamalar gündemi epey meşgul etmiştir.

New York Herald Tribune Gazetesinin 20 Mart 1957 tarihli nüshasında bir yazı dikkat çekmektedir. Bu yazı, İngiltere Dışişleri Bakanı John Selwyn Brooke Lloyd'un yardımcısı olan Anthony Nutting tarafından kaleme alınmıştır. Yazıda; Türkiye'nin EOKA'cılarla aynı masaya oturmama tavrının barışın önündeki engellerden biri olarak gördüğünü söylemiştir. Hatta bu tavrın sadece Adnan Menderes'te değil, muhalefette de olduğu belirtilmiştir. Hatta Cumhuriyet Halk Partisi lideri İsmet İnönü'den de bu konuda memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Makarios'un temsilci olarak kabul ettirilme girişimlerine de değinen Nutting, Türkiye'nin bunu Yunanistan'ın siyasi oyalama manevrası olarak gördüğünü ve Makarios'un tanınmadığını bu nedenle de uzlaşma zemini yakalanamadığını kendince tespitlerde bulunarak dile getirmiştir. Türkiye'nin tavrını; "...Türkiye ilhaki hiçbir vakit kabul edemez. Başvekilin belirttiği gibi, Türkler, İngilizlerin Ada'da kalıp idaresini daimî olarak deruhte etmelerini tercih ederler, fakat İngilizler Ada'yı bir gün terk edecekler ise, o zaman Kıbrıs taksim edilmelidir. Self-Determinasyon tatbik edilecek olursa, bu Türk cemaatine Türkiye ile

birleşmek hakkını bahşetmelidir...” şeklinde özetlemiştir (BCA. 30-1-0-0/133-862-9). Fakat hem EOKA’cılarının tanınmasını istemesi hem de Türkiye lehinde yaptığı konuşmalar, çelişkiler doğurmakla birlikte olaylara bakış açısının farklılığını göstermektedir.

Türkiye’nin iç siyasetini 27 Mayıs 1960 tarihine gelindiğinde derinden sarsan bir askeri darbe yaşanmıştır. Başbakan Adnan Menderes ve hükümetinden bazı isimler tutuklanmış ve yargılanmışlardır. Bunun Kıbrıs konusunda da yansımaları olmuş ve yeni düzene hemen uyum sağlamak üzere Kıbrıslı temsilciler darbeden sonra kurulan “Milli Birlik Komitesi” ile temaslara geçmiştir. Milli Birlik Komitesinin başına getirilen Cemal Gürsel’e, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu Başkanı Rauf Denktaş tarafından bir telgraf çekilerek Kıbrıs’a olan desteğin devam etmesini istemiştir (BCA. 30-1-0-0/7-40-17).

Cemal Gürsel tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulması ile alakalı 1960 yılının Ağustos ayında bir mektup gönderilerek Kıbrıs Cumhurbaşkanı olarak Makarios’a bu yeni sürecin başarılı ve huzur içinde geçmesi temennisinde bulunulmuştur. Kıbrıs’ta artık barışın var olması gerektiği ve bunun için çalışarak iki halkın sükûnet içerisinde yeni sürece adapte edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kıbrıs toplumunun hak ve hukuklarının gözetildiği bir geleceğin inşa edilmesinin arzulandığı söylenmiştir (BCA. 30-1-0-0/16-86-5). Makarios tarafından 27 Ağustos’ta cevap verilen telgrafta; Cemal Gürsel’in verdiği destek ve dileklerin memnuniyetle karşılandığı ifade edilmiştir (BCA. 30-1-0-0/7-40-18).

Kıbrıs Cumhurbaşkanı Muavini olarak göreve başlayan Dr. Fazıl Küçük tarafından da bir teşekkür mektubu gönderilmiştir. Dr. Fazıl Küçük mektubunda; “... Kıbrıs Türk Cemaati olarak öteden beri takip ettiğimiz sulh politikasına sadık kalacak ve hürriyetimizin sağlanması yolunda eldeki bütün imkanları meşru yollardan kullanmasını bileceğiz...” söylemleriyle yeni süreçte yine barıştan yana taraf olunacağını sinyallerini vermiştir (BCA. 30-1-0-0/7-40-20).

2.4.3. Birleşmiş Milletler Uyarı Mesajı

Yunanistan ve Türkiye'nin Kıbrıs konusunda yaşadığı gerilimler dolayısıyla Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U-Thant tarafından 1964 yılında uyarı niteliğinde bir mektup gönderilmiştir. Mektubun tam metninde şu ifadeler yer almaktadır;

“Endişe verici raporlar bana askeri hazırlıklar, kuvvetlerin hareketi ve özellikle ilgili hükümetlerin tehdit edici ifadeleriyle sonuçlanmaya devam ediyor, bunun sonucu olarak Kıbrıs'ta yaşanan son kavga olaylarının sonuçsuz kalıyor. Bu tür faaliyetler ancak Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye'de halihazırda hâkim olan yüksek gerilimi artırabilir ve bölgedeki askeri çatışma tehlikesini artırabilir. Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye hükümetlerinin, anlaşmazlıklarını yalnızca barışçıl yollarla çözmeye veya bizi tehdit etmekten kaçınmaları yönünde Birleşmiş Milletler tüzüğüne tam olarak uyma yükümlülüğü vardır. Bir düşmanlık sonucu hangi sorunlara yol açıldığını kontrol etmek için özel bir sorumlulukları var. Ayrıca güvenlik konseyinin Kıbrıs konusundaki kararlarının daha spesifik şartlarına saygı duymaları istenmektedir.

Barışın çıkarları doğrultusunda, yeni bir düşmanlık patlamasını hızlandıracak herhangi bir eylemden kaçınmak ve mevcut patlayıcı koşullarda en üst düzeyde kısıtlamayı uygulamak için hükümetinize en ciddi ve acil bir itiraz başvurusunda bulunmak zorundayım.

Kıbrıs ve Yunanistan hükümetlerine özdeş bir mesaj gönderiyorum.

Hâkim tehlike ve savaşın önlenmesi için mümkün olan her şeyi yapma doğal arzusun ışığında, üç başkente doğrudan Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye hükümetlerine doğrudan ulaştırmak için kişisel bir üst düzey temsilci gönderme konusunda da olağanüstü bir adım atıyorum. Büyük bir kısıtlama ve acil gerilime başvurma ve bu gerilimi azaltma yolunda onlara mümkün olan her şekilde yardımcı olma konusunda ciddi bir endişe duyuyorum.

Bu konuda hemen daimî temsilcinize danışacağım.” (BCA. 30-1-0-0/8-46-43).

Yunanistan'ın Kıbrıs'ta takınmış olduğu saldırgan tavır ve Türkiye'nin bu duruma karşı almak istediği aksiyonlar, Birleşmiş Milletler Genel Sekteri U-Thant'a önlem alma ihtiyacı doğurmuştur. İki ülkenin de eşit bir dille uyarılması ise sahanın gerçeklerine uymamaktadır. U-Thant'ın bu mesajı ile Türkiye ve Yunanistan aynı kefeye konmuş ve bir adaletsizlik oluşturmuştur. Yunanistan'ın ilhaka yönelik politikalarına karşılık Türkiye'nin Kıbrıs'ta ki soydaşlarına Ada'da güvenli bir yaşam alanı oluşturma çabası görmezden gelinmiştir. Nitekim bu mesaj iki ülkenin de politikalarında bir değişikliğe neden olmamıştır.

III. BÖLÜM

3. KIBRIS MESELESİNDE KIRILMALAR: ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ VE TEDHİŞ FAALİYETLERİ

3.1. Kıbrıs'ta Anayasa Değişikliği ve Gerilimin Tırmanması

Kıbrıs Türk halkı Ada'daki Enosis faaliyetlerinin etkilerini sosyal hayatta ciddi şekilde hissetmiştir. Yaşadıkları gıda problemleri, susuzluk, güvenlik endişelerinin yanında siyasi ve hukuki alanlarda uğradıkları adaletsizlikler artarak devam etmiştir. Seslerini duyurabilmek için yazılı ve görsel medyanın kullanımı dışında yurt içinde ve yurt dışında lobi faaliyetlerine girişmişlerdir. Göndermiş oldukları mektup ve telgraflarla Kıbrıs meselesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin desteğine ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır. Sürecin devamında Enosis faaliyetlerinin artmasıyla Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin maruz kaldığı haksızlıklar iki toplum arasındaki sorunların büyümesine ve yeni çözüm arayışlarına yol açmıştır. Mektup ve telgraflar da dile getirilen hususlar siyaset ve diplomasiye yansımıştır. Bu doğrultu da İngiltere tarafından yeni bir çözüm önerisi sunulmuştur.

İngiltere Başbakanı Harold Macmillan tarafından, Ada'nın yönetimin de Türk ve Rum halkının yanı sıra Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin yer alacağı bir plan ortaya konmuştur. Bu plan daha sonra adını da Macmillan olarak almış fakat Yunanistan ve Rumlar bu planı istememişlerdir. Gerekçe olarak Kıbrıs'ı bir bütün olarak gördükleri ve mevcut planın Ada'yı parçalayacağını öne sürerek reddetmişlerdir. Rumların Enosis planlarına ters düşen Macmillan planı itirazlara rağmen İngiltere'nin isteğiyle uygulamaya konmuştur. Türkiye'nin 1 Ekim 1958'de temsilci atamasıyla Yunanistan'da Aralık ayında temsilci atayarak görüşmeleri kabul etmiştir. Görüşmeler sonucunda

bağımsız Kıbrıs kavramı ortaya çıkmış ve oluşan yeni ortam nedeniyle Makarios da görüşmeleri desteklemiştir. Nitekim görüşmelerin sonucunda tarafların uzlaşmasıyla 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması imzalanmış Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Ada'da garantör konumuna gelmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yapı taşlarını oluşturan bu süreç tarafların katılımıyla Londra'da son halini aldı. 19 Şubat 1959 tarihinde Kıbrıs'ta iki milletli bir devlet oluşturulması kararlaştırıldı. Akabinde üçlü antlaşma olarak da geçecek Kuruluş, Garantörlük ve İttifak Antlaşmaları imzalandı. Yapılan antlaşmalar Kıbrıs Anayasası'nın da temelini oluşturmuştur. Kıbrıs'ın İngiliz idaresinden ayrılış süreci Londra ve Zürih görüşmeleri sonrasında yapılan üçlü anlaşma (Kuruluş, Garanti, İttifak) ile 16 Ağustos 1960 tarihinde gerçekleşmiştir. Antlaşmanın tarafları olan Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'a garantörlük hakkı tanınmıştır. Kıbrıs Anayasa'nın temel hatları şu şekildedir;

1. Kıbrıs, Cumhuriyet rejimiyle yönetilecektir ve temsil başkanlık makamı ile sağlanacaktır.
2. Yasama Temsilciler Meclisinde olacak ve %70 Rum, %30 Türk üyeden oluşacaktır. Özel konularda Türk üyelerin oy çoğunluğu gerekirken genel hususlarda Temsilciler Meclisinin genel çoğunluğu esas alınacaktır.
3. Yürütme mekanizması Başkan ve yardımcılarında olacak, Başkan Rum olurken yardımcısı Türk olmak zorundadır. Ayrıca Maliye, Savunma veya Dışişleri bakanlıklarından bir tanesi mutlaka Türk bakana verilecektir.
4. Resmi dil Rumca ve Türkçe olarak belirlenmiştir.
5. Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ait bir bayrak olacak ve herhangi bir tarafın rengi, sembolü olmayacaktır.
6. Her iki toplumun kendi içişlerine bakacağı Cemaat meclisleri kurulacak ve bu meclisin üyelerini her iki toplumda kendi halkından seçecektir.
7. Kıbrıs Cumhuriyet ordusu kurulacak ve ordunun yapısı %60 Rum, %40 Türk esasına göre oluşturulacaktır.
8. Memur kadroları %70 Rum tarafından olacak, kalan %30 da Türklerden oluşacaktır.
9. Ceza davalarına her iki toplumunda kendi yargıçları bakacak, bir Rum yargıç Türk'e, bir Türk yargıç Rum'a ceza veremeyecektir.

10. Yüksek Adalet Mahkemesi kurulacak ve üyelerinin ikisi Rum, biri Türk ve biri de tarafsız üye olacaktır. Tarafsız üye mahkeme başkanı olarak seçilecektir.
11. 5 büyük şehirde Türklere belediye kurma hakkı tanınmıştır.
12. İngiltere'ye Ada'nın %3'ü kadar askeri üs verilecektir.
13. Garantör devletler antlaşmaya uymak zorundadır fakat aralarında anlaşamama durumunda düzeni yeniden tesis etmek amacıyla tek taraflı hareket etmesine olanak sağlanmıştır (Vatansever 2012: 1510).

Anlaşmanın maddeleri Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın temelini oluştururken Ada'da yaşayan iki toplumun nüfus oranı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu antlaşma ile taksim ve Enosis isteklerinin engellenmesi amaçlanmıştır. Türkiye, Enosis'e karşı yapmış olduğu diplomasinin sonuçlarını alarak Anayasa'ya bu yönde maddelerin eklenmesini engellemiştir. Ayrıca garantörlük sayesinde Türk unsurların hamisi olduğunu yasal güvence altına almıştır. Ada'daki Türk varlığı kabul edilmiş ve çeşitli haklar tanınarak sosyal ve siyasi alanda kazanımlar elde edilmiştir.

Kıbrıs'ta anayasa ilan edildikten sonra yaşanan gelişmeler olayların sakinleşmesi yerine daha da artmasına neden olmuştur. Rum tarafı anayasayı işlevsiz hale getirmek için bütün legal-illegal güçlerini kullanarak Kıbrıs Türklerinin haklarını bertaraf etmeye yönelik girişimlerde bulunmuşlardır. Kamuoyunun da desteğini alarak bu sistemin çalışmadığını gösterip Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması gerektiğini göstermek istemekteydiler. Makarios bu amaç doğrultusunda ilk etapta garantörlük verilen Türkiye'nin elinden bu hakkın alınması gerektiğine inanmaktaydı. Bir program bünyesinde hayata geçirmek üzere "Akritas Planını" hazırlattı. Hükümetin düşürülmesiyle yeni bir sürece girmeyi hedefleyen söz konusu plan sonrasında yeni bir anayasa ile Türklerin mecliste etkinliğinin ortadan kaldırılması amaçlanmaktaydı. Bu esnada olası itiraz ve protestolara karşı sert bir müdahalenin yapılması düşüncesi hâkimdi. Ayrıca 30 Kasım 1963'te anayasanın bazı maddelerinde değişiklik yapılması gerektiği öne sürüldü.

Bu maddelerin içeriği ise şöyleydi;

1. Cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto hakları kalkacaktır.
2. Cumhurbaşkanı yardımcısı, yokluğu veya görev yapamaz durumda olması koşulunda Cumhurbaşkanını temsil edecektir.
3. Temsilciler Meclisinin Kıbrıslı Rum başkanı ile, Kıbrıs Türk başkan yardımcısı, meclisin tümü tarafından seçilecektir.
4. Temsilciler Meclisi başkan yardımcısı, yokluğu veya görev yapamaz durumda olması koşullarında meclis başkanını temsil edecektir.
5. Bazı yasalar için, Temsilciler Meclisi'nin Rum ve Türk temsilcilerinin ayrı ayrı çoğunluğu gereği kaldırılacaktır.
6. Müşterek belediyeler kurulacaktır.
7. Yargı mekanizması birleşecektir.
8. Güvenlik kuvvetlerinin polis ve jandarma olarak ikiye bölünmesi kaldırılacaktır.
9. Güvenlik kuvvetlerinin ve ordunun mevcudu anayasadan ziyade yasa ile düzenlenecektir.
10. Devlet memurlukları, güvenlik kuvvetleri ve ordudaki Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumların oranı, Kıbrıs nüfusunun gerçek etnik bölüşümünü yansıtacak biçimde değiştirilecektir.
11. Kamu hizmetleri komisyonunun bütün kararları basit çoğunluğun oyuyla alınacaktır.
12. Kıbrıs Rum cemaat Meclisi, zorluk göstermeden kaldırıldığı gibi Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi de kendini feshedecektir (Güzel 2009: 46).

Makarios tarafından gündeme getirilen anayasa maddeleri tamamen etnik çoğunluğa göre hazırlanmıştır. Ada'nın gerçekleri ve tarihi ile örtüşmeyecek şekilde hazırlanan anayasa, Rum baskınlığını içermekteydi. Bu maddeleri Türk tarafının kabul etmesi mümkün olmamakla birlikte artarak devam eden sorunları içinden çıkılmaz hale getirdiği gözden kaçmamaktadır. Rumların Enosis taleplerini gerçekleştirmek için her türlü zemini kullanmaları zaten Kıbrıs'ın çözüme kavuşmamasının en büyük sebebi olarak görülebilir. Ayrıca anayasal zeminde Türklerin kazanmış olduğu hakların böyle

bir hareketle savunmasız hale geleceği ortada iken bunun üstünde uzlaşma araması ise ayrı bir tezatlık ortaya çıkarmaktadır.

Kıbrıs'ta Türklere karşı artan şiddet olayları anayasa değişikliği önerisi ile etkinliğini daha da artırdı. Yunanistan'ın açık ve örtülü desteği Kıbrıs'ta yaşayan Rumlara cesaret vermiş ve kayıtsız silahlanma sonucu mahalli sivil görünümlü birlikler kurup sokak başlarını tutmaya ve devriyeler atmaya başlamışlardır. Yollarda kimlik kontrolü yapan Enosis taraftarları, Türk vatandaşlara rastladıklarında çeşitli hakaret veya fiziki şiddetle onları sindirmeye çalışmışlardır. Hatta mukavemet gösterenleri silahla yaralama veya öldürme faaliyetlerine girişmişlerdir. Enosisi destekleyen milis grupların 21 Aralık Cumartesi günü gerçekleştirdikleri olay tedhiş faaliyetlerinin zirvesi olarak kabul edilebilir. Belirtilen tarihte bir Türk kızını arama bahanesiyle durduran Enosis taraftarları, kalabalık bir Türk grubunun tepkisiyle karşılaşınca makineli tüfeklerle ateş açarak bir Türk kızı ve yardıma gelen yakınlarını öldürmüşlerdir. Bu olay işlerin çığırından çıkmasına neden olurken yeni taşkınlıklara da gebe olmuştur. Enosisçiler artık Türk mahallerinden çıkan araçlara keyfi olarak ateş açmaya hatta araçlarla mahallelere girip araç camlarından ateş açıp Türklerin canlarına kast etmeyi rutin bir faaliyet haline getirmişlerdir. Hızını alamayan bu gruplar Türkler için sembol olan Girne yakınlarındaki Atatürk heykeline de saldırıda bulunmuşlardır (Alasya 1988: 330).

Sokaklarda yaşanan bu olayların ardından Dr. Fazıl Küçük ve kurmayları Makarios'la görüşmeye gittiler. Görüşme sırasında İçişleri Bakanı olan Yorgajadis de hazır bulunmaktaydı. Yorgajadis'in çıkan olayları Rumların başlatmadığını, Türklerin buna sebep olduğunu söylemesi Türk heyetini ciddi şekilde şaşırtarak sert tartışmaların çıkmasına neden olmuştur. Makarios ise görüşme esnasında mevcut anayasanın işlevselliğinin kalmadığını belirterek Ada'da sükuneti sağlayacak tek şeyin yeni anayasa maddelerinin kabulü ile olacağını belirtti. İsteklerini baskı ile yaptırmak isteyen Makarios, görüşme sonrası çatışmaları önleme görevinin kolluk kuvvetlerine verileceğini öne sürerek yeni silahların dağıtımının yapılmasını istemiştir (Maden 2014: 66).

Silah dağıtımlarından sonra iyice artan olaylar 1963 yılının Aralık ayı boyunca sürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti hem Kıbrıs'ın garantör devletleri İngiltere ve Yunanistan'ı hem de Amerika Birleşik Devletleri'ne nota göndererek olayların önlenmesi için acilen devreye girmeleri gerektiğini bildirmiştir. Fakat tırmanan olaylara net bir tavır alamayan bu devletlerin tutumu Rumları cesaretlendirdiğinden 24 Aralık 1963 tarihine gelindiğinde 24 Türk'ün öldüğü ve 55 civarında yaralının olduğu bir tablo ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu tedhiş olaylarının ardından kendilerini ev ve sokaklarında güvenli hissetmeyen Türk ahalisi çatışmaların yaşanmadığı farklı Türk mahallelerine göç etmeye başlamışlardır. Rum tarafı bir taraftan da Lefkoşa'da evlerin çatılarından rastgele makineli tüfeklerle ateş açarak Türklere her anlamda eziyet etmeye devam etmişlerdir. Kıbrıslı Türkler, bu zulüm karşısında sınırlı miktarda olan silahlarını toplayarak mukavemet göstermek için milis kuvvet kurmaya çalışmışlardır. Saldırıları sadece Türklerin can ve mallarına değil iletişim kaynaklarını da hedef almıştır. Bu maksatla Türklerin dünyayla iletişim kurmalarının engellenmesi amaçlanmıştır (Öksüzoğlu 2003: 121).

Türk Mukavemet Teşkilatı üyeleri süren saldırılar sırasında ele geçirdikleri Rum vatandaşlarını, kolluk kuvvetlerine teslim ederek barış mesajı vermek istemişlerdir. Hatta Dr. Fazıl Küçük ve Makarios birlikte sükûnet çağrısı yapmıştır. Fakat bu çağrının hemen ardından radyodan "Arzularımız Enosis" sloganı ile bir bant yayınlanmıştır. İkilinin yapmış olduğu barış çağrısı anlamını yitirerek olayların büyümesine neden olmuştur. Radyo yayını sonrası kitleler halinde Türk mahalleleri abluka altına alınmıştır. Diğer taraftan hastanelerde hasta ve doktor gözetmeksizin öldürülenlerin, sokakta yürürken nerden geldiği belli olmayan kurşunlarla hayatını kaybeden Kıbrıslıların sayısı belli değildi. Türkler Kıbrıs'ın giderek yaşanmaz bir yer haline getirildiği gerçeği ile karşı karşıyaydı. Bir taraftan eşyaları yağma edilen diğer taraftan evlerinden uzaklaştırılan Türkler için bölgede yaşanmanın anlamı kalmamıştı. Enosis taraftarı Rumlar; bunları yaparken attıkları sloganlarda tek yolun Yunanistan'a bağlanmak olduğunu empoze etmeye çalışmaktaydılar (Önalp 2010: 198).

Türk mahallelerine girmek isteyen EOKA üyeleri iş makinelerini çelik levha ve uçaksavar silahları ile donatarak mahalleleri abluka altına almışlardır. Fakat bu sırada

Türk keskin nişancıları tarafından iş makineleri kullananların etkisiz hale getirilmesi, saldırgan Rumlar arasında bir paniğe yol açmıştır. Yine de hedef mekân gözetmeyen saldırıların önüne geçilemediğinden katliamlar aralıksız devam etmiştir. “Kanlı Noel” olarak ta bilenen bu günlerde Enosis taraftarları Türk köylerini yağmalaya ve köylüleri yerlerinden uzaklaştırarak buralara yerleşmeye ve hedefleri için kendilerine üs olarak kullanmaya başlamışlardır. 5000 civarında Türk bu saldırılar sonucunda yerlerinden edilmiştir. Özellikle Küçük Kaymaklı bölgesinde ciddi bir Türk mukavemeti olsa da cephane yetersizliğinden dolayı teslim olmak zorunda kalmışlardır. Hatta ilk olarak orada Türklere öncülük eden imamı ve ailesini öldürerek bir anlamda mesaj vermek istemişlerdir. Saldırıların büyüyerek devam etmesinde özellikle radyolardan Kıbrıs Türklerinin hükümete başkaldıracağına dair haberler yayınlanması Rumları kitleler halinde Türklerin üzerine gönderilmesinde etkili olmuştur. Yayınlanan haberde “Dört gündür beri fanatik Türkler, kolluk kuvvetleri ve sivil Rumlara karşı giriştikleri saldırıları sürdürmektedirler. Küçük Kaymaklı’da Türklerin silahsız Rum ailelerine karşı gün boyu giriştikleri ağır saldırılardan sonra kolluk kuvvetleri bir temizlik harekâtına girişmişlerdir” ifadeleri gerçeği yansıtmamakla beraber Kıbrıs’taki gergin havayı manipüle ederek Rumların daha fazla saldırmasına neden olmuştur (Oberling 1988: 77).

Katliamlara daha fazla kayıtsız kalamayan Türkiye Cumhuriyeti, jetlerini Kıbrıs semalarında uçurması bir mesaj niteliğindedir. Jetlerin gelişinden sonra bir süreliğine gergin ortam durulmuştur. Daha sonra Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından 25 Aralık 1963 tarihinde Amerika Birleşik Devleti Başkanı Johnson’a mesaj gönderilerek, Türkiye’nin tepkileri dile getirilmiştir (Armaoğlu 1991: 263).

3.2. Londra Görüşmeleri

Rumların aralıksız tedhiş faaliyetlerinden sonra garantör ülkeler arasında Kıbrıs meselesinin yeniden ele alınması elzem hale gelmiştir. İngiltere, Yunanistan ve Türkiye ile Kıbrıs’tan Rum ve Türk temsilcilerin katıldığı 5’li bir toplantı tertip edilerek Londra’da görüşmeler yapılmıştır. Türkiye’yi temsilen Dışişleri Bakanı Feridun Cemal

Erkin katılmış ve konuşmasının büyük bir bölümünü Ada'da devam eden sorunlara ve Rumların gerçekleştirdiği tedhiş faaliyetlerine ayırmıştır. Yunanistan'ı da Enosis taraftarlarına destek verdiği için kınayan Erkin, uluslararası hukuka aykırı davranan bu tutumların çözüme kavuşturamayacağına altını çizmiştir. Hatta mevcut anayasanın Türk toplumu için artık yetersiz geldiğini ve yeni haklar sağlanarak mal ve canlarının korunmasının önemine dikkat çekmiştir. Yunanistan'ı temsilen katılan Palamas ise yaşanan olayların kendisini üzdüğünü fakat bunun çözümünün Makarios'un önermiş olduğu anayasa değişikliği ile sağlanabileceğini aksi takdirde Kıbrıs'ta bir devlet yapısının oluşturulamayacağını ifade etmiştir. Yine azınlığın çoğunluğa hükmedemeyeceğini ve Kıbrıs devlet yapısının da buna göre oluşturulması gerektiğini ifade etmiştir. İngiltere ise bir orta yol bulmak amacıyla Ada'nın asayişini NATO kuvvetlerine devretmeyi teklif etmiştir. Fakat hem Türk tarafı hem de Rum tarafı farklı öneriler sunmuştur. Türkiye Ada'daki Türklerin en güvenli şekilde Türk askerleri tarafından korunabileceğini öne sürerken, Rumlar ise hem NATO hem de Türk askerleri önerilerine karşı çıkararak tarafsız bir tutum sergilemesi için Rus askerlerinin Ada'da faaliyet gösterebileceğini söylemiştir. Söz konusu öneri, en başından beri EOKA'cılarının Komünizm taraftarı tutumlarının bir sonucuydu. Böyle bir ortamda NATO Başkomutanı General Lemnitzer, 28 Ocak 1964'te Ankara'da birtakım temaslarda bulunmaya gelmiştir (Akasya 1988: 234).

En nihayetinde İngiltere'nin teklifi ABD'nin desteği, Türkiye ve Yunanistan'ın kabul etmesiyle 1000 civarında bir NATO gücünün Ada'da konuşlandırılması konusunda uzlaşıldı. Fakat Makarios bunu kendine tehdit olarak gördüğü için meselenin daha geniş çapta ele alınması amacıyla Rusların da desteğini alarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde görüşülmesini istemiştir. Görüşmelerin tıkanması sonucu konu BMGK'ye sevk edilmiştir (Küçüköğlü 2011: 805).

17 Şubat 1964 tarihinde Güvenlik Konseyi'ne intikal ettirilen Kıbrıs meselesi görüşülmeye başlandı. Görüşmeleri yürüten BM Genel Sekreteri U-Thant, Kıbrıs'a uluslararası bir kuvvetin konuşlanmasının en mantıklı seçim olduğunu ifade etti. Ancak Rum ve Yunan tarafının özellikle daha önce yapılan anlaşmaların iptali (Garanti, İttifak, Londra, Zürih) üzerinde diretmesi görüşmelerin sonuçsuz kalmasına neden olmuştur.

Türkiye’de Rumların uzlaşmaz tavrı yüzünden yapılan önerilerde mutabakat sağlanamadı. Devam eden görüşmeler sonucunda Rum tezini sadece Rusya ve Çekoslovakya desteklerken, bunun farkında olan Makarios ise Konsey’in bu tarz konularda karar verme yetkisinin kısıtlı olmasını bahane ederek, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda görüşülmesi gerektiğini söyleyerek konuyu bu sefer de oraya taşımak istemiştir (Güzel 2009: 46).

Tüm bu yaşananların sonucunda 1964 yılının ortalarına doğru Kıbrıs’ta 187 Türk hayatını kaybetmiştir. Ayrıca 800 civarında yaralı Türk’e ek olarak 220 civarında Türk’ten haber alınamamıştır. Böyle bir ortamda ezilen tarafın kim olduğu açıkken uluslararası toplumun olayları önlemek yerine geçiştirme yönündeki girişimleri yüzlerce Türk insanının hayatına mal olmuştur.

3.2.1. Johnson Mektubu ve Etkileri

Kanlı Noel¹¹’den sonra Garanti ve İttifak anlaşmalarını feshettiğini açıklayan Makarios, kararının ardından hızla Rusya’dan silah temin etmiştir. Ada’da var olan kaos ortamı Makarios’un girişimleri ile saldırılar hedef gözetmeksizin devam etmiştir. Baf civarındaki köylere yapılan baskınlar ve ardından bıraktığı etki, Türkiye’yi ciddi şekilde rahatsız etmiştir. Bu nedenlerden dolayı ve Rumların Rusya ile yakınlaşmasından rahatsız olan ABD, Dışişleri Bakan Yardımcı olan George Bell’ı Ada’ya göndererek sonuç elde etmek istemiştir. Makarios’la görüşen Bell herhangi bir sonuç elde edememiş ve Makarios’un tüm teklifleri reddetmesinden dolayı eli boş dönmüştür (Vatansever 2012: 1511).

Yaşanan katliamlara kayıtsız kalmayan Türkiye, uluslararası kurumlardan destek bulamamaktan şikayetçiydi. Yapılan çifte standartların daha fazla Türkün ölmesine yol açtığı aşikardı. Bu yüzden askeri seçenekleri de masaya yatıran Türkiye, Ada’ya asker göndermeyi düşündüğü sıralarda Barış Gücü adı altında Kanada askerlerinin gelmesiyle isteğini gerçekleştirememiştir. Türkiye’nin Ada’daki Barış Gücü’nün yetersizliği ve

¹¹ 21 Aralık 1963 tarihinde Türklere karşı yapılan silahlı saldırılardır. Yaşanan çatışmalar sonucu 364 Türk ve 174 Rum hayatını kaybetmiştir.

yetkisizliğinden dolayı Türkleri koruyamadığını dile getirmesine rağmen bu konuda olumlu geri dönüşler alamamıştır (Tosun 2001: 105).

Aşırı baskı ve Türklere karşı takınılan tutum Türkiye'yi inisiyatif almaya sevk etmiştir. Askeri çıkarma yapmak için çeşitli hazırlıklar içine giren Türkiye bu konuda kararlı bir tutum sergilediğini göstermek için çeşitli tatbikatlar da yapmıştır. Ayrıca daha önce gönderilen notalarda, Türkiye'nin garantörlük haklarını kullanacağını sinyalleri verilmiştir. Fakat 5 Haziran 1964'te Başbakan İsmet İnönü, ABD Başkanı Johnson tarafından çok sert ifadelerin yer aldığı bir mektup almıştır;

“Türkiye Hükümetinin, Kıbrıs'ın bir kısmının askeri kuvvetle işgal etmek üzere müdahalede bulunmaya karar vermeyi tasarladığı hakkında Büyükelçi Hare vasıtasıyla sizden ve Dışişleri Bakanınızdan aldığım haber beni ciddi surette endişeye sevk etmektedir. En dostane ve açık şekilde belirtmek isterim ki geniş çapta neticeler tevlit edebilecek böyle bir hareketin Türkiye tarafından takip edilmesini, Hükümetinizin bizimle evvelden tam bir istişarede bulunmak hususundaki taahhüdü ile kabili telif addetmiyorum. Büyükelçi Hare, görüşlerimi öğrenmek üzere birkaç saat tehir etmiş olduğunuzu bana bildirdi.

Yıllar boyu Türkiye'yi en sağlam şekilde desteklediğini ispat etmiş olan Amerika gibi bir müttefikin, bu şekilde neticeleri olan tek taraflı bir kararla karşı karşıya bırakılmasının, Hükümetiniz bakımından doğru olduğuna hakikaten inanıp inanmadığınızı sizden sorarım. Binaenaleyh, böyle bir harekete tevessül etmeden önce Birleşik Amerika Devletleri ile tam istişarede bulunmak mesuliyetini kabul etmenizi hassaten rica etmek mecburiyetindeyim.

1960 tarihli Garanti Antlaşması ahkamı gereğince böyle bir müdahalenin caiz olduğu kanaatinde bulunduğunuz intibaindayım. Bununla beraber Türkiye'nin mutasavver müdahalesinin, Garanti Antlaşması tarafından sarahaten men edilen bir hal sureti olan takvimi gerçekleştirme gayesine matuf olacağı yolundaki anlayışımıza dikkatinizi

çekmek zorundayım. Ayrıca, söz konusu Antlaşma teminatçı Devletler arasında istişareyi gerektirmektedir. Birleşik Amerika bu durumda, tek taraflı harekete geçine hakkının henüz kabili telif olmadığı kanaatinde.

Diğer taraftan, Bay Başbakan, NATO vecibelerine de dikkat nazarınızı celp etmek mecburiyetindeyim. Kıbrıs'a vaki bir Türk müdahalesinin Türk-Yunan kuvvetleri arasında askeri bir çatışmaya müncer olacağı hususunda zihninizde en ufak bir tereddüt olmamalıdır. Dışişleri Bakanı Rusk, Lahey'de yapılan son NATO Bakanlar Konseyi toplantısında, Türkiye ile Yunanistan arasında bir harbin "kelimenin tam manasıyla düşünülemez" olarak telakki edilmesi gerektiğini beyan etmişti. NATO'ya iltihak esası icabı olarak, NATO memleketlerinin birbirleriyle harp etmeyeceklerini kabul etmek demektir. Almanya ve Fransa NATO'da müttefik olmakla yüzyıllık husumet ve düşmanlıklarını gömmüşlerdir; aynı şeyin Yunanistan ve Türkiye'den de beklenmesi gerekir. Ayrıca, Türkiye tarafından Kıbrıs'a yapılacak askeri bir müdahale Sovyetler Birliği'nin meseleye doğrudan doğruya karışmasına yol açabilir. NATO müttefiklerinizin tam rıza ve muvafakatleri olmadan Türkiye'nin girişeceği bir hareket neticesinde ortaya çıkacak bir Sovyet müdahalesine karşı Türkiye'yi müdafaa etmek mükellefiyetleri olup olmadığını müzakere etmek fırsatını bulmamış olduklarını takdir buyuracağınız kanaatindeyim.

Diğer taraftan Bay Başbakan, bir Birleşmiş Milletler üyesi olarak Türkiye'nin vecibeleri dolayısıyla da endişe duymaktayım. Birleşmiş Milletler Ada'da sulhu korumak için kuvvet temin etmiştir. Bu kuvvetlerin vazifesi zor olmuştur, fakat geçen son birkaç hafta zarfında, Ada'daki şiddet hareketlerinin azaltılmasına tedrici bir şekilde muvaffak olmuşlardır. Birleşmiş Milletler Arabulucusu henüz işini bitirmemiştir. Hiç şüphem yok ki, Birleşmiş Milletler üyelerinin çoğunluğu, Birleşmiş Milletler gayretlerini baltalayacak olan ve bu zor meseleye Birleşmiş Milletler tarafından makbul ve barışçı bir hal tarzı bulunmasına yardım

edebilecek herhangi bir ümidi yıkacak olan Türkiye'nin tek taraflı hareketine en sert şekilde tepki gösterecektir.

Aynı zamanda, Bay Başkan, askeri yardım sahasında Türkiye ve Birleşik Devletler arasında mevcut iki taraflı Anlaşma 'ya dikkatinizi çekmek isterim. Türkiye ile aramızda mevcut Temmuz 1947 Anlaşmasının 4'üncü maddesi mucibince, askeri yardımın veriliş maksatlarından gayri gayelerde kullanılması için Hükümetinizin, Birleşik Devletlerin muvafakatini alması icap etmektedir. Hükümetiniz, bu şartı tamamen anlamış bulunduğunu muhtelif vesilelerle Birleşik Devletlere bildirmiştir. Mevcut şartlar tahtında Türkiye'nin Kıbrıs'a yapacağı bir müdahalede Amerika tarafından temin edilmiş olan askeri malzemenin kullanılmasına Birleşik devletlerin muvafakat etmeyeceğini samimiyetimle ifade etmek isterim.

Mutasavver Türk hareketinin fiili neticelerine gelince, böyle bir hareketin Kıbrıs adası üzerinde on binlerce Kıbrıslı Türk'ün katledilmesine yol açabileceği keyfiyetine en dostane bir şekilde dikkatinizi çekmek mecburiyetini hissediyorum. Tarafınızdan böyle bir harekete tevessül edilmesi, infiali mucip olacak ve girişeceğiniz askeri hareketin himaye etmeye çalıştığınız kimselerin pek çoğunun imhasını önlemeye yeter derecede müessir olması imkânsız olacaktır. Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin mevcudiyeti böyle bir faciayı önleyemez.

Sözlerimi pek fazla sert bulabilir ve bizim Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin ilgisine karşı bigane olduğumuzu düşünebilirsiniz. Durumun böyle olmadığını size temin ederim. Gerek alenen gerek hususi olarak, Kıbrıs Türklerinin emniyetini sağlamakta ve Kıbrıs meselesinin nihai hal tarzının konuyla doğrudan doğruya ilgili tarafların rızasına dayanması hususu üzerinde ısrar etmekte gayret gösterdik. Amerika Birleşik Devletleri'nin sizin lehinize yeter derecede faaliyet sarf etmediği hissini taşımanız mümkündür.

Fakat herhalde bilirsiniz ki politikamız Atina'da en sert şekilde infiale yol açmış (bizim aleyhimize orada nümayişler yapılmış) ve Amerika Birleşik Devletleri ile Başpiskopos Makarios arasında esaslı bir uzaklaşma husule getirilmiştir. Daha birkaç hafta önce yaptığımız görüşme sırasında Dışişleri Bakanınıza da söylediğim gibi, Türkiye ile olan münasebetlerimize çok büyük değer veriyoruz. Sizi kendisiyle temel ortak menfaatlerimiz olan büyük bir müttefik telakki etmişizdir. Sizin güvenlik ve refahınız Amerika halkı için ciddi bir alaka mevzuu olagelmiş ve bu alakamız en pratik şekillerde ifadesini bulmuştur. Biz ve Siz, komünist dünyasının ihtiraslarına karşı koymak üzere birlikte dövüştük. Bu tesanüt bizim için büyük bir mana ifade etmektedir. Hükümetiniz ve halkınız için de aynı derecede bir mana taşıdığını ümit ederim. Kıbrıs'la ilgili olarak Türk cemaatini tehlikeye maruz bırakacak herhangi bir hal tarzını desteklemeyi düşünmüyoruz. Nihai çözüm yolu bulmaya muvaffak olamadık, zira bunun dünyadaki en girift meselelerden biri olduğu aşikârdır. Fakat Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin menfaatleri konusunda ciddi şekilde alakadar olduğumuz ve alakadar kalacağımız hususunda sizi temin etmek isterim.

Nihayet Bay Başbakan, en ciddi meseleyi, harp mı, sulh mu meselesini vazetmiş bulunuyorsunuz. Bu meseleler Türkiye ve Birleşik Devletler arasındaki iki taraflı münasebetlerin çok ötesinde giden meselelerdir. Bunlar, sadece Türkiye ve Yunanistan arasında bir harbi muhakkak olarak tevlit etmekle kalmayacak, fakat Kıbrıs'a tek taraflı bir müdahalenin doğuracağı, önceden kestirilemeyen neticeler sebebiyle, daha geniş çapta muhasamata yol açabilecektir. Sizin Türkiye Hükümeti'nin Başbakanı olarak mesuliyetiniz var, benim de Birleşik Amerika Başkanı olarak mesuliyetim mevcuttur. Bu sebeple, en dostane şekilde size şunu bildirmek isterim ki, bizimle yeniden ve en geniş ölçüde istişare etmeksizin böyle bir harekete tevessül etmeyeceğinize dair bana teminat vermediğiniz takdirde, meselenin gizli utulması hususunda Büyükelçi Hare'e vaki talebinizi kabul etmeyecek ve NATO

Konseyi ile Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin acilen toplantıya çağrılmasını istemek mecburiyetinde kalacağım.

Bu mesele hakkında sizinle şahsen görüşebilmemizin mümkün olmasını isterdim. Maatteessüf, mevcut Anayasa hükümlerimizin icabı dolayısıyla, Birleşik Amerika'dan ayrılamamaktayım.

Teferruatlı müzakereler için siz buraya gelebilerseniz, bunu memnuniyetle karşılarım. Genel barış ve Kıbrıs meselesinin akliselimle ve sulh yoluyla halli hususunda sizinle benim çok ağır mesuliyet taşımakta olduğumuzu hissediyorum. Bu itibarla aramızda en geniş ve en samimi istişarelerde bulununcaya kadar sizin ve meslektaşlarınızın tasarladığınız kararı geri bırakmanızı rica ederim.

Hürmetlerimle

Lyndon B. Johnson” (Hürriyet 13 Ocak 1966).

Kıbrıs Türk yerel basını ABD tarafından gönderilen mektuba tepki göstermiştir. Bozkurt Gazetesi, ABD'nin bu girişimini dostlukla bağdaşmayan bir hareket olarak görürken düşmanca bir tavır olarak nitelemiştir. Bu düşmanca tavrın karşılığı olarak Amerikan elçinin geri gönderilmesi gerektiğini savunmuştur (Bozkurt: 16 Ocak 1966).

Başkan Johnson tarafından gönderilen bu mektuptan dolayı Türkiye'nin yaptığı çıkarma planları rafa kalkmak zorunda kalmıştır. Mektubun ayrı ayrı paragraflarında hem ABD hem NATO hem de BM kozunu kullanacağını ifade eden Johnson, Türkiye'ye kendi çıkarları açısından ciddi bir ultiatom vermiştir. Bu ultiatom ise Türk-Amerikan ilişkilerinde kırılma süreçlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Kıbrıs konusunda bu şartlar altında adım atmanın zor olduğu ortada iken Türkiye yeni çıkış yolları aramakla baş başa bırakılmıştır. Kıbrıs'ta Türk halkının yaşadığı sıkıntılar görmezden gelinerek çifte standart uygulanmıştır. Hatta ABD'nin Garanti Antlaşmasının tarafı olmamasına rağmen yapmış olduğu bu çıkış uluslararası hukuku da

zedelemiştir. Haklı gerekçelerle Ada'da Türk tarafının haklarının korunması amaçlanmıŖsa da ABD BaŖkanı Johnson tarafından gönderilen mektupla bu açıkça engellenmiŖtir.

3.3. Acheson Planı

BM Genel Sekreteri U-Thant, Kıbrıs meselesi için gevlendirdiği Shari Tumioja'ya yeni bir safhaya geçilmesi için diplomatik giriŖimlerde bulunması talimatını vermiŖtir. Bu bağlamda garantör devletleri gezen Tumioja; tarafların grŖlerini ve isteklerini toplamıŖtır. Türk tarafının federe bir devlet yapısından yana olduğunu veya taksim planının da olabileceğini, Rum tarafının federe bir yapıya kesinlikle karŖı çıktıklarını ancak Kıbrıs'ın bağımsızlığının tanınması Ŗartı ile Türkiye'ye Kıbrıs Türkleri nazarında bazı haklar verilebileceğini Tumioja'ya iletmiŖlerdir. 8 Temmuz 1964'de ABD'yi temsilen Dean Acheson da katılarak plana adını vermiŖtir. Planı madde madde inceleyecek olursak;

1. Karpas yarımadasında bir bölgenin Türk egemenliğine verilmesi.
2. Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleŖmesinin n açılacak.
3. Meis Adası Türkiye'ye verilecek.
4. Kıbrıs'ta Türklerin yoğun olduğu yerlerde mahalli idareler kurulabilecek ve merkezi otoriteye bağlı kalacak.
5. Türklerin yaŖadığı bölgelerde idari iŖlerine yardımcı olmak ve sorunları denetleyip zmek üzere merkezde bir Türk idaresi kurulacak.
6. Sorunların zlemediği noktada konu uluslararası kurumlara yansıtılacak hatta meseleleri araŖtırmak üzere uluslararası bir komiserin atanmasının n aılabilecektir (Stelya 2013: 67).

Fakat bu maddeler iki tarafı da memnun etmemiŖ ve revizyon yapılmasını istemiŖlerdir. Özellikle Yunanistan, sadece 32 km²'lik bir alanın Türkiye'ye kiraya verilebileceğini, Türklerin azınlık olarak görülüp Batı Trakya Türkleri ile aynı haklarda olması gerektiğini bildirmiŖtir. Türkiye ise Yunanistan'ın bu tavrı üzerine tekrar taksim planını gündeme getirmiŖtir. İki tarafın uzlaŖamaması zerine Acheson yeni bir teklifle

gelmiştir. Revize edilen plana göre; Karpas yarımadasında kuzey ve güneyden çizilecek bir sınır, Türkiye'ye 50 yıl süreyle verilecek ve askeri üs bulundurabilecektir. Magosa limandan da yararlanma hakkı verilecektir. Türkiye ise egemenlik hakkının süreli verilmesine karşı çıkmış, o bölgenin egemenlik haklarının kalıcı olarak bırakılmasını istemiştir. Sonuç olarak bir plan üzerinde daha uzlaşma sağlanamamıştır (Güler 2004: 110).

Johnson mektubu sonucu Türkiye'nin olası müdahalesinin engellendiğini düşünen Rum tarafı, bu durumdan cesaret alarak özellikle 1967 yılına girilirken Rum tedhiş faaliyetlerini artırmıştır. Kıbrıs'ın girift sorunları yine çözülememiş, katledilen insanların hesabı sorulmamış ve Türk halkının açık hedef olma durumu devam etmiştir.

3.4. 1967 Olayları

Kıbrıs'ta Makarios hükümeti tedhiş faaliyetlerine aralıksız devam etmiş ve 1967 yılında bu faaliyetlere farklı bir boyut kazandırmıştır. Türk tarafına ambargo uygulayan Makarios, birçok ihtiyaç malzemesinin girmesini yasaklayarak (kablo, tel, tel makası, çimento, kum, plastik boru, kamyon, traktör, deri ceket, hâkî renkte kıyafetler, termos vb.) her alanda kullanılabilir malzemelerin tedarikini engellemiştir. Bunların olası bir savaşta kullanılacağını düşünen Makarios, halkın gündelik ihtiyaçlarını hiçe saymıştır (İlhan 2015: 274).

Ekonomik olarak Türklerin mahvını isteyen ambargo uygulamalarının yanı sıra Ada'da çifte standarda yol açacak şekilde Türklerin elindeki tarlalardan çıkan mahsule %20 komisyon vergisi getirilerek, satılacak ürünlerden kâr yapamamalarına ve tarlalarını yeniden ekip biçemez hale getirilmesine çalışılmıştır. Bunun yanında haberleşme imkânları kısıtlanmış posta-telgraf yolları kesinti ve sansüre maruz kalmıştır. Bu uygulamaların sonucu olarak Türk tarafı fakirleşirken, Rum tarafı zenginleşmiş ve gelir farkı oluşmaya başlamıştır (Hasgüler 2006: 83).

Tüm bu gelişmelerin yanı sıra Rum tarafında da bazı sıkıntılar baş göstermiştir. Özellikle Grivas ve onu destekleyenler ekonomik yoldan değil direk olarak askerî açıdan Türk tarafının baskı altına alınması ve zor kullanılarak Ada'dan göç ettirilmesinin hem kısa bir süre içerisinde hem de kalıcı sonuç vereceğine inanmaktaydılar. Yaşanan bu ikilik sonucu Grivas ve Makarios'un arası açılmıştır. Makarios, Grivas'a yakın olduğunu bildiği memurları devlet kademelerinden uzaklaştırmış, yine ona yakınlığı ile bilinen kolluk kuvvetlerinde de revizyona giderek bir değişim yapmaya çalışmıştır. Fakat bu girişimler Grivas'ın güçlü konumu nedeniyle gerçekleşemedi. Grivas taraftarları Makarios'a başkaldırarak Makarios'la iletişimi kopardılar. Türk köylerine yeniden saldırılar ve taciz atışları yaparak kendi dediklerini uygulamaya çalıştılar. Fakat yaşananların hiçbiri Türk vatandaşlarının lehine değildi. İki grubun yapmış olduğu eylemler hem ekonomik hem de sosyal hayatı etkilemekte, can ve mal güvenlikleri de sağlanamamaktaydı (Turan 2016: 299).

Tedhiş faaliyetlerinin artmasının ardından Türk halkı Ada'da farklı sorunlarla uğraşmak zorunda kalmıştır. Özellikle uygulanan ambargo sonrası Türk tarafına giden gıda stokları tükenmiş ve açlık sorunu ortaya çıkmıştır. Gıda sevkiyatının güvenliği için gereken güvenlik önlemleri Kıbrıs Barış Gücü kuvvetlerince göz ardı edilerek Türk tarafı yaşadığı sorunlarda yalnız bırakılmıştır (Bozkurt: 2 Ağustos 1967). Artan tepkiler duymazdan gelirken Rum tarafının insan haklarına aykırı açıklamaları durumun vahametini gözler önüne sermektedir. Rum yönetimi yaşanan gıda sıkıntısına “yiyecek isteyen Rum tarafına gelsin” minvalinde yaptığı açıklamayla Türkleri, Rumlara muhtaç hale getirmeye çalışmıştır (Bozkurt: 3 Ağustos 1967). Bu olayların akabinde kendi ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yapmaya çalışan Türk çiftçilere de zorluklar çıkartılmıştır. Bilhassa Türklere ait bağ ve bahçelerde kullanılan kükürtün temininde engeller çıkartılması buraların kurumasına ve ürün yetiştiremez hale gelmelerine neden olmuştur (Bozkurt: 6 Ağustos 1967). Yaşanan olaylar Türklerin Rumlardan her yönden kopmasına ve ortak bir çatı altında yaşamalarının imkânsızlığını göstermiştir.

Kıbrıs'ta asayiş sağlamla görevli Rum polislerinin keyfi uygulamaları da dikkat çekicidir. Şehirler arası seyahat eden Türklere karşı yol kontrolleri yapmaları ve barikatlar kurmaları dolayısıyla ulaşım noktasında ciddi sorunlar yaşanmaktaydı. Bu

durumun bazı Rum gazetecilerini de rahatsız ettiğini duyuran Bozkurt Gazetesi, “Kipros Gazetesinde” yer alan bir yazıyı okurlarıyla paylaşmıştır. Kipros Gazetesi’nde “Palliryotissa Barikadı” başlığıyla yer alan yazıda şu ifadeler yer almaktadır; “İçişleri Bakanı ve Polis Başkomutanlığından bir ricamız vardır: Palliryotissa kapısı yakınındaki barikata mütenekkiren gitsinler ve gölge bir yerde durarak bu barikattan geçen Türklerin, nasıl bir kontrole tabi tutulduklarını takib etsinler. Bunu, civardaki polis karakolu binasından yapabilirler. Görecektir ki, kadınlar, çocuklar, bebekler ve ihtiyarlar, saatlerce kontrol edilmeyi bekleyerek Türk otobüslerinin içinde pişmektedirler. Bu eziyetin doğurduğu tek bir sonuç vardır ki oda Türk’ün Rum’a karşı nefretini daha fazla artırmasıdır. Bütün bunlardan sonra biz, Türklerle barış içinde yaşamaktan bahsetmekte ve Türklerin, sebepsiz yere ezgiye tabi tutulduklarına dair söylediklerini, tamamen asılsız iddialar olarak reddetmekteyiz” (Bozkurt: 15 Ağustos 1967). Bazı Rumların da Türklere karşı uygulanan baskı politikasından rahatsız olduğu görülmekle beraber bu durumun devam etmesi halinde barıştan bahsedilemeyeceğinin de farkında oldukları anlaşılmaktadır. Fakat Rum yönetimi soydaşlarından gelen bu tepkilere rağmen kapılarda yaşanan eziyete son vermemekle beraber barikatların ardında bekleyen Türk otobüslerine ve vatandaşlarına su teminini yasaklamışlar çeşitli sebepler göstererek geçişleri zorlaştırmışlardır. Bozkurt Gazetesi bu durumu; “Kızgın Güneşte Saatlerce Bekletilen Yolcular İçin Bir Yudum Su Bile Yasak” haberiyle sayfalarına taşımıştır. Hatta engellemeler hat safhaya ulaşmıştı ki şehir kontrol noktalarının etrafında fotoğraf çekmeyi dahi yasaklamışlardır (Bozkurt: 23 Ağustos 1967).

Kıbrıs’ta askeri sınırlamalar olmasına rağmen 1967 yılında Yunan askerleri de dahil 20.000 civarında bir Rum gücüne karşın Türk askeri ve TMT güçleri 6.000 civarında ki Türk kuvvetini oluşturuyorlardı. Bu nedenle Grivas pervasız şekilde hareket etme hakkını kendinde görmekteydi. Türkler ise sayısal eşitsizlikten dolayı saldırıları savunmak üzere bir plan dahilinde hareket etmeye çalışmaktaydı. Fakat yaşanan ambargo nedeniyle köylere doğru dürüst tahkimat yapılamamakta, savunma hatları zayıf kalmaktaydı. Aynı yıl içerisinde büyük-küçük 500’ün üzerinde çatışma meydana gelmişti (Sömek 2012: 66).

27 Ekim günü Rauf Denктаş ve arkadaşları karaya motorlu tekne ile gizlice çıkmak istedi. Rum polisleri tarafından yakalanan Denктаş, gözaltına alınarak mahkemeye sevk edildi. Mahkemede devlete karşı cinayet suçuyla yargılanması hususunda Rum tarafının bir talebi vardı. Rauf Denктаş'ın Rumlar tarafından tutuklanma ihtimali karşısında hem Ada'da yaşayan Türkler hem de Türkiye sert bir tepki gösterdi. Birleşmiş Milletlerin de bu olaya tepki göstermesi sonucu Türkiye'ye iade etmek zorunda kaldılar. Yaşanan bu geri adımı unutturmak için özellikle Türklerin ihtiyaçlarını karşıladıkları ikmal yolu olarak bilinen Geçitkale ve Boğaziçi bölgelerinde saldırılara başlandı. TMT'nin mukavemetine rağmen bölgeyi kontrolü altına alan Rum birliklerinin saldırısı sonucu 22 kişi yaşamını yitirmiştir. Bu sırada Türk Hava Kuvvetlerine bağlı jetlerin Kıbrıs'ın üzerinde uçurulması olayları durdurmak amacı taşıyordu. 1965 yılında hükümetin başına geçen Süleyman Demirel bu yaşananları kabul edilemez olarak gördüklerini söyleyip askeri seçenekleri gündemde tuttuklarının sinyallerini vermiştir. (Denктаş 1997: 29).

Kıbrıs'ta 1960'tan sonra başlayan kargaşa ve kaos ortamı sonucu Türkler Ada'da devletsiz duruma düşmüştür. Çeşitli gruplar olsa da tek çatı altından koordine olamamaktaydılar. Birlikte hareket etmenin daha etkili olacağını düşünmeleri üzerine 28 Kasım 1967 tarihinde "Geçici Kıbrıs Yönetimi" kuruldu ve başkanlığına Dr. Fazıl Küçük seçildi. 130 kişilik bir Yasama Meclisi oluşturularak, Türk halkının ihtiyaçlarının kendi meclislerinde kendi iradelerine göre yapılması hedeflenmiştir. Başkan Yardımcılığına seçilen Rauf Denктаş ise bu yaşanan gelişmeleri federasyon veya taksimin bir alt yapısı olarak görmekteydi. Rum tarafı da yaşanan gelişmeleri tehdit olarak gördükleri için yeniden saldırıya geçtiler. Barış Gücü komutasındaki askerlerinin olduğu Geçitkale'ye tekrar saldırmışlardır. Yaşanan bu saldırıların ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi askeri müdahale kararı almış fakat yine ABD'nin araya girmesiyle sonuç elde edilememiştir (Arslan 2016: 110).

3.5. Rum Tarafının Kıbrıs Politikası

Yunanistan özellikle 1967 yılında yaşanan gelişmelerden sonra Kıbrıs Rum yönetimi ile ilişkilerini gözden geçirmeye başlamıştır. Enosis'in gerçekleştirilmesi için

amaç ve araçlar konusunda Makarios'la fikir ayrılıkları yaşamaktaydılar. Yunanistan, Ada'nın kendisine bağlanması için Amerika ve Türkiye'nin de memnun olacağı tavizler verilmesi gerektiğini düşünürken, diğer yandan Kıbrıs Rumlarının komünizmle olan bağlantıları yüzünden Amerika'yı karşılarına almak istemiyorlardı. Makarios ise Enosis'in tam anlamıyla gerçekleşmesi için Akritas planının uygulanması gerektiğini yoksa mücadele edilen hedeflerin sonuçsuz kalacağını düşünmekteydi. Türkiye'ye verilecek herhangi bir üs veya Türklere verilecek bir özerklik Ada'nın çoğunluğunu elinde bulunduran Rumların egemenliğini baltalamak olarak görmekteydi. Kıbrıs öncelikle tam bağımsız olmalı ve kendi kendini yönetmesi ile Enosis'in gerçekleşebileceğinin ısrarla altını çizmekteydi. Yunanistan'da Papadopoulos hükümeti ise artık Makarios'u bir hain olarak görmeye başlamışlar ve komünist cuntalarla iş birliği yaptığını düşünmekteydiler. Makarios'un bu düşüncelerden haberdar olması yeni arayışlar içerisine girmesine yol açtı. Nitekim "Bağlantısızlar Hareketi" ile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve Ada'nın bağımsızlığı konusunda yardım çağrıları bu türden gelişmelerdi (An 2017: 63).

Gerginleşen Makarios-Papadopoulos ilişkileri iyiden iyiye kopma noktasına gelmiştir. Yunanistan ve Türkiye'nin desteğiyle olası bir NATO operasyonuna karşı kendini Sovyet bloğuna yakınlaştırmak isteyen Makarios, silah arayışına girdi. Nitekim Çekoslovakya'dan bir miktar silah temin ederek yerel güçlere dağıtımını sağladı. Yunanistan ise bu olay karşısında sert bir ultimatoma göndererek silahların BM Barış Gücü'ne derhal devredilmesini istedi. Rusya ise Yunanistan'a tepki göstererek Makarios'a karşı hareket edilmemesi konusunda uyardı. 1972 yılında yaşanan bu gerginlikleri ABD yatıştırmak istedi. Özellikle Yunanistan'ı uyararak takındığı sert tavrın Makarios ve taraftarlarını daha fazla Sovyet yönetimine yakınlaştırdığını söyleyerek ılımlı bir politika izlemelerini istedi. Fakat Makarios 1970 yılında içinde olduğu helikopterin düşürülmesinden Yunan cuntasını sorumlu tutarak mesafeli olmaya devam etmiştir (Kaya 2016: 401).

Yunanistan, Kıbrıs Rum tarafı ile zayıflayan ilişkileri kontrol altında tutmak için Albay Grivas'ın hapisaneden kaçmasına göz yumarak tekrar Kıbrıs'a dönmesine izin vermiştir. Asıl amaç EOKA-B adında yeniden Enosis hedeflerine hizmet eden bir örgüt kurup Yunanistan'ın istediği şekilde hareket ettirilmesi idi. Makarios'a karşı kurulacak

bu örgüt, Ada'da Yunanistan için kendi emirlerinin altında önemli bir gücü ifade ediyordu. Grivas, Makarios hükümetine karşı suikast ve saldırı planları için hazırlık yapmaktaydı. Bazı planları Kıbrıs Rum Polisi tarafından önceden haber alınıp önlenmişti. Planlarının boşa çıkmasından dolayı Makarios'a karşı daha pasif bir konuma geçen Grivas sadece örgütün teşkilatlanma çalışmaları üzerinde durdu (Önalp 2010: 275).

Yunanistan'da Kasım 1973'te yaşanan darbe sonrası Enosis taraftarı cunta Ioannides, ülke yönetiminin kontrolünü ele geçirmiştir. Darbe hükümeti keskin bir Enosis taraftarıydı ve 1974 yılında Grivas'ın ölmesiyle EOKA-B'nin yönetiminde de doğrudan cunta yönetimi etkili olmuştur. Fakat Makarios ile anlaşmazlıklar devam ederken, artık yeni bir sürece girileceği yapılan girişimlerden anlaşılmaktadır (Keser 2013: 311).

3.6. Türkiye'nin Kıbrıs'a Yönelik Politikaları

Türkiye Kıbrıs konusunda genellikle mevcut anlaşmaların korunması ve Türk toplumunun can ve mal güvenliğinin sağlanmasından yanaydı. Türkiye açısından Kıbrıs, ulusal güvenliğinin teminatları arasındaydı. Akdeniz için kilit konumda olan Kıbrıs'ın başka bir ülkeye ilhakı kendi güvenliğini ciddi şekilde tehdit edeceğinden böyle bir fikre karşıydı. Ayrıca Kıbrıs'ın tarihinden gelen haklarını ve son olarak Lozan'da kurulan düzenin bozulmasından sonra Ada'da asayişin sağlanamamasından ciddi derecede rahatsızdı (Armaoğlu 1992: 281).

Adalet Partisi yönetime geçtikten sonra da daha önce uygulanan Kıbrıs politikalarından farklı bir çalışma yapılmamıştır. Süleyman Demirel de öncelikle anlaşmalara uyulması ve sorunların müzakere yoluyla çözülmesini istemektedir. Adnan Menderes ve İsmet İnönü tarafından çeşitli yollarla bir askeri müdahale olasılığını dillendirdiği gibi Süleyman Demirel de bu yönde beyanatlar vermiş fakat özellikle ABD'nin baskısı nedeniyle bu düşünceler gerçekleşmemiştir (Serter 2014: 83).

Kıbrıs'ta Türk yönetiminin 1967'de kurulmasından sonra Makarios politika değişikliğine giderek mevcut olan ambargoları hafifletmiştir. Söz konusu ambargolardan sonra Rum ve Türk tarafları görüşmeler yapmalarına rağmen çözüm yolu bulunamamıştır. Ayrıca Yunanistan'ın 1967 yılı itibari ile Ada'daki kuvvetlerini azaltması Makarios'u da uzlaşma için zorlayan etkenlerdendi (Oberling 1987: 183).

Süleyman Demirel hükümeti azalan Yunan kuvvetlerinin etkisiyle Ada'da artık hayatın normal düzene dönmeye başladığını bu yüzden tek taraflı bir istekte bulunulmaması gerektiğini, olası bir gelişmede sadece iki tarafın haklarına eşit ölçüde olursa destek verileceğine dair açıklamalarda bulunmuştur (Olgun 1991: 63).

12 Mart 1971 tarihinde gerçekleşen askeri darbe sonucu Süleyman Demirel hükümeti düşürülmüş ve Başbakanlığa Nihat Erim gelmiştir. Fakat 1973 yılına kadar iç meseleler ve seçim tartışmaları altında Kıbrıs konusu çok takip edilemediğinden mevcut durumun korunması taraftarı olunmuştur (Sönmezoğlu 2000: 95).

1973 yılında Ecevit-Erbakan koalisyonun iş başına gelmesiyle Kıbrıs hakkındaki beyanatları politikalarını ortaya koymuştur. Nitekim koalisyon hükümeti Kıbrıs'ta eşit haklar altında iki uluslu bir toplumun federatif bir yönetimini savunuyordu. Türklerin Ada'da kesinlikle azınlık olmadıkları yaşanan olayların şu an ki şartları oluşturduğu fikrindeydiler. Aksi bir hareketin daima karşısında olacaklarını da beyan etmişlerdir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

Kıbrıs sorununun temelinde, stratejik konumunun yanı sıra dinsel ve etnik mücadeleler yatmaktadır. Çözumsuzlük üzerine kurulan planlar ve hak gaspına yol açacak girişimler barındıran meselede uluslararası kuruluşların da duyarsız kalışı, Kıbrıs Türk halkının tepkisine yol açmıştır. Kurtarıcı olarak gördükleri Türkiye Cumhuriyeti'ne bu bağlamda çok sayıda talep ve isteklerini belirten mektuplar göndermişlerdir. Gıda, güvenlik ve Enosis'e karşı mücadele mektup ve telgraflara yansıyan isteklerden bazılarıdır. Diğer yandan Rum saldırıları dolayısıyla dünyanın farklı yerlerindeki Türkler; askere alım başvurusu, Kıbrıs'ın statüsünün korunması ve saldırıların önlenmesi gibi hususları mektup ve telgraflarına taşımışlardır

Kıbrıs meselesi nezdinde gönderilen mektup ve telgraflar, Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcut hükümetleri açısından da itici güç olmuştur. Süreç içerisinde yaşanan gerilim ve buhranların çözümüne yönelik gelen istek ve talepler; Kıbrıs konusunda halkın bakış açısını yansıttığı için doğru verilerle politikalar yürütülmesine neden olmuştur. Dolayısıyla Kıbrıs Barış Harekatı'na giden süreçte en önemli dayanak noktalarında biri karşılaşılan tedhiş faaliyetlerinin mektup ve telgraflara yansımalarıdır.

Kıbrıs meselesine, Türk unsurların yanı sıra farklı milliyet ve dine mensup insanların da kayıtsız kalmadığı görülmüştür. Uluslararası meselelerde yaşanan olayların ifade ediliş biçimi ve haklılığın gösterilmesi devletler nezdinde olmasa da uluslararası kamuoyunun bilinçlendirilmesinin önemi yadsınamaz. Farklı etnik ve dine mensup insanların mesele etrafında, insan hakları çerçevesinde birleştiği güzel bir örnek olarak karşımıza çıkmıştır.

EOKA ve diğer tedhiş örgütlerine karşı, Türk tarafı siyasi ve sosyal örgütlenmelere gitmiştir ve bunun yanında basın yayın yoluyla da seslerini duyurmak istemişlerdir. Söz konusu örgütlenmeler sayesinde Ada'da yaşayan Türk halkı kenetlenerek hareket etmiştir. Maruz kalınan saldırılara karşı tek vücut olunmuştur. Diğer taraftan sivil toplum kuruluşları önderliğinde protesto ve mitingler düzenlenmesi meselenin yerel, ulusal ve uluslararası kamuoyuna yansımaya neden olmuştur. Dolayısıyla mevcut gelişmeler Ada'daki Türk basınının gelişmesine de katkı sağlamıştır. Rum tarafının uluslararası insan haklarını hiçe sayan girişimlerinin de görmezden geldiği görülmüştür. Bu duruma karşı mücadele edilmiş ve Türk unsurların korunmasında önemli bir görev üstlenmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs meselesinde her zaman Kıbrıs Türklerinin hamisi olduğunu hissettiren bir hareket tarzı benimsemiştir. Uluslararası hukuka göre hareket etmeye çalışılmış ve 1960 yılında Ada'da garantör durumuna gelerek önemli bir kazanım sağlamıştır. Fakat uluslararası teşkilat ve devletler tarafından Kıbrıs meselesinde takınılan tavır bir takım soru işaretleri oluşturmuştur. Kıbrıs Türkünün terör ve sindirme faaliyetlerine maruz kalmasına ses çıkartmayan bu kurum ve kuruluşlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin atacağı adımlara da mâni olmak istemişlerdir. Hiçbir hukuki dayanağı olmayan Enosis taraftarlarına göz yumulurken, Türk tarafının can ve mal güvenliği sağlanmamıştır. Ayrıca ambargo tehditleri de göstermiştir ki bir ülkenin savunma ve teknoloji alanındaki bağımsızlığı mutlak egemenliğin olmazsa olmazı arasındadır.

Kıbrıs Barış Harekâtından sonra oluşan yeni düzen Türk tarafının haklarının Türkiye Cumhuriyeti'nin garantörlüğünü kullanmasıyla askeri olarak da teminat altına alınmıştır. Fakat bundan sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne ambargo uygulanırken, Kuzey Kıbrıs Türk Kesimi yalnızlaştırılmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni uluslararası arenada tanınmasına emperyalist güçler tarafından engel olunmuştur. Mevcut statüko sonrası Türkiye Ada'nın iskân ve kalkınmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

Kıbrıs meselesi, tedhiş faaliyetlerinin sonlanmasına rağmen hala çözülebilmemiş değildir. Konumu nedeniyle paylaşılmayan bir bölge olmasının yanı sıra Türkiye

Cumhuriyeti'ne sağlamış olduğu kıta sahanlığı fonksiyonu göz ardı edilemeyecek kadar mühimdir. Doğu Akdeniz'de keşfedilen doğal gaz kaynaklarının paylaşımı konusunda yeniden kritik bir yer haline gelen Kıbrıs'ta, Türk tarafının hakları gasp edilmek istenmektedir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin girişimleri sayesinde şu ana kadar bu hedefler sekteye uğratılmıştır. Hem konumu hem doğal zenginlikleri hem de Ada'daki Türk unsurlarının yaşamlarını sürdürmeleri münasebetiyle önümüzdeki yıllar içerisinde de mevcut sorunların devam edeceği görülmektedir. Bu sorunun çözümünde en mühim mesele Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tanınması ve Türk halkının buradaki varlığının kabul edilerek, bu bölgedeki hakların adaletli paylaşılması olacaktır.

KAYNAKLAR

1. ARŞİV BELGELERİ

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

30-1-0-0/40-241-14; 30-1-0-0/17-98-3; 30-1-0-0/123-783-8; 30-1-0-0/36-218-1; 30-01-0-0/36-218-2; 30-1-0-0/26-218-2-26; 30-1-0-0/36-218-2-49; 30-1-0-0/36-219-1-1; 30-1-0-0/36-219-1-137; 30-1-0-0/36-221-1-59; 30-1-0-0/36-220-1-47; 30-1-0-0/36-220-1-115; 30-1-0-0/36-220-1-74; 30-1-0-0/36-220-2-11; 30-1-0-0/36-220-2-15; 30-1-0-0/36-220-2-29; 30-1-0-0/36-221-1-62; 30-1-0-0/36-219-1; 30-1-0-0/36-219-1; 30-1-0-0/36-219-1; 30-1-0-0/133-870-8-4; 30-1-0-0/133-870-8-9; 30-1-0-0/21-121-11; 30-1-0-0/22-127-17-1; 30-1-0-0/22-127-17-8; 30-1-0-0/22-127-17-10; 30-1-0-0/22-128-3; 30-1-0-0/124-794-5; 30-1-0-0/36-220-1; 30-1-0-0/8-46-5; 30-1-0-0/8-45-3; 30-1-0-0/8-45-35
30-1-0-0/6-31-1; 30-1-0-0/6-35-7; 30-1-0-0/7-39-6; 30-1-0-0/7-39-8; 30-1-0-0/8-45-27
30-1-0-0/8-45-20; 30-1-0-0/8-45-20; 30-1-0-0/8-46-6 ; 30-1-0-0/8-46-13; 30-1-0-0/8-46-26; 30-1-0-0/8-46-30; 30-1-0-0/8-46-29; 30-1-0-0/8-46-33; 30-1-0-0/8-46-27; 30-1-0-0/83-526-10; 30-1-0-0/9-52-6; 30-1-0-0/44-263-12; 30-1-0-0/102-635-8; 30-1-0-0/1-8-19; 30-1-0-0/129-839-2; 30-1-0-0/37-226-7; 30-1-0-0/37-226-8; 30-1-0-0/38-227-1; 30-1-0-0/38-227-1-5; 30-1-0-0/38-227-1-9; 30-1-0-0/38-227-1/13; 30-1-0-0/62-380-1; 30-1-0-0/38-227-4; 30-1-0-0/62-381-28; 30-1-0-0/38-227-5; 30-1-0-0/38-227-14; 30-1-0-0/38-227-11; 30-1-0-0/38-227-16; 30-1-0-0/133-862-2; 30-1-0-0/133-862-9; 30-1-0-0/7-40-17; 30-1-0-0/16-86-5; 30-1-0-0/7-40-18; 30-1-0-0/7-40-20

2. KİTAPLAR VE MAKALELER

Akdemir, Bayram (2013). Kıbrıs Acılardan Cumhuriyet'e. İstanbul: Güloğlu Yayıncılık.

Alasya, Fikret (1988). Tarihte Kıbrıs. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Kùltür Derneği.

Alasya, Fikret (1977). Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri. Ankara: Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü.

Aliefendioğlu, Hanife ve Kara, Nurten (drl.) (2009). Kuzey Kıbrıs'ta Medya ve Temsil. Ankara: Dipnot Yayınları

An, Ahmet (2017). Kıbrıs: Taksim Mi Federalleşme mi ?. İstanbul: Yazılama Yayınevi.

Arslan, Zehra (2016). "Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği". Tek Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikasına Bakışı. Ed. Çelik, Duygu T. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi

Atasoy, Ahmet (2011). "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası". Mustafa Kemal Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 15: 29-62.

Bulut, Sedef (2013). "Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler Ekseninde Sir Winston Churchill'in 1959 Yılı Gayri Resmi Türkiye Ziyareti Üzerine Bir Değerlendirme". Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi 26: 223-248.

Çakırbaş, Ali (2004). Kıbrıs Sorunu (1950-1960). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakmak, Zafer (2009). Kıbrıs'ta İsyân. İstanbul: IQ Kùltür Sanat Yayıncılık.

Çeki, Fatma (2017). "Kıbrıs'ın Mücahit Hemşireleri". Mücahit Hemşire Ceylan Dede. Ed. F. Sevgi Hatipoğlu. İstanbul: Kalkedon Yayınları. 155-161.

Demir, Şerif (2010). “Adnan Menderes ve 6/7 Eylül Olayları”. İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi 12: 37-65.

Denktaş, R. Rauf (1996). Rauf Denktaş’ın Hatıraları 1. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Denktaş, R. Rauf (1997). Rauf Denktaş’ın Hatıraları 3. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Denktaş, R. Rauf (1997). Rauf Denktaş’ın Hatıraları 4. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Fendoğlu, Hasan Tahsin (2016). “Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği”. Türk Dış Politikasında Kıbrıs. Ed. Çelik, Duygu T. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi

Göktürk, Turgay Bülent (2008). “Rumlar’ın Kıbrıs’taki Enosis İsteklerinin Şiddete Dönüşmesi: 1931 İsyanı; Öncesi ve Sonrası”. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi 16-17: 335-363.

Gözügüzelli, Emete (2008). Vurun “Kahpe” Kıbrıs’a. İstanbul: Togan Yayınları.

Gülen, Ahmet (2016). İnönü Hükümetleri’nin Kıbrıs Politikası. Ankara: Berikan Yayınevi.

Güler, Yavuz (2004). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi”. Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi 5: 101-112.

Hasgüler, Mehmet (2006). Kim ve Akis Dergilerinde Kıbrıs 1954-1968. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Hill, George (2016). Kıbrıs Tarihi. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

İrkıçatal, Eftal (2012). “İkinci Dünya Savaşı Sonrası İngiltere’nin Ortadoğu Politikaları İçin Kıbrıs’ın Stratejik Önemi ve Kıbrıs Meselesi’nin Ortaya Çıkışı”. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 15: 31-59.

- İlhan, Metin (2015). “Kıbrıs Sorununun Türk-Amerikan İlişkilerine Yansıması (1958-1974)”. *Türkiyat Mecmuası* 25: 255-280.
- Kapıcı, H. Zeki (2014). “Kıbrıs Sorununun Çözümünde Nihat Erim Raporu”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 29: 353-375.
- Kaya, Mehmet (2016). “Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği”. *Atatürk Dönemi (1923-1938) Türkiye- Kıbrıs*. Ed. Çelik, Duygu T. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Keser, Ulvi (2012). “Kıbrıs Sorunu Bağlamında Türkiye’de 6/7 Eylül 1955 Olaylarına Kesitsel Bir Bakış”. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi* 12: 181-226.
- Keser, Ulvi (2013). *Dünden Bugüne Kıbrıs (1913-2013)*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kızılyürek, Niyazi (2016). *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Küçüköğlü, Bayram (2011). “Kıbrıs Sorununa Dair Yaklaşım ve Algıların Türk Basınına Yansıması”. *Atatürk Yolu Dergisi* 48: 791-814.
- Maden, Rukiye (2014). *Dr. Fazıl Küçük ve Kıbrıs*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi
- Morgan, Tabitha (2013). *İngilizlerin Kıbrıs’taki Tarihi*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Neokleus, Panikos (2011). *Tarihe Işık Tutan Anılar 1955-1974*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Öksüzöğlü, Oktay (2003). *Dünüyle Bugünüyle Kıbrıs Türkleri*. İstanbul: Hamle Basın Yayın.
- Önalp, Ertuğrul (2010). *Geçmişten Günümüze Kıbrıs*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Örek, Yeşim (2010). *Belgelerle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Tarihi Gerçekleri*. İstanbul: Alfa Yayınları.

- Sakin, Serdar ve Dokuyan, Sabit (2013). Kıbrıs ve 6-7 Eylül Olayları. İstanbul: IQ Kültür Sanat ve Yayıncılık.
- Sarısamam, Sadık (2016). “Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği”. Kıbrıs Türk Halkına Yapılan Yardımlar (1950-1974). Ed. Çelik, Duygu T. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Satan, Ali ve Şentürk, Erdoğan (2012). Kıbrıs Olayları 1955-1983. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Serter, V. Zeki (2014). Adım Adım.. Kıbrıs Cumhuriyeti (1960-1963). Ankara: Atase Yayınları
- Sömek, Emine (2012). Kıbrıs Türkünün Milli Mücadelesi. İstanbul: Bizim Kitaplar.
- Stelya, Nikolaos (2013). İstenmeyen Bebek Kıbrıs Cumhuriyeti. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Taşkınoğlu, Mehmet (2013). “1954 Kıbrıs Olaylarının İzmir Basınına Yansımaları”. Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi 26: 185-222.
- Tayhani, İhsan (2009). Tanıklarıyla Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Tosun, Ramazan (2001). “Kıbrıs Meselesi”. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 10: 95-107.
- Tuna, Işıl (2016). “Uluslararası Boyutlarıyla Kıbrıs Meselesi ve Geleceği”. 1950-1960 Yıllarında Türkiye’nin Kıbrıs Politikaları. Ed. Çelik, Duygu T. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Turan, Orhan (2016). “1950-1960 Arasında Yayımlanan Gazeteler ve Kıbrıslı Türkler”. Yaşam Bilimleri Dergisi 6: 287-302.

Vatansever, Müge (2012). “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 12: 1487-1530.

Yalçın, Emrullah (2016). “ Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı ve Rauf Denktaş”. Atatürk Yolu Dergisi 58: 279-301.

Yüksel, D. Yiğit (2009). “Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958)”. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi 8: 161-184.

3. SÜRELİ YAYINLAR¹²

Akın Gazetesi

Bozkurt Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Nacak Gazetesi

Ümid Gazetesi

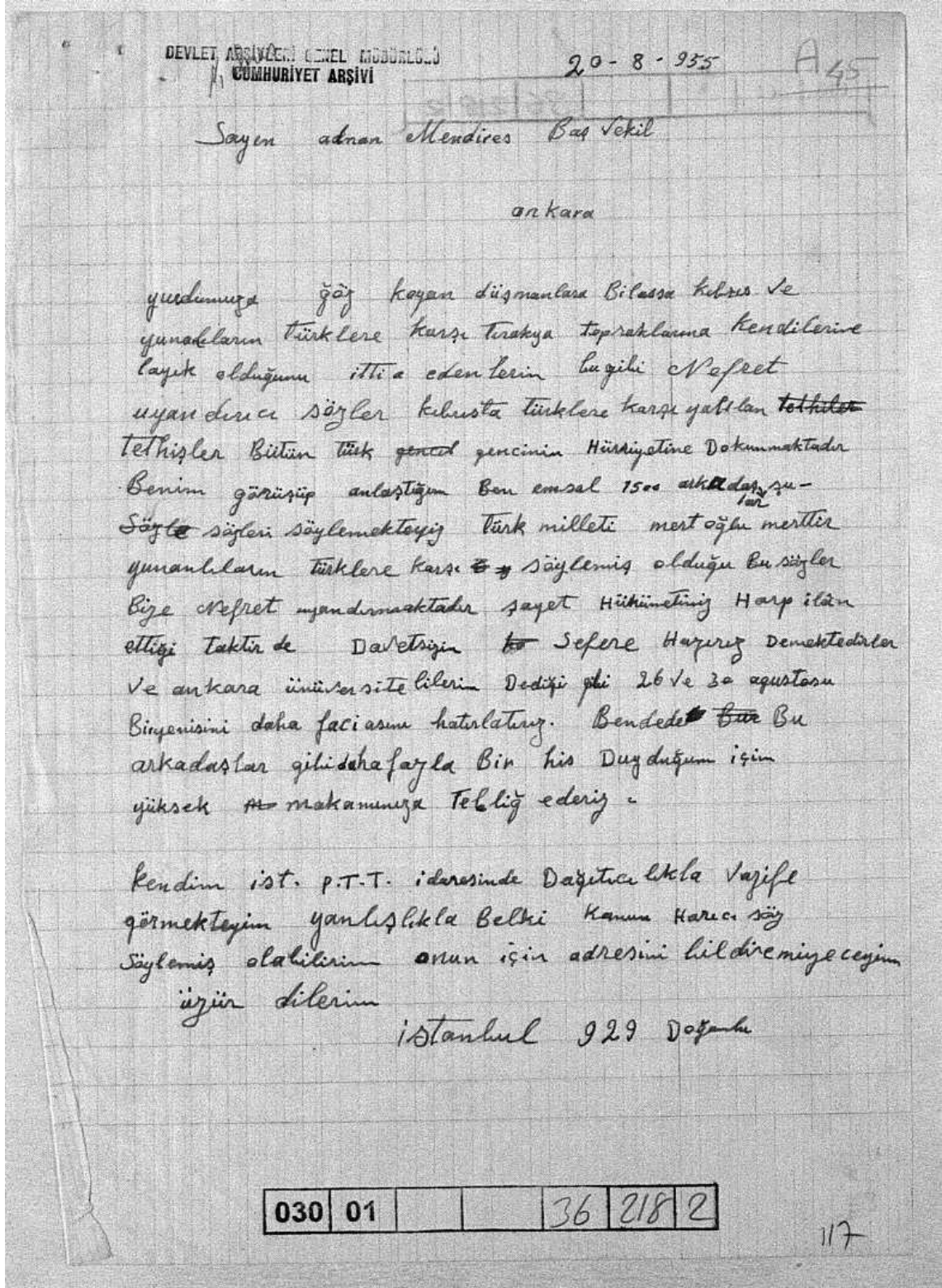
Zafer Gazetesi

¹² Gazetelerin tarihleri metin içerisinde verilmiştir.

EKLER

Ek 1: Başbakan Adnan Menderes'in Beyanatı Üzerine Gelen Bir Mektup.
20.08.195. Bkz. BCA 030-01-00-00-36/218-2-121

Ek 2: Başbakan Adnan Menderes'in Kıbrıs Konusunda Verdiği Beyanata Dair Teşekkür Telgrafı. Bkz. BCA 030-01-00-00-36/218-2-78.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ 0157
CUMHURİYET ARŞİVİ

TELGRAF

(Çocuk : B. 1)
YOL
Servis ücretleri

357 -ORDU .2047 57 25/8 18,00 ORTA MERKEZ

ALINDI İMZA
Tarih Saat

-KIBRIS DAVASI HAKKINDAKİ ÇOK KIYMETLİ VE AZİZLİK BEYANATINIZI
BENDE BİR KIBRISLI OLARAK ŞİMDİ RADYODA SONSUZ BİR HAYECAN SEVİNG
VE HUSUS İÇİNDE DİNLEDİM DAİMA VE HER YERDE EMİRLERİNİZDEYİM GENABI
HAKSİZİ DAİMA KORUSUN VE TÜRK MİLLETİNE BAĞISLASIN HUDİTSUZ SEVGİ
VE SAYGILARILLERİNİZDEN OPERİM - ORDU VİLAYET J K ALBAY KAZİM ÇEVHAN

030	01			36	218	2
-----	----	--	--	----	-----	---

78

Ek 3: Başbakan Adnan Menderes'e İngiliz Vatandaşı A. Smith'ten Gelen Destek Mektubu. Bkz. BCA. 030-01-00-00/6-31-1-1.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

e/3

111 Mayow Road
Sydenham
London SE 20

7 Temmuz 1955

Sayın Adnan Menderes
Başvekil
Ankara, Türkiye

Sizi temin etmek isterim ki İngiltere'deki birçok kimseler Kıbrıs meselesindeki azimli hatti hareketinizden dolayı minnettardır. Kıbrıs'ın yüz kazartıcı bir şekilde Yunanistan'a teslim edilmesine mani olmanıza teşekkür ederiz.

Yunanistan ne tarihi, ne siyasi ve ne de manevi bakımdan Kıbrıs üzerinde hiçbir hak iddia edemez. Kıbrıs'a aynen idare bahsetmek büyük bir hatadır. Çünkü Kıbrıs adaları adayı Yunanistan'a teslim edebileceklerdir ki bu takdirde de Kıbrıs'daki Türk ekalliyeti istinap içinde kalması olucaktır.

İngiliz Hükümetinin bu ve buna kıyaslı meselelerdeki zaafından dolayı utanç duyuyorum. Herkesi memnun etmeye çalışıyorlar fakat neticede hiç kimse memnun edilmiş olmuyor. Artık bundan böyle Kıbrıs'daki tethiççilere karşı daha azimli bir hareket tarzı ihtiyar edeceklerini ümit ederim.

Hatti hareketinizi asla gevşetmeyiniz. Azimle karşı durun ve Kıbrıs'ın Yunan idaresine geçmesine daima reddediniz.

Derin Saygılarımla,

A. Smith

030	01			6	31	1
-----	----	--	--	---	----	---

Ek 4: Papa Eftim'in Kıbrıs Meselesine Dair Verdiği Beyanlar. Bkz. BCA. 030-01-00-00/133-870-8-2.

BÜYÜK ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T/1

Türk Ortodoksları Ruhani Reisi

PAPA EFTİM'in

KIBRIS HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1958

030	01			133	870	8
-----	----	--	--	-----	-----	---

Ek 5: Kıbrıslı Niyazi Haşim Beyin Köylerini Terk Ettiklerinden Dolayı Fotoğraflı Yardım Mektubundan Fotoğraf. Bkz. BCA. 030-01-00-00/21-121-11-2.

Ek 6: Rumların Tedhiş Faaliyetlerinden Etkilenen Aliye Üsküp Hanımın Göndermiş Olduğu Mektup. Bkz. BCA. 30-1-0-0/22-127-17-1

29.12.1963

Aziz Büyüğüm

Külün

20 Atalık Cuma gününden beri Kıbrısta Rum polisi ve askeriyile birlikte tedhişçilerin yaptıkları Türk katliamından duyduğum devin acıdan dolayı bu mektubu yazıyorum.

Benim bildiğim bildiğim 17 senedir bu acı olaylar devam etmektedir.

İnsan haklarını, hukukunu korumak gayesiyle kurulmuş Birleşmiş Milletler Kıbrıs meselesini İngiltere, Yunanistan ve Türkiye üyesi olduğundan aralarında anlaşmalarını istemiştir. Fakat şimdiye kadar yapılan anlaşmalar, alınan kararları hiçe sayan Makaryos Türklerin haklarını, hürriyetlerini almak, ezmek için iptat etmeye, hükümsüz kılmaya kalktı. Esasen dövölücü senedir adil hükümet kurulmamış, senelerdir elinden gelen kötülüğü bir din adamı olmasına rağmen devam ettirdi.

Bir Cumhuriyetlikvasflarına sahip olmak şöyle dursun, insanlık vasıflarından mahrum olduğundan, artık Kıbrıs cumhuriyetliğinden vazetlaşılmalıdır. Yunanistanda kışelere kapanıp ömür boyunca günah çıkarsa, silaksiz bunca masum Türkün kanını döktüğü için Allah suu af etmeyecektir.

Bu sen olaylar, tedhiş olayı elniaktan çıkmış, Makaryos hükümetinin tedhiş polisi ve askerinin yapmış olduğu vahşettir. Birleşmiş Milletler huzurunda bunun hesabı sorulması gerektir.

1- Dünya kurulduğundan beri hangi devirde, hangi millet tarafından HASTAHANELER ateşlenmiş bombalanmıştır?

2- Mesken masuniyetini hiçe sayarak evine tecavüz edilip kadınlar, çocukları katledilmiş veyetkine alınmıştır.

3- Beynelmiler kaideleri hiçe sayarak elçik binalarınahücümü edilerek kurşun yağmuruna tutulmuştur.

4- Yaralıların kurtarılması için hastahanelerele kan isteyen Türk doktorhanıma ned cevabı verildiği gibi alakomuştur.

5- Köylerin şakirlerle telefon ihtibali kesilerek, tecavüze uğratılıp ölüleri gömerak vahşetlerini gizlemeye kalkışmışlar.

6- Yolda giderken arkalarından kurşunlanmışlar, vatandaşlarının durumunu öğrenmek için evlerinden çıkamaz olmuşlar. Dükkanlarını aşamaz olduklarından aslıya terk edilmişler.

7-

030	01			22	127	17
-----	----	--	--	----	-----	----

Ek 7: Rumların Tedhiş Faaliyetlerinden Etkilenen Aliye Üsküp Hanımın Göndermiş Olduğu Mektubun Devamı. Bkz. BCA. 30-1-0-0/22-127-17-3.

030	01			22	12A	17
-----	----	--	--	----	-----	----

Birleşmiş milletler tarafından kabul edilmiş insan hakları evrensel beyannameesinde hiçe sayan Rumların bu vahşetlerine son verme, hesap verme zamanı geldi. Resmen istedikleri hukuklu olaylara biricisi çakilemez. Güvenlik konusuna asıl biz şikayetçi olmalıyız. Artık sabır göstermemeliyiz. Kıbrıs Türklerini silahsız bırakıp ölüme terk etmemeliyiz. Rumlar el altından her ferdi en modern silahlarla tetkiz edilip ilk tecrübe geçtikleri için suçludurlar. Kıbrıstan rum askerinin geriye alınmasını istemeliyiz. Kıbrısta kauli olaylara son vermek için ne gerekiyorsa bütün tedbirlerin alınması gerekmektedir.

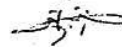
17 sene içinde dünya milletleri arasında insan haklarını ve hürriyetlerini temin maksadıyla fiaksızlığa uğrayanlar kan döküldü.

Mağdur olan milletlerin hakları Birleşmiş Milletlerde görüşüldü. Çareler aranarak devletlerineson verildi hak ve hürriyetlerine kavuşturuldu. Kıbrısta ise senelerdir Masum Türk kanı dökülüyor. Üç devlet arasında çaresi bulunsun isteniyor. Kallış Rumlar protesto edilme dikçe hadleri bildinmedikçe durum değişmiyor. Kıbrıs ikinci cumhurbaşkanı Fazıl Küçük ve hükümetimiz kesin bir şekilde bu kauli olaylara son vermek için gerekeni yapmalı, tedbirler alınmalı.

Kıymetli büyüğümüz Türk milletinin bütün güveni sizde. Allah sizi milletimizin başından eksik etmesin. Ömrünüzün uzun, sıhhatinizim daim olması için her zaman duacıyız. Saçınız içinizde Atatürk gibi dopdolu. size bu mektuba göre yaşları içinde yazıyorum. Siz her zaman minnettarız. Hükümeti yeniden kurdunuz. Seçim masraflarından kurtardınız. Seçim yapılsa idi ve netice bugünkü gibi kavma hükümet kurukması gereksaydı netice aynı idi. Hiç olmazsa iş ücretlerinden kurtulmalıyız.

Sizin ve hanı minnetten ellerinden sonsuz hürmetle öper daima sıhhatle olmanızı dilerim.

Aliye Üsküp

Ek 8: Kıbrıs'ta Yaşanan Hadiselerin Akabinde Kayseri Yatılı Kız İlköğretmen Okulu Öğrencilerinin Göndermiş Olduğu Mektup. Bkz. BCA. 30-1-0-0/23-133-7.

20 - XII - 965
KAYSERİ

Sayın Başbakanımız,

Biz Kayseri Yatılı kız ilköğretmen okulunda okuyan Atatürk evlatlarıyız. Son zamanlarda Türkiye'mizin can damarı olan yeşil Kıbrıs adası için çıkan hadiseleri, hez Türk vatanı gibi bizde büyük bir ilgi ile takip etmekteyiz. Fakat Kıbrıs Yunanistan'a vermek imkanıdır. Biz Atatürk'ümüzün bıraktığı bu Cennet vatanımız uğrunda seve seve düşmanla mücadele etmeye ve seve seve ölmeye hazır en hakkımız! Eski nine ve dedelerimizin bu vatanımız uğrunda can verdiklerini unutmaz değiliz, unutamayızda. Yunanistan'a Kıbrısı değil bir karış toprak bile veremeyiz. Canımızı verimiz fi ama Kıbrısı öste.

Sayet üçüncü bir dünya harbinin patlama ihtimali varsa, vatanımız için yeşil olan kahramanlarımızın yaralarını bir hemşire gibi sarıyaya, üzerimize düşen başka vazifelerimizi yapmaya hazırız.

Sizden en büyük arzumuz, eşsizdeki vatan harp patlama ihtimali varsa zamanı gelince bizim iş başına çağırılmamız ve unutulmamamız. Her an emirlerinizi bekliyoruz... Türk milleti ölür fakat öste asla edilemez.

Saygılarımızla

Adres:

Mualla Kıpacı

Münevver Sağgılı

Ayten Çetinkaya

Yatılı Kız İlköğretmen Okulu

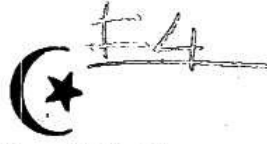
IV/c öğrencileri

KAYSERİ

030	01			23	133	7
-----	----	--	--	----	-----	---

Ek 9: Kıbrıs'ta Yaşanan Hadiselerin Akabinde Batı Avrupa Müslümanların Cemiyeti Tarafından Gönderilmiş Protesto Mesajı. Bkz. BCA. 30-1-0-0/64-394-1.

DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kıbrıs

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الجمعیة الاسلامیة فی أوروبا الغربیة

DIE ISLAMISCHE GEMEINSCHAFT IN WESTEUROPA e.V. THE MOSLEM SOCIETY IN WESTERN EUROPE

BATI AVROPADAKI MUSLUMANLARIN CEMİYETİ

MÜNCHEN 54, ACHATSTRASSE 4,
MÜNCHEN 12, LANDSBERGERSTRASSE 13
GERMANY

Boyer, Hypothek- und Wechselbank
Zweigstelle Seigmairplatz Konto 541/541a
Bank für Kärnten, A. G. Klagenfurt Nr. 11992
Telefon 54 21 94
Telefon 53 23 45

München 7. / . 1. / 1964.

Sayın
Başbakan İsmet İnönü

A N K A R A

Kıbrıs Rumları tarafından, Müslüman kardeşlerimize karşı girişilen katliani, Cemiyetimiz namına siddetle protesto ederiz.

Türk hükümetinin, bu kanlı katliama bigâne kalmaması, yurt dışındaki bütün Müslümanları sevindirdiğini ve her an hükümetin emirlerine amade olduklarını bildiririz.

Hunharca öldürülen kardeşlerimiz için, saygı durusunu müteakip, ruhlarına Mevlut okunmuştur.

Cemiyetimiz mensupları adına geçmiş olsun der, bilvesile derin hürmetlerimizi bildiririz.

Ibrahim Gacaoglu
Ibrahim Gacaoglu
İslâm Cemiyeti
Başkani

030	01				64	394	1
-----	----	--	--	--	----	-----	---

Ek 10: Mustafa Şevki Lusignan Tarafından Gönderilmiş Destek ve Öneri
Mektubu. Bkz. BCA. 30-1-0-0/8-46-6/1-4

De Lusignan
Mustafa Şevki LUSIGNAN
197^A CHURCH ROAD
HOVE - SUSSEX
ENGLAND

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

17- Haziran - 1964
HOVE - SUSSEX
ENGLAND

Sayın Bay İsmet İnönü
Türkiye Başbakanı

ANKARA

Türkiye'nin Kıbrıs davasında takip ettiği yolu, bu Kıbrıs meselesi niçin buldujju tarihten itibaren en kararlı bir şekilde destekleyen, KIBRIS LUSIGNAN kral ailesinin son ferdi olarak, size körmelle selamlar ve acağıdaki hususları ağız ile serıf duyurur.

1- Türkiye Kıbrıs davasında Kıbrıs'ı sahip olma hakkına maliktir. Bu gercek tarihi ve gercek sctiması minacellerle selibele hukktedir. Türkiye'ye bu hak Osmanlı İmparatorluğunun 1571 de Kıbrıs'ı fethi ile bulur.

2- Osmanlı döneminde ve askerlerinin Kıbrıs'ın fethinde ki büyük kahramanlıkları Kıbrıs'ın Türkiye'nin olma davasına kesin olarak tescil etmiştir.

3- O tarihte Limasoldaki cıharmaya büyük dedem JOHN'ın Osmanlılar tarafından iltizamıyla LUSIGNAN, bu o tarihte de Türkiye'yi ve Türklerin Kıbrıs'ı haklarına körmelle etmişlerdir.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Sefa ARIKDOĞAN

Doğum Tarihi : 29.06.1994

Doğum Yeri : Altındağ / Ankara

Eğitim Durumu : Beşikkaya İlköğretim Okulu (2000-2008)

Ahmet Yesevi Lisesi (2008-2012)

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih
Bölümü Lisans Eğitimi (2012-2016)

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Eğitimi (2016-2019)

Yabancı Diller : İngilizce